

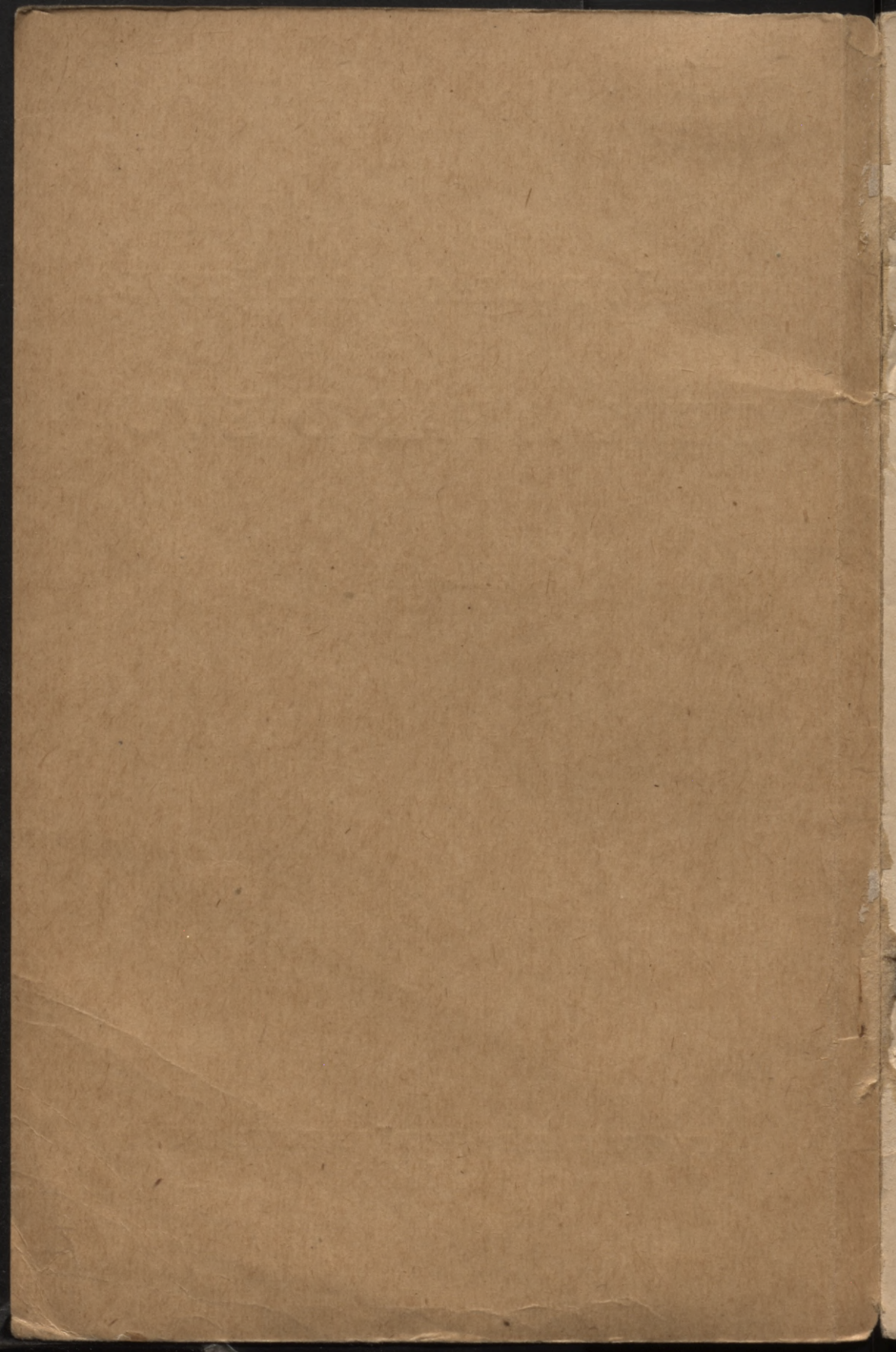
8
—
512

LATVIEŠU FOLKLORAS KRĀTUVES

TEIKAS PAR DIEVU

IZLASE

LATVIEŠU FOLKLORAS KRĀTUVES IZDEVUMS
RĪGĀ 1929



L $\frac{8}{512}$

335 312

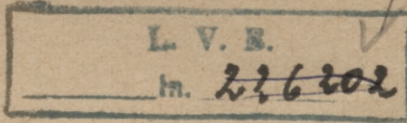
LATVIEŠU FOLKLORAS KRĀTUVES

TEIKAS PAR DIEVU

IZLASE

LATVIESU FOLKLORAS KRĀTUVES IZDEVUMS
RĪGA 1929

1959. gads.



Iespiests Latv. Zemn. Sav. spiestuvē
Rīgā, Elizabetes ielā 14-a.

0309068943



PRIEKŠVĀRDI TEIKU KRĀJĒJIEM.

Iespiežot teiku izlasi par Dievu un velnu, par pasaules, cilvēku, dzīvnieku un augu izcelšanos, Latviešu folkloras krātuves galvenais nolūks — pamudināt krājējus aptaujāties pēc šādām teikām arī savā apkaimē. Pētniekiem svarīgi zināt, cik plaši izplatīta Latvijā katra teika un kā to stāsta katrā atsevišķā Vidzemes, Kurzemes un Latgales apvidū. Nepietiek ar to, ja pasaka: šādu teiku mūsu pagastā stāsta tāpat, kā tas nodrukāts Lercha - Puškaiša vai citā kādā krājumā. Krājējiem jāpataujā pēc tās vecākiem ļaudīm un jāuzraksta tā no jauna vārdu pa vārdam no viņu mutes. Dažreiz kāda gluži necīga savādība var pētniekam daudz ko noskaidrot par šīs teikas pirmatnējo veidu, izcelšanās vietu un laiku, izplatīšanās ceļiem.

Ja par kādu teiku būtu ziņas no visiem Latvijas apvidiem, pat visiem 520 pagastiem, tad pētījuma rezultāti rādītu nevien šīs teikas dzīvi tautas atmiņā, bet arī atsevišķu pagastu attiecības savā starpā, kas palīdzētu apgaismot arī jautājumus par senajām latviešu cilšu robežām, par vecajiem kultūras centriem, par agrāko laiku satiksmi ar kaimiņu tautām.

Vislabāk savas apkaimes vecās tradīcijas var sakrāt tie, kas paši tur dzīvo un ar tām no mazatnes saauguši. Tie arī vislabāk pazīst savas apkārtnes ļaudis un var viegli sameklēt dziesmu, pasaku, teiku un ticējumu zinātājus, kādi katrā pagastā vēl būs atrodamī.

Šai Dieva teiku izlasei ņemti tikai Krātuves materiāli, bet piezīmētas arī vietas, no kurienes līdzīgi varianti nodrukāti Lercha-Puškaiša krājumā. No katra teiku tipa nodrukāts tikai viens vai daži varianti. Jāpaskaidro, ka par variantu folkloras zinātnē sauc katru

no tautas mutes uzrakstītu tradīciju. Salīdzinot atsevišķus variantus, pētnieki izdibina šīs tradīcijas pirmveidu.

Rakstība viscaur normālizēta: nav ievērotas tekstu īpatnības ortografijā, fōnētikā, morfolōģijā un interpunkcijā. Paši vārdi un to kārtība nav grozīti. Izņēmums ir daži latgaliešu teksti, kur krievisko vārdu un locījumu vietā likti atbilstošie latviskie. Tā kā izlase domāta plašām aprindām, tad šie nedaudzie labojumi stilā un vārdu sastāvā nav īpaši atzīmēti. Burts „B“ iesūtītāju un variantu numuru priekšā apzīmē Kr. Barona biedrības krājumu.

Dieva teiku variantus Latviešu folkloras krātuves materiālos sameklējis E. Brastiņš. Krātuves pārziņes Annas Bērzkalnes vadībā tekstus redīgējusi Milda Rolmane un tipu rādītāju vācu valodā ar norādījumiem uz igauņu, lībiešu un Oskara Dāhnhardta dabas teikām sastādījusi Alma Medne. Profesors Dr. Valters Andersons laipni palīdzējis ar vispārīgiem aizrādījumiem un skatījis cauri tipu rādītāju.

Visiem krājējiem un teicējiem sirsnīgs paldies!

Latviešu folkloras krātuves

kollēģijas loceklis **P. Šmits.**

I. DIEVS UN PASAULE.

1. Kā upes un jūras cēlušās.

Kad Dievs bijis radījis zemi, tad tā bijusi savādāka nekā tagad. Viņa bijusi mīksta kā biezputra. Tai nebijis neviena kalna, nevienas lejas, nevienas upes, ne ezera. Tad Dievs iedevis milzīgo bumbu, lai velns paturot, kamēr tā drusku sacietējot. Velns arī paķēris mīksto bumbu savās ķetnās un sācis turēt. Bet kad atnācis Dievs skatīties, vai velns savu uzdevumu kārtīgi izpilda, redzējis, ka velnam lielās ķetnas bijušas pavisam iegrimušas bumbā. Ar saviem resnajiem matiem tas bijis ieskrāpējis tik milzīgas gravas. Dievs gan rājies, kāpēc velns šā bumbu tik briesmīgi spiežot. Dievs piegājis un gribējis nelīdzenumu drusku aplīdzināt, bet zeme jau bijusi sacietējusi un Dievs nevarējis vairs neko izdarīt.

Kur velnam bijušas milzīgās ķetnas un pleci, tur tagad esot okeani un jūras, bet kur mati ieskrāpējuši renes, tur tagad tekot upes.

280, 957. Jānis Laudanskis, dzird. Rīgas apr. Ķēču pag., teic. Līze Zute, 61 g. v., dzīv. Ķēčos un Tukuma apr. Jaunpilī.

2. Eža padoms.

Dievs izradījis pasauli, bet nav varējis pabāzt to zemi debesīm, un bēdājies, bet nav zinājis, ko iesākt.

Te kur gadījies, kur ne — mazais ezītis. Tas teicis, lai nebēdājosies neko, lai ņemot un lai saspiežot. Dievs papriekš pasmējies un neko nav teicis.

Kad ezis aizgājis, Dievs saspiedis nedaudz zemi, un tā viegli pagājusi zem debess velves. Un Dievs bijis priecīgs, pasaucis ezi un uzprasījis: „Ko tu gribi par savu gudrību? Ja tu esi ar mieru, es tev došu adatu kažociņu“. Ezis bijis priecīgs un teicis, ka gribot gan.

No tā laika tad arī ezim kaula kažociņš, bet zeme mazliet saspiesta.

76, 196. Veronika Piģene, dzird. Rīgā, teic. Zelma Sīpole, dzim. Valmieras apr.

Citi varianti:

232, 1220. Somersētas pamatskola, uzr. Jāzeps Kleķeris, dzird. Daugavpils apr., Izvalta pag.

635, 225. Jānis Plaudis, dzird. Cēsu apr. Dzērbenes pag., teic. M. Plaude.

10,3990. Apes pamatskola, uzr. R. Lazdiņš, dzird. Valkas apr. Jaunlaicenes pag., teic. Karlīna Ceriņa, 65 g. v.

Lerchis-Puškaitis:

V, 50, Nr. 4.

3. Kā kalni cēlušies.

Sensenajos laikos zemes nebijis. Pats Dievs, stāigādams pa pasauli, sadomājis radīt zemi, bet nezinājis, kā to izdarīt. Pat galu galā izgudrojis, ka vajagot zemi ar sēšanu iesēt.

Kā domāts, tā arī darīts. Piebēris skalenīti smilšu un gājis sēdams. Jau tikko bijis arī iesējis, zeme augusi tāda līdzena. Nebijis neviena kalna, ne lieknas, ne grāvja.

Te, kur bijis nebijis, pieskrējis velns un vaicājis: „Ko te dari?“ Dievs atsacījis, ka zemi sēšot. Tad

sacījis: „Iedod man arī kādu sauju iesēt.“ Dievs, nekā ļauna nedomādams, atļāvis.

Tas kā grābj, kā sviež, tā pieaug visādi kalni.

740,2738. Valsts Rēzeknes skolotāju institūts, uzr. Jānis Čakšs Rēzeknes apr. Makašānu pag., teic. A. Kranceļa.

4. Kā kalni cēlušies.

Pasaules sākumā Dievs taisījis zemi. Kad zeme bijusi gatava, tad velns to gribējis pa nakti Dievam nočiept un sācis ēst zemi. Kad velns apēdis pusi no zemes, tad velnam sācis briest vēders un briest ģimīs. Velns nav varējis nekur no sāpēm dēties. Tas skrējis un vēmis zemi ārā. No tā laika ir radušies visi kalni.

69,1443. Gothards Polis, dzird. Ilūkstes apr., teic. Kate Salnāja, 65 g. v.

5. Kā kalni cēlušies.

Kalni esot cēlušies no velna, kas zemes pīšļus, kad vēl nav bijis aprēkojies, bet kā Dieva kalps, tas paslēpis mutē. Kad Dievs teicis, lai augļojas un vairojas, piepilda to zemi, velnam zeme mutē sākusi briest, un viņš to izsplāvis, un no tā cēlušies kalni, un velns ticis nolādets, palicis par ļaunu.

23,4724. Kārlis Bukums Rīgā.

Cits variants:

679, 1004. Vl. Bojārs, dzīvo Rēzeknes apr., teic. Jōņs Bojārs, 70 g. v.

Lerchis-Puškaitis :

VII, 1192, Nr. 11—XII¹. Bumbieris Jaunpiebalgā,
D. L. etn. p. 1891.

VII, 1192, Nr. 11—XII². Alfrēds, „Pasakās“.

VII, 1192, Nr. 11—XII³. Kaudzīšu Matīss, Sētā un
Skolā (2. daļā).

6. Kā kalni cēlušies.

Agrākos laikos bijis viens ļaunais un viens labais
gars.

Dievs teicis velnam, lai šis aizejot uz elli un lai at-
nesot kādu akmeni. Velns domājis: priekš [kā] vajagot
akmens. Viņš pārsitis akmeni pušu un ieslēpis vienu
gabalu mutē. Velns aiznesis Dievam pārējos akmeņus.
Dievs paņēmis akmeņus un teicis, lai tie akmeņi ceļas
un lai ripo.

Velnam mutē arī sācis ripot un celties. Negribēdams
rādīt, ka viņš ir zadzis, viņš aizgāja no Dieva. Bet
mute tūka un tūka. Velns, nevarēdams vairs mutē
noturēt, pūta ārā. Un tie gabali, ārā tikuši, ripoja prom.

No tam ir cēlušies kalni.

584,898. Valmieras III pamatskola, uzr. Kārlis
Lapiņš, IV. kl.

7. Kā kalni cēlušies.

Senos laikos Dievs valdījis par itin visu pasaulē:
bijis visu kungs. Bet šī Dieva visvarenība nepatikusi
vējam. Kādu dienu tas gājis pie Dieva ar kādu sūdzību,
bet Dievs nav viņu pieņēmis. Tad vējš tā pārskaities,
kā pūzdams, elsdams skrējis projām, raudams sev līdz
smiltis, mālu un akmeņus.

Redzēdams vēja briesmīgo rīcību, Dievs drusku nobijies un uz ātru roku lūdzis vēju atpakaļ. Vējš arī apstājies pūst, un tā nu smiltis, māli, akmeņi — viss līdznestais palicis uz vietas: nokritis zemē. Tā vēl šobaltdien vējš dusmu brīžos nes visu ko līdz: grib ar to iebaidīt vareno Dievu debesīs.

B. 13,1516. Jānis Bērziņš Valmieras apr. Alojās pag., teic. Anna Jansone, 52 g. v., dzird. Burtnieku pag.

8. Kādēļ akmeņi vairs neaug.

Kad Dievs bija iesējis akmeņus, lika tiem trīs dienas augt. Pēc trijām dienām Dievs izgāja uz lauka un sacīja: „Amen“. Tad visi akmeņi beidza augt, un līdz šai dienai akmeņi palikuši tādi, kādi izauga pa trijām dienām.

548,1984. Ludzas vidussk., uzr. Zemislava Bule, dzird. Ludzas apr. Nirzas pag.

9. Kā akmeņi palikuši cieti.

Dievs visus akmeņus radījis mīkstus un pietēicis velnam, ka lai akmeņus neaiztiekot. Velns, ziņkārības dzīts, aiztīcis akmeņus, un tie visi no tā laika esot palikuši cieti.

219,142. Lizuma pamatskola, uzr. Pēteris Dzērve, dzird. Cēsu apr. Lizuma pag., teic. J. Laucis un R. Dzērve.

10. Kā akmeņi cēlušies.

Dievs apsviedis visu zemi ar pūpēžiem. Tie bijuši mīksti. Velns staigājis pa zemes virsu un visus pūpēžus izmīnājis. Tie palikuši cieti un nosaukti par akmeņiem.

32,2096. Irma Medne Rīgā, teikusi M. Biele,
13 g. v.

11. Kādēļ akmeņi dažāda lieluma.

Vecos laikos velns sēja ļoti daudz akmeņu. Tad akmeņi ļoti ātri auga. Dievam tas nepatika, ka akmeņi auga un velns viņus sēja. Dievs sūtīja uz pasaules ļoti lielu salnu, lai akmeņi vairāk neauga.

No tās salnas akmeņi vairāk neauga. Kuņš akmens bija izaudzis lielāks, tas palika lielāks, kuņš bija mazāks, tas palika mazāks.

Tad velns sadusmojās uz Dievu un akmeņus vairāk nesēja, un akmeņi tādi palika uz visiem laikiem.

740, 1711. Valsts Rēzeknes skolotāju institūts, uzr. Kazimirs Rumaks, dzird. Ludzas apr. Mērdzenes pag., teic. Bronislava Rumaka.

Citi varianti:

70, 50. Staļģenes pamatskola Jelgavas apr.

70,218. Staļģenes pamatskola Jelgavas apr., uzr. Minna Grosa.

12. Par Lapsu kalnu un Ļauno kalnu.

Lapsu kalns atrodas netālu no Rēzaka pie Klungstiem, blakus ģeografijā minētam Ormaņa kalnam, bet Ļaunais kalns viņam pretim, netālu no lielceļa.

Stāsta, ka tai pļavā, kas atrodas pie Lapsu kalna, audzis koks. Reiz velns nodomājis akmeņus audzēt, lai tā cilvēkiem nodarītu postu. Viņš pienācis pie Pidiķu egles, kas vēl tagad redzama lielceļa malā, nosēdies un domājis, kā lai to izdarot. Viņš gājis uz Ļaunā kalna pusi un redzējis, ka tur ir ļoti daudz akmeņu, salasījis viņus un nesis uz pļavu stādīt, jo pļavā augusi laba zāle un velns domājis, ka arī akmeņi tur labi augšot.

Velns nu bijis priecīgs, ka varēšot cilvēkiem atspītēt, bet domājis, kamēr tie akmeņi izaugšot par kokiem un nesīšot augļus, paiešot ilgs laiks. Tad velns piegājis pie koka un sācis akmeņus kārt pie zariem. Tā viņš nesis un kāris, kamēr nepalīcis neviens viņam paceļams akmens uz Ļaunā kalna. Koks audzis un līdz ar to arī akmeņi.

Bet Dievam tas nepaticis. Viņš izrāvis koku ar visām saknēm, tā ka visi akmeņi, kas tur bijuši, nobiruši uz Lapsu kalna .

Kur tas koks izrauts, tur palicis purvs, un tagad arī ir purvs, ka zāle tur nemaz neaug. Uz Ļaunā kalna arī vēl tagad nevar atrast neviena mazāka akmeņa, tik kādi četri lieli akmeņi tur ir redzami. Bet turpretim Lapsu kalns ir ar akmeņiem kā nosēts. Katru gadu daudz tiek nolasīti, bet mazāk nemaz nepaliek.

7, 15. Karvas pamatskola Valkas apr., uzr. E. Vilisteris.

13. Velna pulkstenis.

Kādreiz Dievs ielūdzis savu pretinieku, velnu, pie sevis ciemā. Velns apgērbies pa godam, arī pulksteni, akmeni, iebāzis kabatā. Kad jau pusnakts bijusi klāt, bet viesības vēl gājušas spēkā, velns paskatījies savā pulkstenī, un gailis dziedājis, jo pulkstenis jau rādījis 12. Velns steigdamies to bāzis aiz bikšu skrots, bet no-

bāzis garām, un tas nokritis Imantas pagastā, Vītulēnu
pļavā, kur tas vēl pēdējos gados, varbūt arī tagad, ir
redzams.

23,6970. Kārlis Bukums Rīgā.

14. Par mēnesi.

Kādā svētdienā viens vīrs gājis uz mežu, lai sa-
cirstu žagarus. Piecirtis lielu nastu un gājis atkal uz
māju. Te viņš saticis ceļā kādu vecīti, kuŗš tam pra-
sījis, kādēļ gan šis svētdienā strādādot. Tas neesot labi.

Dusmās vīrs uzkliedzis vecītim, bet tas bijis pats
Dievs. Un tanī pašā brīdī Dieviņš vīru ar visu žagaru
nastu iecēlis mēnesī, lai katrs, kas to uzskatītu, atmi-
nētos, ka svētdienā nav brīv strādāt.

17, 1626, 51. Rīgas pilsētas 2. vidussk., uzr.
M. Irbe, dzird. Rīgā.

Cits variants:

556, 1134. M. Bērziņš, dzird. Valmieras apr.
Umurgas pag.

15. Kā cēlušies greizie rati.

Vilks nedrīkst ēst iejūgtu zirgu.

Kādreiz vecos laikos vilks bijis briesmīgi izsalcis.
Viņš gājis un prātojis, kaut vai zaķi satikt. Pēdīgi ie-
raudzījis zirgu un bijis ļoti priecīgs. Bet kad piegājis
klāt, redzējis, ka zirgs iejūgts.

Vilks gribējis iet tālāk, bet vēders briesmīgi kaucis.
Viņš nopurinājis asti un meties iejūgtam zirgam virsū.
Viņš nav paspējis zirgam nekur iekost, kad zirgs ar vā-
ģiem, un līdz tiem vilks, pacēlies debešos. Zirgs un
vāģi palikuši augšā.

Zirgu augšā neredzot, jo tas esot melns bijis. Vāģi gan esot redzami. Tie esot greizi, jo zirgs no vilka nobijies un pagriezies sāpus.

Vilks nokritis zemē un briesmīgi sasities, ka ilgu laiku neesot varējis kaulus pavazāt. Beigās atžirbis un nodievojies turēt Dieva nolikumu — nekad neēst iejūgtu zirgu.

76, 1802. Veronika Piģene, dzird. Rīgas apr. Mārupes pag., teic. Katrīna Vāczeme, 96 g. v., ienāk. no Valmieras apr. Rūjienas pag.

16. Par vařavīksni.

Agrāk, kad cilvēku vēl nebija uz zemes, velns gribējis paradīzē tikt pie Dieva un paskatīties, kas tur notiek. Visus spēkus saņēmis, velns sāka līst. Līda, līda un sāka Dievu lādēt, kam tik augstu sataisījis viņš sev paradīzi.

Dievs sadusmojās un nogrūda velnu zemē. Lūk tas ceļš iraid, kur velns krita. Sarkanā krāsa ir asinis, kuŗas viņš braukdams no bailēm izlēja, zilā — viņa zīlumi no sasiņanās u. t. t.

480,335. R. Borkovskis, dzird. Rēzeknes apr. Sakstāgalas pag., teic. Staņislavs Borkovskis.

17. Vařavīksnes.

Dievam priekš vařavīksnēm (arī saukta vařalīkse, ūdens likste) esot trīs āmuri.

Kad Dievs paceļot vienu āmuru, tad rādoties viena vařavīksne, kad divus āmurus, tad divi vařavīksnes.

Pēc divām vaņāvīksnēm Dievs paceļot vēl trešo āmuru, kur tad rādoties trešā, vājākā par pirmām vaņāvīksnēm.

556, 2212. M. Bērziņš, dzird. Valmieras apr. Umurgas pag.

18. Kā cēlusies vaņāvīksne.

Sensenos laikos, kad Dievs vēl nesen bijis zemi radījis, par sauli valdnieks bijis Dievs, bet lietus valdnieks atkal velns. Viņi visu savu darbu darījuši pamītā: kad Dievs devis spožu sauli, tad velns klusējis, bet kad Dievs klusējis, tad velns satinies tumšos mākoņu palagos un sūtījis zemei lietu.

Bet velns drīz palicis savā amatā pārgalvnieks: sūtījis lielas lietus gāzes un milzīgus viesuļus, tā ka vienā labā reizē virs zemes izcēlušies milzīgi ūdensplūdi un ar lielu aukumu velns nopostījis visu dzīvu radību.

Tas Dievam nepaticis. Viņš gribējis velnam nedarbus aizliegt darīt. Bet ko tu, Dieviņ, velns ir dzirdēt tādas lietas negribējis un kā spītnieks vēl vairāk darījis postu.

Dievam neko darīt. Redzējis, ka citādi nevarēs, un uz velna lietu nemaz neskatījies, bet tik sūtījis uz zemi stiprus saules starus. Bet velns vēl nekā un dara tik savu. Pēdīgi Dievs devis tik gaišus saules starus, ka velnam apžilbušas acis, un saules stari spiedušies cauri visiem lietus mākoņiem un radījuši uz mākoņiem atspīdumu — vaņāvīksni. Velns tūlīt atstājis savu amatu. Tik dažreiz, lielam negaisam uznākot, tas ietinoties melnā mākonī un skrienot pa zemi.

Vēl šobaltdien vecie ļaudis vaņāvīksni sauc par strīdus zīmi, un viesuļim skrienot pa lauku, teic, ka tas esot pats nelabais.

740,2539. Valsts Rēzeknes skolotāju institūts, uzr. Alīda Aizpurve, dzird. Jaunlatgales apr. Tilžas pag., teic. 80 g. v.

19. Par Dieva nomesto ezeru.

Kandavas pagastā, netālu no Urļu mājām, atrodas kāds neliels ezeriņš. Par šo ezeriņu teika stāsta, ka to še nometis Dievs un atstājis.

Agrāk šis ezeriņš te neatradies. Tas atradies daudz kilometru tālāk uz ziemeļiem no savas tagadējās vietas, dziļi meža biežoknī.

Kādu dienu Dievs paņēmis šo ezeriņu un aiznesis viņu uz to vietu, kur tas tagad atrodas. Tur toreiz bijusi liela dziļa bedre, jo tur rakta grants. Dievs iemetis ezeriņu šai bedrē un sacījis: „Guli nu tagad te!“.

Pa ceļu, pa kuŗu ezers nests, bijis sabiris ļoti daudz zivju no ezera. Ļaudis tās lasījuši pilniem kurvjjiem un ļoti priecājušies par tām. Bet ezerā no tā laika zivju esot palicis ļoti maz.

623,56. Aleksandrs Linde, dzird. Talsu apr. Kandavas pag., teic. L. Brambergs, 16 g. v.

Cits variants:

370,531. Jūliāns Stuburs, dzird. Rēzeknes apr. Stirnienē, teic. Antons Kudiks.

20. Kā Puzes ezers cēlies.

Senāk tur, kur tagad Puzes ezers, bijušas pļavas.

Reiz siena laikā, kad pļavā bijis daudz cilvēku, atjājis vecītis uz balta zirga. Vecītis iesaucies: „Mūciet, ļaudis, Lubāns nāk!“.

Tad vecais paņēmis siena sauju, noslaucījis zirgu un aizgājis.

Tūliņ pie debesīm parādījies mākonis, kas nokritis un pārvērties par ezeru. Visi pļavā atrodošies cilvēki noslīkuši, izņemot tos, kuŗi tūliņ paklausījuši veča brīdinājumam.

Vecais esot bijis pats Dievs.

Ezerā sastopamas zivis — stintes, kuņām sviedru piegarša. Tās esot cēlušās no tās siena sauļas, ko vecais iemetis ezerā.

417,584. Alberts Pētersons, dzird. Ventspils apr. Puzes pag., teic. Līze Gaile, 76 g. v.

21. Par Durbes ezeru.

Durbes ezers bija agrāk tur, kur tagad Plecis — kūdras purvs. Ezeram neticis, ka viņu sauc par Pleci, tādēļ pārcēlies uz Durbi.

Ezeram pa gaisu ejot, vēži krituši ārā; līdakas, tās varējušas noturēties.

Vasaras pēcpusdienā vīrs ar baltu zirgu jājis, saukdams: „Mūciet, ļaudis, mūciet, ļaudis, Dorbis nāk!“ Vīrs ar balto zirgu jājis ezeram papriekšu, lai aizbaidītu cilvēkus.

Citi, kas grābuši sienu, aizmukuši. Palikuši kamzoļi, grābekļi, putras spainis, maize u. t. t. Divas meitas audeklus velējušas un nemukušas. Tām uzgāzies virsū. Tur viņas pie Ligutu muižas vēl tagad dzirdot velējot.

Piezīme: Plecis — purvainis apgabals, sākas netālu no Aizputes un stiepjas verstīm tālu.

300,1. L. Lulle, dzird. Aizputes apr. Cīravas pag., teic. tēvs, 71 g. v.

22. Kāpēc Katvaru ezeram daudz atzaŗu.

Dievs ar velnu saderējuši radīt lielus ezerus. Dievs teicis: „Lai top ezers šai līdzenumā!“ Un arī bijis viss līdzenums pārklājies ar ezeru. Velns sadusmojies,

gribējis to saraustīt — skrējis, pieķēries vienā malā, otrā. Dievs palicis pikts un aiztriecis velnu.

Tikai Katvaru ezeram daudz atzares palikušas.

17, 302, 65. Rīgas pilsētas 2. vidusskola, uzr. Veronika Piģene, dzird. Valmieras apr. Katvaru pag., teic. Marete Lode.

23. Bezdelīga nozog velnam uguni.

Dievam bij uguns izdzisusi. Dievs sūtījis bezdelīgu pēc uguns uz elli pie velna. Bezdelīga arī aizgāja, bet zvirbulis, lielais uguns sargs, uguni nedod. Bezdelīga noslēpusies, un līdz ko zvirbulis apgriezies sāņus, pakūrusi uguns pagali un devusies prom. Zvirbulis šai pakal, ieķēries astē un izrāvis lielu robu. No tā laika arī bezdelīgai robs astē. Lielā steigā un vējā tā arī apsvilinājusi pakakli, kas vēl arvienu ir brūna un apsvilusi. Bet zvirbulis skrējis tai nopakaļis līdz debess vārtiem, saukdams: „Čivī, čivī, atdod manu uguni“. Tā arī tas vēl tagad uzsaucot, kad ieraugot bezdelīgu laižamies.

76,227. Veronika Piģene, teic. Jūla Tetere, 50 g. v., dzim. Valmierā.

Lerchis-Puškaitis:

VII, 1181, Dr. 11 — V—b². V. Ozoliņš Mangaļos, A. L. P. kr.

24. Bezdelīga nozog kalējam uguni.

Kāpēc bezdelīgai astē robs un krūtažā sarkanās spalvas, senos laikos veci ļaudis izskaidrojuši tā. Reiz Dievs ar kalēju sastrīdējušies. Nu Dievs gribējis kalējam atriebties, bet nekādi nevarējis. Viņam vajadzējis dabūt vienu dzirksteli no kalēja smēdes, un tad tā lieta

bijusi cauri, tad viņš varējis tūlīt atriebties. Dievs pēc uguns dzirksteles sūtījis pie kalēja visvisādus zvērus, lai tie aiziet un nozog. Zvēri gājuši viens pēc otra, bet neviens nebijis tik manīgs. Kalējs bijis tik veicīgs un izmanīgs, ka viņš ar savu veiklību un izmanību visus noķēris un dūšīgi pārmācījis un palaidis vaļā. Dievs nu gudrojis šā un tā, bet nekādi nevarējis atriebties, jo viņš bijis tik manīgs, ka visur ticis cauri. Dievs nu no-skatījies, ka bezdelīga esot briesmīgi manīgs putns. Dievs viņu aizsaucis pie sevis un viņai izstāstījis visu, kas viņam par nelaimi ar kalēju esot, un vai šī nevarētu nozagt vienu dzirksteli uguns no smēdes. Bezdelīga nodomājusi un teikusi, lūkošot. Viņa aizskrējusi uz smēdi un ļoti veicīgi noķērusi vienu dzirksteli un ar visu skrējusi no smēdes laukā. Kalējs manījis un ar lielām luškām vai stangām saķēris bezdelīgai aiz astes spalvām un turējis cieti, bet bezdelīga, kā skrējusi, tā izrāvusi spalvas no astes pret stangām un tās palikušas stangās, bet pati aizlaidusies projām pie Dieva. No tās reizes viņai spalvas vairs neataugušas, un tā viņai vēl šobaltdien astē no kalēja stangām izkniebts robs. Viņa uguns dzirksteli aiznesusi Dievam. Dievs bijis ļoti priecīgs un bezdelīgai zem pakakles iedāvājis sarkanās spalvas par to, ka viņa uguns dzirksteli uznesusi Dievam. Tā viņai vēl šobaltdien robs astē un sarkanais kušķis pakaklē.

72,9305. Bruno Riekstiņš, dzird. Madonas apr. Cēsaines pag., teic. Pēteris Stradiņš, dzird. Madonas apr. Praulienas pag.

Lerchis-Puškaitis:

VII, 1181, Nr. 11 — V—b¹. Potrimps Saleniekos, Jelgavas R. Nod. II. R. kr.

VII, 1182, Nr. 11—V—b³. Rīgas Zinību Kom. Rakstu krāj. 3.

VII, 1182, Nr. 11—V—b⁴. Jansonu Pāvuls, A. L. P. kr.

VII, 1182, Nr. 11—V—b⁵. Dzirciemā, A. L. P. kr.

25. Dzelzi un akmenī apslēptā uguns.

Iesākumā Dievam uguns vēl nebijis, tā bijusi tikai velnam. Kādreiz Dievs esot taisījis pirti. Gažām gadījies iet velnam. Tas brīnījies, ko gan Dievs darīšot ar pirtiņu, kad viņam neesot uguns. To nu prasījis Dievam: „Ko tu darīsi bez uguns ar pirti?“ Dievs atbildējis velnam: „Kad būs pirts, tad būs uguns arī.“ Velns aizgājis projām, bet Dievs licis, lai divi cilvēki iet velnam no muguras un noklausās, ko velns runās. Pats pa to laiku salasījis sausus pūpēžus un sācis tos pa pirti kult, tā ka putekļi vien griezušies. Velns atskatījies atpakaļ, un ieraudzīdams pirti kūpam, nodomājis, ka Dievam jau uguns rokā. Viņš teicis: „Nu viņš ir no manis tomēr uguni nozadzis, lai gan es to apslēpu akmenī un dzelzī.“ Cilvēki, kuŗi velnam toreiz sekojuši, šos vārdus dzirdējuši un pastāstījuši tos Dievam. Dievs nu sapratis, kā velns noglabājis uguni. Viņš paņēmis smagu dzelzs nūju un lielu akmeni, tad zvēlis ar lielu spēku smago dzelzs nūju gar akmeni, tā ka dzirksteles vesela guba izskrējušas un iekritušas sausajos pūpēžos, kuŗi aizdegušies. Tā Dievs ar gudrību dabūjis no velna uguni.

72, 9845. Bruno Riekstiņš, dzird. Madonas apr. Cēsaines apkārtņē.

Lerchis-Puškaitis:

VII, 1179, Nr. 11—V—a¹. P. P. Vītoliņš Lubejā, Rīg. Zin. Kom. kr.

VII, 1180, Nr. 11—V—a². Pabērzis Liezerē, D. L. etn. p. 1892.

II. DIEVS UN VELNS.

26. Jūras cilvēks.

Dievs bijis viens pats [un] staigājis gaŗ jūras malu. Viņš teicis: „Ko lai es daru viens pats?“ Tā uzreiz atsaucies viens jūras dibenā: „Es esmu otrs.“ Bet nu Dievs saka: „Kurš mēs būsim stiprāks par otru?“ un sāk runāt: „Kur lai mēs ņemam zemi?“ Uzreiz jūras cilvēks teicis: „Lai paliek akmens par zemi.“ Tad Dievs teicis: „Tu jau esi muļķis. Kā tad uz akmens lai var augt zāle un koki? Akmens ciets, tur nekas nevar augt.“

Tad Dievs saka: „Es nu radīšu kokus un cilvēkus, un lai taisa mājas. Tad būs laba dzīve.“ Kad viņi tā sarunājuši, jūra palikusi sausa. Nu viņi abi staigā ilgus gadus.

Tad nu Dievs ar jūras cilvēku šalīdzis, lai šis sāk sēt rudzus, un lai viņam dod tos graudus, bet šis lai patur sev tos rugājus. Nu Dievs aizsūta, lai šis, tas jūras cilvēks, iet gulēt. Kamēr nu gulējis šis, pa to laiku Dievs nopļauj visus rudzus. Kad nu šis uzceļas augšā, redz, visi rudzi jau nopļauti, un nu viņš aiz dūsmām vai sprāgst nost. Nu viņš sāk ar Dievu bārties. Dievs saka: „Kā tu nabags esi bijis, tā tu nabags paliksi.“

Otrreiz Dievs sūta, lai iet atkal gulēt. Nu atkal, kamēr šis uzceļas, tā Dievs visas govīs sadzinis laidarā un nekā vairs neredz. Un tā Dievs viņu piemānījis uz visām pusēm.

665, 182. Kārlis Malvess Rīgas apr. Birzgales pag., teic. Lība Grunte, 76 g. v.

27. Dievs ar velnu cīnās.

Mētrienas muiža ir uz lika ezera krasta. Ezers izskatās kā desa. Stāsta, ka viņš esot šā cēlies.

Tur bijis līdzens klajs, kur tagad ezers. Šai apkārtnē dzīvojis nāvīgi nejauks velns, kuŗš neļāvis miera nevienam. Dievam šāda rīcība nepatikusi. Viņš nolēmis šo spēli izbeigt. Kādu dienu nokāpis pie velna un šie abi likušies kopā. Bet velns izrādījies stiprāks, un Dievam bijis jābēg.

Velns meklējis akmeni, ko sviest Dievam pakaļ, bet dabūjis tikai desu, ko nupat pats bij ēdis. Kēris to pašu un laidis. Desa aizsprukusi gaŗām un iesitusi zemē dobi. No lielās lauŗanās un skrieŗanas šim tecējuŗas sviedru straumes un pieplūdinājuŗas izsisto dobi. No tā laika ir arī Muiŗas ezers, uz kuŗa krasta būvēta Mētriena.

631,135. Fr. Gulbis, dzīvo Talsu apr. Vandzenes pag., teic. Valdis Grudulis, dzīvo Madonas apr. Mētrienas pag.

28. Velna kubuls.

Velns dzīvojis kādā Daugavas atvarā un bijis liels draugs ar Altenes bruņinieku pilskungu. Velns nesis pilskungam naudu. Dievs sadusmojies, ka velns ir draugs ar Altenes pilskungu. Viņš sviedis velnam ar pārkonu, tā ka velns bijis ar vienu sviedienu atvarā iestidzis līdz ausīm dūņās, un tikai lielām mokām ticis ārā.

Otrā naktī velns aizgājis uz pilskungu un sūdzējis viņam, ka Dievs viņam iesviedis ar pārkonu un saplēsis katlu un nauda visa izbirusi.

Kad vēlāk velns nesis Altenes pilskungam naudu, Dievs iespēris tā velnam, ka tas vairāk neprasiŗis (domāts — palicis beigts).

Vēl tagad var redzēt, ka tai vietā, kur velns nosperts, ūdens vārās mutuļu mutuļiem. Tur var arī atrast spīdošus akmentiņus, kuŗi pārvērtušies par tādiem no velna naudas.

302,1352. Seces pamatskolas L. J. S. Krusta pulciņš, uzrakstīts Jēkabpils apr., Seces nesp. mājā, teic. Līze Andermane, 70 g. v.

29. Dieva aka.

Dievs racis aku priekš visiem pasaules dzīvniekiem. Velns, to redzēdams, skraidījis ap Dievu un visādi jokojies. Tas kaucošā balsī bez kādas meldijas dziedājis: „Roci, roci tu to aku, ūdens tur nekad nebūs, izstrādāsies, izmocīsies, panākuma tev nebūs.“

Izskraidījies un izdziedājies, tas nostājies Dieva priekšā un teicis: „Dumjš ir tas, kas rok aku.“ Dievs tam atbildējis: „Dumjš ir tas, kas nerok aku, jo tas nekad nedrīkst akas ūdeni dzert.“

Velns atstājis Dievu, bet no tā laika arī nedzerot akas ūdeni.

556,1196. M. Bērziņš, dzird. Valmieras apr. Umurgas pag., teic. Vilma Linde.

30. Dieva un velna govīs.

Agrāk Dievam bijušas govīs, bet velnam nebijis. Dievs reiz sadzinis aplokā, lai ēd govīs, bet te sanākuši knišļi, dunduri, odi un daudzi kukaiņi un sākuši kost. Govīs nevarējušas panest un sākušas bizot. Dievs par to sadusmojies un visus dundurus un odus sabāž maisā un pakar apsē.

Dievs nu domā, nu būs miers. Velns nu atkal prāto, kā varētu dabūt Dieva govīs, ka viņas sabizinātu viņa labībā, un tad viņš viņas noķīlātu, un kādu daļu paturētu sev. Tām, kuŗas paturētu sev, tām iedzītu ragus pierē un pāršķeltu nagus.

Bet kā pie tā lai tiek? Pats nedrīkst kāpt pie kukaiņu maisa, kas karājas apsē. Tad velns sarunā vēzi, vai šīs nevarot uzrāpties, ko? Kāpēc nevarot? Nu tad lai šīs uzkāpjot un pārkniebnot maisu pušu. Vēzis arī to izdara. Līdz ko maiss pušu, tas visi lopi sabizo velna labībā.

Velns nu apķīlā un sadzen savā stallī. Staļļa priekšā noliek izkaptis. Kuŗa govīs nu iet pāri, tā pāršķeļ nagus. Un pats atkal iedzen govīm ragus pierē.

Dievs, redzēdams ka visi kukaiņi nu ir vaļā, iet skatīties, kas tos palaidis, un no tālienes jau ierauga, ka vēzis jau pašlaik rāpjas zemē. Vēzis laidis pakaļu papriekšu. To Dievs redzēdams, nolādēja [vēzi], kad kādreiz šo traucēšot, lai tad tikai atpakaļ vien varot skriet. Un no tās reizes vēzis vēl šobaltdien, ja kāds pabaida, skrien atpakaļ.

Dievs, nolādējis vēzi, gājis pie velna pēc govīm, bet velns nav vairāk devis, kā tikai pusi atpakaļ. Dieva govīs esot ar nešķeltiem nagiem un bez ragiem, bet velna govīm tapu vietā izauguši ragi, un uz izkaptis pāršķeltie nagi tāpat vēl šobaltdien pāršķelti.

72,3578. Bruno Riekstiņš Madonas apr. Cесvainē, teic. Pēteris Stradiņš, 51 g. v.

Lerchis-Puškaitis:

VII, 1160. Nr. 11—I¹. Pērsietis Pērses apg. 1880. g. Balsī Nr. 55. Gaudos un ziedos.

VII, 1166, Nr. 11—I⁸. Aulis Jumurdā, Brīvzemnieka kr.

VII, 1166, Nr. 11—I¹⁰. J. Kriķis Mārsnēnos, D. L. etn. p. 1894. g.

31. Dievs atņem velnam govīs.

Kad pasaulē ir bijis viss kārtībā, tad Dievs redzējis, ka nav vēl kustoņu, bet velns pamanījis Dieva domas un taisījis govīs, bet visas melnas. Dievs pret velnu izgudrojis tā: uztaisījis kūtis un palaidis daudz mušu un dunduru vaļā, bet uz kūts sliekšņa Dievs uzsējis izkapti. Velna govīs, no mušām un dunduriem mocītas, ir skrējušas Dieva kūtī un visas pārgriezušas nagus uz izkapti. Kad govīs saskrējušas kūtī, tad Dievs tās nomālējis citās krāsās, gan raibas, gan brūnas. Kad govīs izlaistas no kūts ārā, tad velns tās vairs nav pazinis.

69,1439. Gothards Polis, dzird. Ilūkstes apr., teic. Kate Salnāja, 65 g. v.

Lerchis-Puškaitis:

VII, 1166, Nr. 11—I^o. Ķeviešu Andrejs Koknesē.

32. Dievs atņem velnam govīs.

Agrākos laikos velnam bijušas govīs, bet Dievam nav bijis govju. Velnam par govju ganu bijusi dzilna. Dievs sen jau ilgojies pēc govīm, bet nekad nav bijusi izdevība tikt pie govīm. Bijis siena laiks un velna govīs sākušas bizot. Dievs salicis izkapti šķūņa durvju priekšā. Bizojot velna govīs, meklēdamas patvērumu no karstuma, sabizoja Dieva šķūnī. Skrienot pāri izkaptīm, velna govīs pāršķēla nagus. Velna govīs bija ar nepāršķeltiem nagiem.

Velns redzēdams, ka govju nav, prasīja dzilnai, kur palikušas govīs. Dzilna teica, ka bizojot visas govīs sabizojušas Dieva šķūnī. Par govju pazaudēšanu velns sadusmojies, iesita ar āmuru dzilnai pa pakausi. Dzilnai vēl šodien ir pakausī melnums, kur velns ar āmuru sitis. Dzilna arī vēl šodien iet govīs saukdama un meklēdama. Dzilna, meklēdama govīs, sauc pēc govīm: „Tru, tru, tru, till.“

Velns nonācis pie Dieva un prasījis, vai neesot redzējis viņa govju. Dievs atbildējis, ka neesot vis redzējis. Velns piegājis pie govīm arī, bet neatzinis par savām, jo govīm bijuši pāršķelti nagi. Velns bijis ļoti noskumis par govju neatrašānu. Turpretim Dievs atkal bijis ļoti laimīgs, ka ticis pie govīm.

10,2926. Apes pamatskola, uzr. Arturs Mazjānis, 15 g. v., dzird. Valkas apr. Jaunrozes pag., teic. P. Mazjāne, 70 g. v.

Citi varianti:

23,9682. K. Bukums, dzird. Valmierā, teic. Karīna Bukuma.

72,9727. Bruno Riekstiņš, dzird. Madonas apr. Cesvaines apkārtnē.

72,7226. Bruno Riekstiņš, dzird. Madonas apr. Sarkaņu pag., teic. Liene Jensīna, 56 g. v., dzird. Rīgas apr. Sentalnieku pag.

72,10157. Bruno Riekstiņš, teic. A. Krieviņš, dzird. Madonas apr. Kraukļu pag.

72,10168. Bruno Riekstiņš, teic. Pēteris Stradiņš, dzird. Madonas apr. Cesvaines pag.

76,226. Veronika Piģene, dzird. Rīgas apr. Mārupes pag., teic. Jūla Tetere, dzim. Valmieras apr.

144,263. Valsts Krāslavas vidussk., uzr. Alfons Misjuns, dzird. Daugavpils apr. Krāslavas pag., teic. Ludvigs Viļmāns.

145,2020. H. Skujiņš, dzird. Valkas apr. Cirgaļu pag., teic. Emīlija Tralliņa.

207,672. K. Skujiņš, dzird. Valkas apr. Smiltenes pag., teic. E. Zode.

208,161. P. Leitāns, dzird. Cēsu apr. Skujenes pag., teic. Pēteris Pulieris.

231,320. Iecavas pamatskola, uzr. Juris Feldmanis, dzird. Bauskas apr. Iecavas pag. no tēva brāļa.

268,193. P. Ravizers, dzird. Jēkabpils apr. Slates pag., teic. Anna Ravizere.

280,973. Jānis Laudanskis, dzird. Rīgas apr. Ķēču pag., teic. Anna Muceniece, dzīv. Ķēču pag. un Cēsu apr. Sērmūkšu pag.

435,1209. Jānis Ragainis, dzird. Madonas apr. Bērzaunes pag., teic. A. Laukmane.

480,208. Ronalds Borkovskis Ludzas stacijā, teic. Justa Ozole, dzird. Ludzas apr.

630,1. N. Kalniņš, dzird. Rīgas apr. Kastrānes pag., teic. M. Kalniņa.

B. 32,368. M. Miezone, dzird. Madonas apr. Sarkanu pag., teic. Ilze Miezone.

524,508. Emīlija Lase, dzird. Rīgas apr. Sidgundas pag.

548,3004. Ludzas vidussk., uzr. O. Rimša, dzird. Rēzeknes apr. Bērzgales pag., teic. V. Kučina.

556,1263,1404,2808. M. Bērziņš, dzird. Valmieras apr. Umurgas pag.

581,59. B. Bisters, dzird. Daugavpils apr. Kalupes pag., teic. tēvocis.

587,55. Ernests Kļaviņš, dzird. Valkas apr. Alūksnes pag.

Lerchis-Puškaitis:

V, 104, Nr. 28—I. K. Blaus Ērgļos.

VI, 450, Nr. 113—VII. Rīgas Zin. Kom. kr.

VII, 1162, Nr. 11—I². Rempu Anna Vīkstenes pag. Jelg. R. Nod. II. kr.

VII, 1163, Nr. 11—I³. K. Tarzieris Druvienā, Brīvēmn. kr.

VII, 1164, Nr. 11—I⁴. Jaunzemju Kārlis Bilstiņos. Rīg. Zin. Kom. kr.

VII, 1164, Nr. 11—I⁵. J. Kriķis Mārsnēnos, Rīg. Zin. Kom. kr.

VII, 1165, Nr. 11—I⁶. J. Rāna Lubānā, 1887. g. Balsī Nr. 34, A. L. P. kr.

VII, 1165, Nr. 11—I⁷. R. Bērziņš Annēniešos, Vidz., R. Z. K. kr.

33. Velna zirgi.

Velnam zirga nebijis, sagudrojis ar zaķi art. Dievs aris ar zirgu. Velns aizjūdzis zaķi arklā. Bet cik nu zaķam puīšam tā spēka? Nokusis ātri, neuzaris necik sava tīruma.

Velns sapinis zaķi meža malā, lai paēd un atpūšas. Palaidņi zaķi sabiedējuši, ietrenkuši mežā, un velnam nebijis zaķa ko art, bet visi zaķa pēcnācēji nevar iet nevienu soli vēl tagad, bet vēl tāpat, kā velns toreiz sapinis, lec ar sapītām kājām.

Kad nu zaķa vairs nebijis, velns sagudrojis jāt ar dzeni. Taš būšot pa gaisu te vienā vietā, te otrā. Un dzenis vēl raibs putns! Šis būšot lepns kungs!

Bet nu dzenis nevarējis velna necik tālu panest. Velns saskaities, saņēmis dzeņam pie kakla, sitis uz akmens. Dzenim asinis vien pa pakaļu iznākušas. No tā laika ir visiem dzeņiem ar asinīm sarkanās pakaļas.

448, 41. Juris Upītis, dzīvo Cēsu apr. Gatartas pag.

34. Dievs mijas ar velnu zirgiem.

Agrāk Dievam piederējis dzenis, bet velnam zirgs. Abi aruši. Velnam veicies ļoti labi, bet Dievam ar dzeni nekā. Reiz, velnam guļot, Dievs paņēmis tā zirgu un aparis lielu gabalu. Velnam rītā brīnums, kā Dievs varējis tik lielu gabalu ar savu zirgu apart, un [viņš] prasījis mainīt zirgiem. Dievs bijis ar mieru un tā velnu piemānījis.

608, 352. Tālivalds Mālnieks, teic. Eda Mālniece 68 g. v. Jaunlatgales apr. Tilžas pag.

Lerchis-Puškaitis:

VII, 1175, Nr. 11—III². A. Budze un J. Bitaks Litenē, teic. P. Licis, A. L. P. kr.

35. Dievs mijas ar velnu zirgiem.

Velnam bijuši melni zirgi, bet Dievam nav zirgi bijuši. Viņš sārunājies ar velnu mīt ar zirgiem. Velns domājis, ka viņam arī zirgi ir, apsoliņies mīt. Dievs paņēmis švakā pavadā zaķi, un velns, redzēdams gan, ka tiek piekrāpts, turējis vārdu un iedevis Dievam zirgu ar stipru pavadu.

Kā velns ņēmis zaķi, tas pārrāvis pavadu un ieskrējis auzās, un velns skrējis nopakaļis. Vēl tagad velns ķeŗot zaķi pa auzām un zaķi tiekot saukti par velna zirgiem. Dievs esot zaķam sapinis kājas, tādēļ tas vēl tagad lecot.

23, 9773. K. Bukums Valmierā, teic. Alvīna Rudzīte, 40 g. v., dzim. un augusi Valmieras apr. Mujānu pag.

Lerchis-Puškaitis:

VII, 1174, Nr. 11—III¹. K. Blaus Ērgļos, Brīvz. kr.

VII, 1175, Nr. 11—III³. Bērzaunē, D. L. etn. p. 1891.

36. Dievs ar velnu gana zirgus.

Reiz velns ar Dievu nolēmuši kopā strādāt, arī dzīvot. Abiem bijuši zirgi: Dievam bijis balts zirgs, velnam melns. Nolēmuši, ka katram savu nakti jāgana zirgi. Vienā naktī, kad krīt velnam iet ganīt, viņš saka, ka šis nu gan neganīšot. Šim esot melns zirgs, un tas jau ielīdīšot kaut kur krūmos un zagļi ir neredzēšot, bet Dieva balto nu gan aizvedīšot. Dievs aiziet ganos.

Otrā rītā stāsta velnam, ka esot gan balts zirgs labs: nemaz nevajagot iet skatīties — pa gabalu redzot, bet melnais jāiet un jāmeklē. Velns pārdomā, ka laikam gan labāks baltais zirgs un prasa Dievam, ka vajagot mīt. Dievs arī ar mieru, samij arī. Nu Dievs ne-

iet vairs nemaz pieguļā, velnam [jaiet] katru nakti sava baltā zirga ganīt.

266, 1193. Elza Kārklīņa, dzird. Jaunlatgales apr. Liepnas pag., teic. Anna Zučika, 67 g. v.

37. Kā putni radušies.

Agrākos laikos Dievs ar velnu dzīvojuši ļoti draudzīgi: vēl velns nav bijis apgrēkojies. Tā nu viņi dzīvojuši un dzīvojuši. Bet kādu dienu velns briesmīgi saskaities uz Dievu: splāvis Dievam taisni acīs. Bet Dievs izmanījies, un splāviens aizgājis gaŗām. Velns splāvis otrreiz. Dievs saskaities par tādu velna rīcību un teicis: „Kaut tavi splāudekļi pārvērstos par putniem!“ No tā brīža velns putnus vien splāvis: bijuši lielāki un mazāki, kā jau velna splāudekļu pikas.

B. 13, 1561. Bērziņu Jānis, dzird. Valmieras apr. Alojās pag., teic. Kārlis Jansons, 60 g. v., dzird. Alojās un Rozēnu pag.

38. Velns apēd Dieva sierus.

Reiz gājuši pa ceļu velns un Dievs. Dievs nesis trīs sierus. Gājuši, gājuši, piekusuši un nolēmuši mežā apsēsties, atpūsties. Kā atsēžas, tā Dievs iemieg. Velns pa to laiku paņēmis divus Dieva sierus un apēdis.

Pēc kāda laiciņa Dievs uzmodies redz, nav divu sieru. Sāk prasīt velnam, vai šis neesot apēdis. Vai, nē, nē, viņš arī esot gulējis. Nu, ka ne, ne. Ko tur izdarīt? Ies vien tālāk.

Paiet kādu gabaliņu. Velns ierauga skudru pūli, prasa Dievam, kas tas tāds esot. Ā, tā esot naudas kau-

dzīte. Tas, kas apēdis šā sierus, varēsot ņemt, cik patīk.

Vai, šis esot apēdis sierus, saka velns. Nu gan varot ņemt zeltu. Pieskrējis pie pūļa klāt un sācis bērt pilnas kabatas. Piebēris kabatas, nē, vēl azotē arī esot vieta. Bet tad nu, kad sākušas skudras kost, velns skrējis pa mežu un lūdzies Dievu, lai atpestījot, bet Dievs tikai smējies par savu uzvaru.

266, 1184. Elza Kārkliņa, Jaunlatgales apr. Kacēnu pag. Rožu kalnā, teic. Alvīna Rozenberga, 53 g. v.

39. Dievs uzsūta velnam blusas.

Reiz Dievs ar velnu sastapušies un sākuši strīdēties, kuņš no viņiem stiprākais. Velns gribējis parādīt, ka stiprākais ir viņš. Tādēļ tas aizgājis, pielasījis maisu ar odiem un sviedis tos Dievam virsū. Odi sākuši Dievu kost, bet viņš zinājis labu līdzekli: sakūris uguni, un odi visi no dūmiem aizbēguši.

Tad gājis Dievs un pielasījis maisu ar blusām un sviedis to velnam virsū. Blusas sākušas velnu kost, tā ka tas nezinājis, ko darīt. Velns citu līdzekli nezinājis, tādēļ darījis tāpat, kā redzējis Dievu darām. Viņš sakūris uguni, iestājies pašos dūmos un domājis, ka nu jau būšot miers. Bet nekā: blusas kodušas vēl stiprāk.

Velns, nekā vairs neatmanīdams, licies bēgt, bet bēgot noāvis zābakus. Velns uzlicis uz kāda liela akmens savu smago kāju, lai saautu. Kāja bijusi tik smaga, ka tanī akmenī palicis dziļš nospiedums. Vēl nesen priekš pasaules kara varēja redzēt kādā lielā akmenī tuvu pie Salsanču mājām nospiedumu, cilvēka pēdai līdzīgu, tikai daudz lielāku.

302, 1354. Seces pamatskolas L. J. S. Krusta pulviņš, teic. Made Kalniņa, 80 g. v., dzird. Jēkabpils apr. Seces pag.

Citi varianti :

341,5. Alberts Rusiņš, dzird. Jēkabpils apr. Seces pag., teic. Kārlis Rusiņš, 65 g. v.

679, 1005. Vl. Bojārs, dzīvo Rēzeknes apr., teic. Jōns Bojārs, 70 g. v.;

Lerchis-Puškaitis :

V, 105, Nr. 28—III. M. Starķis Lielvārdē.

40. Dievs un velns viesos.

Senajos laikos Dievs pie velna un velns pie Dieva staigājuši viesos.

Tad velns, gribēdams Dievu nonāvēt, aicinājis pie sevis viesos. Dievs aiziet pie velna. Velns Dievu pamielojis ar visādiem dārgumiem, tad lūdzis Dievu, lai ejot gulēt uz šā kambari. Dievs aiziet un atgulstas, bet velns, domādams, lai būtu Dievam nāve, viņš atnes, palaiž visu maisu savu kukaiņu (peļu) un aiztaisa durvis cieti, lai Dievu tās norej.

Bet Dievs paņēma nomauca savu cimdiņu un palaida. Tas cimdiņš pārvērtās par kaķīti, un kaķis visas velna peles norija un sakrāva gubā.

Rītā velns iet vērties, vai Dievs gatavs, vai ne. Pataisījis durvis, sauca : „Vai gatavs, vai ne?“ Bet Dievs atbildēja, ka dzīvs, un velns gāja istabā apskatīt viņu tuvāk. Redz, ka viņa visas peles aprītas un kaķis staigā apkārt peļu gubai. Dievs, vēl paciemojies kādu laiciņu, aizgāja projām, palūgdams velnu, lai aiziet pie viņa.

Velns aiziet. Dievs to pabaŗo un aizved uz atsevišķu kambari gulēt. Kad velns aizmieg, Dievs tad atnes veselu maisu blusu un palaiž kambari. Velnu kā ņem blusas kodīt, velns, nezinādams, kur skriet, uzskrien uz vadzīša, un blusas koda līdz dienai.

Dievs rītā tāpat atnāk celt velnu kājās. Pataisa durvis un vaicā, vai dzīvs, vai ne. Velns atbild : „Ja

drusku ilgāk, tad būtu beigts, jo mani apņēma tādi mazi kukainīši, kuņus es nevaru nomiegt un mani nokodīja visu.“

No tā laika Dievs ar velnu beidza draudzēties.

330, 148. P. Gudļevskis, dzird. Daugavpils apr. Rudzētu pag., teic. Veronika Gudļevska, 40 g. v., dzīvo Rudzētu pag.

Cits variants:

483, 155. Salimons Burlacāns, dzīvo Rēzeknes apr. Silajāņu pag., teic. Antons Maiziks, dzīvo Rēzeknes apr. Maltas pag.

Lerchis-Puškaitis:

VII, 1188, Nr. 11—VIII¹. J. Lauva Ikšķilē, D. L. etn. p. 1893. g.

41. Kā Dievs trīs velnus pārvarējis.

Reiz dzīvojis kāds nabaga vīrs. Patlaban bijis siena laiks. Vīrs pabeidzis papuvi art, paņēmis savu nodzīto zirdziņu un vedis uz aploku, lai tas tur atpūstos, ka atkal var strādāt. Aplokā laizdams, vīrs iesitis zirģeļam ar apaušiem (iemauktiem) pa muguru, sacīdams: „Tagad tu man neesi vajadzīgs. Ej līdz siena laikam kaut pie velna!“ Aplokā bijusi liela zāle. Zirgs dzīvojis un uzbarojies brangs.

Kādu dienu vīram ievajagas zirga. Šis, savus vārdus aizmirsis, paņem apaušus un iet pēc zirga. Kā šis nu grib zirgu laukā vest, tā trīs vīri priekšā: „Kur tu vedīsi mūsu zirgu?“ — „Kā jūsu?“ blauj vīrs pretim. „Pats te viņu ielaidu un arī aizvedīšu!“ tā vīrs. „Ielaidī jau gan, tas jau tiesa. Bet ko tu pie laišanas tiki teicis? Vai neatvēlēji velnam? Mēs tie esam.“

Vīrs sprungās. Bet darīt nu neko nevar. Vīrs sāk lūgties, lai tak neņemot nost zirga. Nu velni arī ar mieru, bet tad vīram jādod šovakar, kad visi guļ, klētī vakariņas. Nu vīrs ar mieru. „Cik tad šie nu daudz apēdis,“ tā viņš nodomā.

Tā pienāk vakars. Visi jau aizgājuši gulēt. Vīrs šēž viens pats klētiņā un gaida velnus. Vīrs uz galda uzlicis kukuli rupjas maizes, bļodu biezpiena un bļodu rūgušpiena. Tā ap pusnakti velni klāt gan. Pirmais apskatās, un ieraudzījis ēdamo, bļauj: „Man vajag viena vērša priekš gaļas!“ „Man atkal tovera ar asinīm!“ tā otrs. „Bet man pūra ar miltiem!“ tā tas trešais. Bet vīram nav ne miltu, ne gaļas, ne asiņu.

„Nu tad sataisies uz nāvi! Mēs tevi pašu apēdīsim!“ tā kliedz velni. Gan nu vīrs grib krist uz ceļiem un lūdzas, bet šie tik taisās ēst.

Te uzreiz atveras durvis un parādās vecs vīriņš. Velni nu gan grib šmaukt lapās, bet vecais stāv durvīs un saka: „Jūsu vēlēšanās piepildīsies: tam velnam, kuŗš prasīja vērši priekš gaļas, jāpaliek par kaķi uz laiku laikiem. Tad viņš varēs ēst, cik patīk.“ Tūliņ pirmais velns paliek par melnu kaķi un uzskrien uz klētsaugšas. „Tam velnam, kuŗš prasīja miltus, jāpaliek par žurku uz laiku laikiem. Tad viņš varēs miltus ēst uz laiku laikiem.“ Tūliņ velns pārvēršas par žurku un paskrien zem klēts grīdas. „Tam velnam, kuŗš vēlējās toveri ar asinīm, jāpaliek par blakti, kuŗa tad varēs asinis sūkt, cik tīk.“ Tūliņ trešais velns pārvēršas par blakti un ielien sienas šķīrbā.

Tāpēc arī blaktis tik nejauki smirdot, ka esot radušās no velna.

Klētiņā palicis nabaga vīrs un Dievs. Vīrs kritis ceļos aiz pateicības, bet Dievs viņu pacēlis un teicis, lai tikai vairāk nepieminot šā ienaidnieka vārdu.

635, 70. Jānis Plaudis, dzird. Cēsu apr. Dzērbenes pag., teic. K. Bite, 41 g. v.

42. Kāpēc ozoliem robainas lapas.

Pirms vairāk tūkstošiem gadu ozoliem lapas bijušas tāpat gludas kā daudziem citiem kokiem. Tai laikā

Dievs ar velnu noslēguši kādas derības. Velns teicis, ka viņš derības izpildīšot, kad ozoliem būšot lapas nobirušas. Dievs bijis ar mieru un derības noslēgtas. Dievs nolēmis derības vinnēt un aizliedzis ozoliem nomest lapas. Tā arī noticis.

Pagājusi vasara un pienācis rudens. Velns gaidījis, ka nupat sāks birt lapas. Nekā. Velns sācis dusmoties, bet nekā nevarējis darīt un domājis, ka gan jau ziemu nobiršot.

Pienākusi ziema. Ozolam gan lapas nodzeltējušas, bet nost nekritušas. Velns domājis, ka gan jau pavasarī nobiršot, bet dažas dzeltānas lapas tomēr turējušās.

Sākušas augt jaunas lapas. Tagad nokritušas arī nodzeltējušās, un tad jau bijušas uzaugušas jaunas lapas.

Tā iznācis, ka ozols pavisam bez lapām nav bijis. Kad nu velns redzējis, ka derības pazaudētas, viņš ticis ļoti dusmīgs. Klupis ozolā un ņēmies plēst lapas robu robos, tā ka tās uz visām pusēm jukušas. No tā laika arī ozolam robainas lapas un viņas nekrīt nost pat ziemu. To Dievs atstājis par piemiņu, ka viņš velnu uzvarējis.

635, 18. Jānis Plaudis Cēsu apr. Dzērbenes pag.

43. Kā kokiem zari radušies.

Dievam un velnam bijušas lielas pļavas. Dievam bijis kaltniņš, bet velnam bijusi izkaptis. Dievam bijusi jāpļauj zāle. Dievs paņēmis velna izkapti un nopļāvis savu zāli. Velns brīnījies: kā Dievs ar kaltniņu varējis nopļaut zāli. Velns paņēmis Dieva kaltniņu un sviedis pa zāli. Kaltniņš iedūries kokā. Toreiz koki bijuši bez zariem. Tā no tā laika kokiem zari radušies.

219, 143. Lizuma pamatskola Cēsu apr., uzr. Pēteris Dzērve, teic. J. Laucis un R. Dzērve.

44. Dievs ar velnu mērojas asinīm.

Reiz senos laikos velns sanācis ar Dievu ķildā: kuram vairāk asiņu piederot. Velns teicis, ka viņam, Dievs — ka viņam. Lai lietu izšķirtu, tad katrs nolēmis atnest savu asiņu daudzumu.

Noteiktā dienā abi klāt gan. Velns bijis atnesis pusstopu, bet Dievam bijis vesels stops. To redzēdams, velns gan redzējis, ka viņš paspēlējis, tomēr nav gribējis palaisties, tiepies un tiepies, ka šim tomēr vairāk piederot.

Tas Dievu tā sadusmojis, ka viņš izrāvis velnam asiņu trauku un izsviedis ārā. Turpat durvju priekšā augusi apse, un viss asiņu trauka saturs uzlijis uz apses.

Tamdēļ arī apse sākusi trīcēt un trīc vēl šobaltdien, jo velna asinis apsei briesmīgi nepatīkot.

B. 13, 1613. Jānis Bērziņš, Valmieras apr. Alojās dr., teic. Kristīna Jansone, 50 g. v., dzird. Valmieras apr. Rozēnu pag.

45. Kā Dievs ar velnu gājuši pļauties.

Senos laikos Dievs ar velnu taisījuši pļaujamus. Dievs iztaisījis kalnu, velns izkapti. Nu velns saderējis ar Dievu, ka šis ar savu izkapti nopļaušot vairāk kā Dievs ar savu.

Labi.

Pirmo pļaušanu taisījuši mežā. Dievs paņēmis savu kalnu un sācis kalt kokus, bet velns ar savu izkapti cita nevarējis izdarīt, kā apskrambājis tikai kokiem mizu.

Velns tā šoreiz derības pazaudējis, bet viņš teicis, ka Dievam esot bijusi labāka izkaptis, tāpēc šis ātrāk

varējis strādāt. Nu kad jau tā, tad tā. Dievs iedevis velnam kalnu, bet pats paņēmis izkapti.

Nu gājuši šoreiz pļavā pļaut sienu. Dievs ar savu izkapti tā pļāvis, ka zāle vien pa gaisu griezusies, bet velns ar savu kalnu tikai bakstījis pa smiltīm. Velns bijis milzīgi saskaities par savu neveiksmi.

Tuvējā krūmā sēdējusi žagata un smējusies par velna ķibeli. Velns nez' kā pagriezies uz krūmiņa pusi, un ieraudzījis žagatu par sevi smejamies, briesmīgi pārskaities. Viņš paķēris savu kalnu un sviedis žagatai. Kalns žagatu ķēris astē un nocirtis tai pašu galiņu, tāpēc vēl tagad žagatām ir astes it kā ar nocirstu galu.

72, 9828. Br. Riekstiņš, dzird. Madonas apr. Cesvaines pag.

Lerchis-Puškaitis:

VII, 1171, Nr. 11—II⁵. P. P. Vītoliņš Lubejā, Rīg. Zin. Kom. kr.

VII, 1172, Nr. 11—II⁶. Pabēzsis Liezerē, D. L. etn. p. 1892. g.

46. Kā velns ar Dievu gājuši pļauties.

Kādreiz siena laikā velns pļāvis savā pļavā sienu, Dievs savā. Velnam bijusi izkaptis, Dievam kaltiņš. Velns uzaicinājis Dievu, lai nāk ar šo pļauties, kurš vairāk nopļaus. Dievs bijis ar mieru.

Līdz pusdienai velns pļāvis kā traks. Dievam ar kaltiņu negājis nekā. Velns apgūlies dienasvidu. Dievs uzsūtījis velnam stipru miegu, paņēmis velna izkapti un pļāvis, cik var. Pēc dienasvidus aiznesis izkapti velnam atpakaļ.

Velns cēlies, sācis atkal pļaut. Dievs ar kaltiņu jau rāviens pļaudams. Vakarā velns gājis skatīties, cik Dievs ir nopļāvis, redzējis, ka Dievam jau pļava no-

plauta. Velns derības pazaudējis. Nu sācis ar Dievu meņģeties, lai šis mij savu kaltnu pret šā izkapti. Dievs papriekš negribējis, bet kad velns tā uzspiedies, izmijis arī. Velns nu gājis ar kaltnu plaut sienu. Bet nu tik redzējis, ka ir piešmukts.

528, 257. Jānis Bērtulis, Valkas apr. Blomes pag., teic. Riņģa tēvs.

Citi varianti:

10, 3063. Apes pamatskola, uzr. Oskars Zvirbulis.

114, 53. Veckārķu pamatskola, uzr. K. Dainis, teic. Kristaps Sula, dzīv. Valkas apr. Kārķu pag. un Rīgas apr. Sējas pag.

153, 1132. Jānis Jansons Pārdaugavā, teic. Made Antone no Madonas apr. Lubānas pag.

252, 391. Jōns Myurinīks, dzird. Vārkavas pag. Daugavpils apr., teic. Z. Myurinika.

587, 37. Ernests Kļaviņš, dzird. Valkas apr. Alūksnes pag., teic. A. Kubulnieks.

630, 2. N. Kalniņš, dzird. Rīgas apr. Kastrānes pag., teic. māte.

650, 31. Arnolds Karlsons, dzird. Rīgas apr. Lēdurgas pag., teic. Jūlija Karlsonē.

719, 390. K. Blaus, dzird. Cēsu apr. Druvienas pag., teic. Ieva Sīle.

Lerchis-Puškaitis :

V, 105, Nr. 28—II. Lielups Vecpiebalgā.

VI, 450, Nr. 113—VIII. M. Upc. Skaidrīte, Annēniešos, Vidz., Rīg. Zin. Kom. kr.

VII, 1169, Nr. 11—II¹. Pērsietis Pērses apg., Balsī 1880. g.

VII, 1170, Nr. 11—II². Rempu Anna Vikstenes pag., Jelg. R. N. II. kr.

VII, 1170, Nr. 11—II³. K. Tarzieris Druvienā, Brīvz. kr.

VII, 1171, Nr. 11—II⁴. Zaļokalnu Jānis Rāmuļos, teic. Mārcis Kārkliņš, Rīg. Zin. Kom. kr. :

VII, 1172, Nr. 11—II⁷. Ziemeļu Jānis Brenguļos, Br. kr.

VII, 1173, Nr. 11—II⁸. Liepsalas Jēkabs Grīvā, Rīg. Zin. Kom. kr.

47. Dievs ar velnu strīdas par cilvēku.

Kad Dievs ar cilvēka radīšanu bijis galā, pie tā pienācis velns un sācis plīties virsū, ka cilvēks piederot šim. Dievs atkal teicis, ka šim, un nu abi nekādi nevarējuši izšķirties. Beigās Dievs teicis, ka izmēģināšot: kam cilvēks staigāšot pakal, tam arī tas piederēšot. Dievs ar velnu nostājušies priekšā, bet cilvēks aiz tiem. Tad sākuši iet. Tai vietā, kur bijušas krustceles, velns aizgājis pa vienu ceļu, Dievs pa otru. Cilvēks gājis Dievam pakal. Velns no dusmām skrējis cilvēkam pakal un splāvis un kraukājis tam virsū, tā ka cilvēks nu izskatījies briesmīgi neglīts. Lai cilvēks būtu glītāks, tad Dievs ņēmis un apgriezis cilvēku otrādi, tā ka neglītā puse nāk uz iekšu. No velna kraukām un splaudekļiem cēlušās cilvēka iekšas.

72, 9875. Bruno Riekstiņš Rīgā.

Lerchis-Puškaitis:

VII, 1194, Nr. 11—XIV. J. Vītoliņš Lubejā, D. L. etn. p. 1892. g.

48. Dievs ar velnu strīdas.

Dievs ar velnu saderējuši, kuŗu vairāk no viņiem ļaudis piesauc. Dievs teicis, ka viņu vairāk piesauc, bet velns, ka viņu. Nu viņi abi gājuši. Dievs teicis: „Nāc šu, es tev pierādīšu, ka mani cilvēki piesauc vairāk.“

Tā viņi nonāk, kur jauni ļaudis situši ripas. Kā

viens sveiž, tā otrs katreiz atsit ripu, bet citi sauc: „Ak tu velns, kā trāpīja!“ Tā reiz no reizes šie sauc. Velns atgādina, Dievam piegrūzdams: „Vai tu dzirdi, ka mani piesauc un tevi nemaz?“ Bet Dievs teicis: „Pagaidi, pagaidi, nāks reize, kad mani sauks visi un tevi nemaz“.

Kā nu sveiž, kā viens labi atsit, tā ripa ietrāpī otram pa pieri, pārsit pieri un asinis tek kā tek. Nu visi saskrien un sauc: „Vai Dieviņ, vai Dieviņ, vai Dieviņ...“

Nu Dievs teic: „Vai nu tu dzirdi, ka mani piesauc vairāk kā tevi?“.

776, 1. Herta Samte Rīgā, teic. tēvs, dzird. Jelgavas apr. Auce pag.

49. Ko cilvēki piemin.

Reiz Dievs ar velnu sarunājušies, kuŗu nu tai rītā pirmo pieminēšot. Velns sakot, ka šo, bet Dievs atkal, ka šo.

Tā rītā nu gaidot, kas būšot. Tāds skaists laiks bijis, bet neviens Dievu nepieminējis.

Tā kāda saimniece dzinusi lopus ganos. Govs ieģrūdusi kāju sētā. Tā saimniece sakot: „Vai jau tevi pats velns tur ieģrūda?“ Velns tikai pieģrūdis vien Dievam pie sāna.

Tam, kas vienmēr sakot: „Lai tev' velns“, pats velns arī stāvot pie labās rokas, bet kas Dievu pieminot, no tā velns tālu.

B. 32, 212. Uzr. Marija Miezone, dzird. Madonas apr. Sarkanu pag., teic. Ilze Miezone, 60 g. v., dzird. Madonas apr. Kusas pag.

Lerchis-Puškaitis:

VII, 1189, Nr. 11—X¹. Kalnlapsu Andrs Nurmuižā, D. L. etn. p. 1893.

50. Velns uzceļ vīra vezumu.

Reiz kādam vīram Dievs apgāza vezumu. Vīrs gribēja vezumu uzcelt, bet nevarēja, jo vezums bija ļoti smags. To redzēdams, velns piegāja un uzcēla vezumu. Velnam vezumu ceļot, vīrs lādēja velnu, ka tas tam apgāzis vezumu. Bet kad velns bija vezumu uzcēlis, tad pateicās Dievam, ka Dievs tam palīdzējis vezumu uzcelt.

To redzot, velns projām iedams sacīja: „Palīdzi nu cilvēkiem! Kas dara labu, to lādē, bet kas dara sliktu, to slavē.“

675, 129. Jānis Rozenbergs, 35 g. v., Rīgas apr. Ķēču pag.

51. Velnu lādē.

Kādā jaukā dienā Dievs ar velnu gāja pastaigāties. Tie pļāpājuši šo un to. Te velns iesaucies: „Kāpēc visi ir pret mani ļauni?“ Lai viņš darot, vai cik labi, tie to vienmēr lādējot. Bet šis varot darīt, ko gribēdams, arvienu tiekot teikts un slavēts. Dievs teicis, lai šis darot tikai labu vien, tad arī šo nelādēšot. Velns tomēr teicis, ka viņš neticot, lai nākot izprovēt. Velns aizvedis Dievu pie ganāmā pulka un teicis: „Iegrūd tu tagad vienu govī purvā. Es izvilkšu laukā. Tad redzēsim, kuŗam gans pateiksies: tev vai man, un kuŗu lādēs: tevi vai mani.“ Dievs paklausīja, paņēma, ganam neredzot, vienu govī un iegrūda to muklājā. Gans, ieraudzījis vienu govī iztrūkstam, atstāja citas un skrēja meklēt lamādamies: „Sazin' nu, kur tas velns to gotiņu aizjājis.“

Ieraudzījis govi iemukušu, gans pūlējās to izvilkt un sauca: „Miļo Dieviņ, nāci nu palīgos! Tas nelabais jau iejājis lopiņu dūkstī.“ Velns teica: „Redzi nu!“ Viņš piegāja, paķēra govi pie astes un izvilka no muklāja. Ganiņš bija priecīgs, salika rokas un teica: „Paldies, paldies Dieviņam. Bez tevis jau es gotiņu neizvilktu.“ Nu velns uzsauca Dievam: „Redzi nu! Vai es neteicu? Tu dariji ļaunu, bet tev pateicība, es labu, mani lādēja.“

Tie nebij necik tālu gājuši, kad sacēlās viesulis un gribēja aiznest āboliņa zārdu ezerā. Velns piesteidzās, saturēja zārdu. Viesulis paspēja tikai to izārdīt. Pieņāca saimnieks un pukojās, ka velns atkal izārdījis āboliņu.

„Nu, vai es neteicu? Es varu darīt, vai cik labu un citi ļaunu, bet visu ļaunumu uzkraus man vienam,“ teica velns pavisam nobēdājies.

„Kā lai uzskata tavus darbus par labiem, ja pats esi ļauns un ļaunu dari vairāk, bet labu retu, retu reizi?“ teica Dievs.

Un velns saskaitās un teicās nekad labu vairs nedarīt. Un tā tas iet arvienu: kur tik tiek klāt, tur dara ļaunu.

76, 1760. Veronika Piģene, dzird. Rīgas apr. Mārupes pag., teic. Katrīna Vāczeme.

Citi varianti:

142, 2069. Fr. Krēsliņš, dzird. Madonas apr. Beļavas un Vecgulbenes pag.

713, 50. Verners Actiņš, dzird. Madonas apr. Jaungulbenes pag., teic. T. Usbeks.

694, 122. Bertillā Zariņa, dzird. Rīgā, teic. Minna Auziņa, dzīvojusi Rīgas apr. Lielvārdes pag.

Lerchis-Puškaitis:

III, Nr. 28. Burkinu Augusts Valmierā.

VII, 1190, Nr. 11—X². Untiņš D. L. etn. p. 1893.

52. Kā Dievs rijā velnu pārspējis.

Tas bijis tais laikos, kad vēl neceltas istabas ar stikla logiem un ļaudis pa lielākai daļai dzīvojuši pirtīs un rijās.

Kāda saimnieka rijā apmeties velns. Ļaudis vairs tur nevarējuši gulēt. Velns tos raustījis aiz kājām un solījes sviest rijas krāsnī. Tā nu bijis jāguļ ļaudīm uz kūtsaugšām un citur.

Bijis auksts rudens. Ļaudis patlaban ēduši kūtsaugšā vakariņas un runājuši, cik labi būtu bijis izgulēties pie siltas rijas krāsns. Te ienācis vecītis. Viņš bijis sirmu bārdū un matiem. Vecītis padevis labvakaru un prasījis vakariņas un naktsmājas. Saimnieks bijis labsirdīgs un sacījis, ka ēst jau gan varot dabūt, bet naktsmāja esot tikai šī aukstā kūtsaugšā. Vecītis teicis, ka viņš esot redzējis rijā krāsni kuņamies. Nu saimnieks izstāstījis, kas par vainu. Vecītis teicis, ka viņš tomēr iešot rijā gulēt, gan jau velns likšot mieru. Saimnieks negribējis ne par ko laist, bet kad vecītis neklausījes, atļāvis. Vecais viens pats aizgājis uz riju.

Divi jauni puīši norunājuši noskatīties, ko īsti vecais velnam padarīs. Viņi aizgājuši pie rijas durvīm un caur šķirbu skatījušies. No sākuma viss bijis klusu. Tad uzreiz uz rijas krāsns kaut kas sakustējies. Rija kļuvui sarkanā krāsā, un no krāsnaugšas nolēcis velns. Viņš piegājis pie gulētāja un to pamodinājis, sacīdams, lai vācoties prom, savādi iemetīšot rijas krāsnī. Vecais pasmējies un teicis, lai nelieloties, bet darot. Velns pārskaities un sagrābis veco aiz kājas, lai sviestu rijas krāsnī, bet nevarējis ne pakustināt.

Tad Dievs cēlies augšā un grābis velnu aiz astes. Tas redzējis, ka labi nebūs, un sācis lūgties. Bet vecītis, kuŗš bijis pats Dievs, neklausījes un iesviedis velnu krāsnī. Atskanējis briesmīgs sprādziens. Biezi melni dūmi piepildījuši riju. Kad tie izklīduši, tad Dievs stāvējis gaismā. Tad gaisma izdzisusi, un Dievs licies

gulēt. Puiši nu tik nopratuši, kas vecais ir, un devušies uz māju ar bailēm sirdī.

Otrā rītā vecais saucis saimnieku viņu pavadīt. Viņam esot kas sakāms. Dievs saimniekam pastāstījis par notikušo un teicis, lai ejot uz riju; ko tur atradīšot, tas viņam piederēšot. Saimnieks, ceļos krizdams, pateicies un gājis uz riju. Tur viņš atradis maisiņu ar naudu. Par šo naudu viņš uzcēlis pirmo dzīvojamo māju ar aizbīdāmiem logiem.

635, 20. Jānis Plaudis, Cēsu apr. Dzērbenes pag., teic. māte. 42 g. v.

53. Velna cepure.

Agrāk, senos laikos, velns kalpojis pie Dieva par kalpu, bet viņš ļoti daudz zadzis. Tā kā Dievs viņam katru rītu cieši skatījis acīs, bet velns to nevarējis pretī darīt, tas uztaisījis cepuri ar nagu. Kādreiz velns pazaudējis šo cepuri. Viņa bija nokritusi uz pasaules. Taisni tanī brīdī gājis gaŗām cepurei kāds vīrietis. Viņam tāda brīnišķīga cepure iepatikusies. Tas sācis to valkāt. Citi vīrieši taisījuši pēc viņa parauga, un tā vēl šobaltdien vīriešu cepurēm ir nags.

17, 1975, 41. Rīgas pilsētas 2. vidusskola, uzr. Jēgeru Austra, dzird. Jelgavas apr. Olainē.

Cits variants:

267, 31. Konstantīns Belovs Valmierā, teic. Prokofijs Belovs.

54. Kā Dievs ar velnu skaitījušies.

Reiz Dievs ar velnu nolīguši, kuŗš noskaitīs ātrāk līdz desmit. Velns skaitījis: „Vimpu vampu, tas man

viens, vimpu vampu, tas man divi, vimpu vampu, tas man trīs“, un tā jo projām. Bet Dievs tikai: „Vien' piec', div' piec', tas man desmit.“

Un tā Dievs uzvarējis.

631, 242. Fr. Gulbis Talsu apr. Vandzenes pag., teic. Līna Zommerfelte, dzird. no vecāsmātes.

55. Kā Dievs ar velnu skaitījušies.

Reiz velns ar Dievu gājuši skaitīties līdz desmit un saderējuši uz podu zelta naudas. Velns sācis skaitīt: „Vieniņ, otriņ, ventiņ, sisiņ, skoder, veder, tiliņ, tups.“ Tālāk velns nedabūjis izskaitīt, jo Dievs jau bijis galā, pateikdams: „Vieni pieci, otri pieci — desmit.“ Tā neko darīt, velnam bijis jāatdod savs naudas pods. No tā laika velns ar Dievu vairs nekad nav gājuši skaitīties.

297, 137. Rīgas pilsētas 6. pamatskola, uzr. Vilis Kalniņš, 13 g. v., dzird. Rīgas apr. Ādažu pag., teic. Grieta Purgaile, 59 g. v., dzird. ap Limbažiem.

Citi varianti:

297, 470. Rīgas pilsētas 6. pamatskola, uzr. Vilis Kalniņš, 13 g. v., Rīgā.

41, 260. O. Timāns, dzird. Valkas apr. Alsviķa pag.

Lerchis-Puškaitis:

V, 105, Nr. 28—II. Lielups Vecpiebalgā.

VII, 1187, Nr. 11—VII¹. M. P. Lodziņš Sēlpilī, A. L. P. kr.

56. Dievs ar velnu kāpjas kalnā.

Kādreiz velns ar Dievu saķīldojušies, kuŗš no viņiem labākais. Lai ķildu izšķirtu, nosprieduši kalnā

kāpt. Kas pirmais uzkāpšot, tas labāks. Velns skrējis taisni augšā. Kā ticis līdz pusei, tā novēlies atkal lejā. Dievs gājis tur, kur labāka iešana, kaut arī bijis lielāks gabals ko iet. Velns skrējis vairākreiz, bet vienmēr novēlies. Beidzot jau sasniedzis kalna virsotni un jau izsaucies: „Redz’, ka es labāks!“ Bet te atkal vēlies zemē. Pa to laiku Dievs jau bij uzkāpis. Tā Dievs bija labāks par velnu.

17, 745, 2. Rīgas pilsētas 2. vidussk., uzr. H. Krastiņa Rīgā.

57. Kā Dievs ar velnu biedējušies.

• Kādreiz Dievs ar velnu sastapušies uz Grebļa kalna un sākuši strīdēties. Velns uz Dievu ļoti noskaities un apņēmies Dievu sabaidīt. Tādēļ aizgājis projām un pēc brīža nācis ar traku vētru un zibeni. Bet Dievs nemaz nedomājis būties. Tas sakūris uguni, iesmēķējis savu pīpīti un sēdējis tīri mierīgi. Negaiss drīz vien norimies, jo velns redzējis, ka tāpat Dievu nenobaidīs. Drīz vien tas iznācis no meža un teicis uz Dievu: „Lai gan tu manis nebijies, bet toties tu mani arī nenobaidīsi.“ Dievs arī iegājis mežā, pieplēsis bērza tāsīs un aptinies ar tām. Pēc tam viņš nolauzis divas alkšņa nūjiņas un gājis velnu biedēt. Viņš sitis ar nūjiņām pa tāsīm, ka grabējis vien. Tādēļ ka Dievs ar tāsīm taisījis grabošu troksni, šo kalnu sauc par Grebļa kalnu.

302, 1353. Seces pamatskolas L. J. S. Krusta pulciņš, teic. Made Kalniņa, 80 g. v., dzīvojuši Jēkabpils apr. Seces pag.

Cits variants :

549, 176. Jēkabpils vidusskola, uzr. Žilinskis.

Lerchis-Puschkaitis :

V, 86, Nr. 24—I. Ķeviešu Andrejs Koknesē.

58. Dievs saista velnu.

Kādreiz vecos laikos Dievs pielējis kādu dīķi ar skaidru ūdeni, kur govīm padzerties. Vienā dienā velns sadusmojies uz Dievu un izdzēris visu dīķi gluži sausu. Dievs saķēris velnu un iemetis to cietumā. Pirmo gadu velns lūdzies, lai palaižot, bet Dievs nelaidis vis. Otru gadu velns lūdzies, lai palaižot, bet Dievs atkal nelaidis. Trešo gadu velns lūdzies, lai palaižot. Dievs pielējis dīķi ar bairišu un velnu palaidis arī.

Velns izdzēris atkal dīķi, gribēdams Dievam atriebties, bet tagad velns nokritis un nevarējis nemaz pacelties. Dievs pa to laiku velnu sasējis un iemetis atkal cietumā.

Pirmo gadu velns atkal lūdzies, lai palaižot, bet Dievs nepalaidis vis. Otru gadu velns lūdzies, lai palaižot. Dievs nepalaidis. Velns pierunājis deviņus mazus velnēnus, lai palīdzot pārdeldēt važas. Tie nu ķeras tūdaļ pie darba un pēc trim nedēļām važas pušugan. Nu velns atkal brīvs.

Velns, ticis brīvs, skrējis pa zemes virsu, cik nu varējis, un pārtaisījies pēc Dieva vaiga un mācījis cilvēkus bairišu brūvēt. Kad cilvēki jau pratuši bairišu pagatavot, tad velns mācījis atkal pagatavot citus reibinošus dzērienus. Pēc trim gadiem Dievs gājis uz cietumu velnu apraudzīt, bet tavu brīnumu — velna tur vairs nav. Dievs tūdaļ steidzies virs zemes velnu meklēt. Iegājis nabadzīgā zemnieku sētā un teicis, ka šis esot Dievs. Zemnieka sieva teikusi, kas šis par Dievu esot, ka trīs gadus zemniekus visādos nedarbos esot mācījis. Dievs atbildējis, ka tas laikam esot bijis velns, kuŗš viņam esot izbēdzis no cietuma.

Dievs steidzies uz elli velnu meklēt, bet nedabūjis, jo velns, dabūjis zināt, ka Dievs viņu meklē, pārskrējis pār deviņām jūrām un paslēpies kādā vecā alā.

Dievs samācījis kādu vecu lāci, lai ejot velnu meklēt. Lācis aizgājis pie velna, ielīdis alā un teicis

uz velna, ko šis tik ilgi no Dieva slēpoties. Lai tikai novijot labu cilpu, tad neesot no Dieva ko būties. Velns vijis, vijis cilpu, kamēr beidzot novijis arī. Lācis prasījis, lai dodot viņam pamēģināt, vai esot stipra. Lācis paņēmis cilpu un sarāvis uz desmit gabaliem.

Velns vijis atkal. Novijis otru. Lācis atkal prasījis, lai dodot paprovēt. Velns iedevis arī. Lācis paņēmis un sarāvis atkal uz desmit gabaliem. Velns vijis atkal trešo virvi.

Kamēr velns vijis, lācis pateicis Dievam. Dievs atnācis atkal pie alas. Velns novijis. Lācis atkal prasījis, lai iedodot paprovēt. Lācis rāvis, rāvis, nevarējis pār-raut. Tagad vajagot cilpu izprovēt. Lācis apmetis velnam cilpu un galu padevis Dievam. Dievs vilcis velnu no alas ārā. Velns jau gandrīz bijis izvilkts, bet cilpa pārtrūkusi, un velns, atpakaļ krizdams, izkritis trim zemēm cauri.

266, 1275. E. Kārklīņa, dzird. Jaunlatgales apr. Liepnas pag., teic. Kārlis Jakovičs.

Cits variants:

623, 30. A. Linde, dzird. Talsu apr. Kandavas pag., teic. K. Tenberga.

Lerchis-Puškaitis:

II, Nr. 4. Džūkstē un Pienavā.

59. Saistītais velns.

Vecas māmiņas stāsta bērniem šādu nostāstu par velnu. Dievs esot velnu piesējis resnā ķēdē pie liela milzīga koka. Velns raustoties un plēšoties, bet vaļā tikt nevarot.

Ja kāds liekot nazim zobus uz augšu, tad velnam ķēde dilstot. Tāpēc vajagot uzmanīties, lai velns ne-

tiekot vaļā, un nazi otrādi ar zobiem uz augšu nekad
nenosviest. Ja velns tikšot vaļā, viņš samīdīšot visu
pasauli.

Bērnī, no velna bīdamies, arī nažus katrreiz sarga.
Daži pat baidās nazi ņemt rokā.

70, 60. Staļģenes pamatskola Jelgavas apr., uzr.
Arvīds Berzinskis.

III. DIEVS UN DABA.

60. Kā lācis cēlies.

Kāds saimnieks bijis ļoti skops. Dieviņš staigājis pa zemes virsu kā ubags. Viņš iegriezies arī pie skopuļa lūgt maizīti, bet tas nedevis. Viņš gājis vēl otru un trešo dienu lūgt dāvanas, bet bez sekmēm.

Saimnieks sadusmojies, ka ubags neliek miera, un nolēmis to sabaidīt. Viņš sataisījis par lāci, apgriezis kažokam kreiso pusi uz virsu, apvilcis mugurā un palīdis zem tilta.

Kā nabags ticis uz tilta, tā zemnieks no patiltes ārā un sācis ar rokām plaušķināt. Nabags nebaidījies, bet teicis: „Lācis esi, lācis paliec.“ Saimnieks palicis par lāci un aizskrējis uz mežu.

Tā radies pirmais lācis.

2, 916. Cesvaines vidusskola, uzr. M. Dunkule.

Citi varianti:

12, 77. Ūziņu pamatskola Jelgavas apr. Jēkabnieku pag., uzr. Auguste Trapencīre, dzird. Jelgavas apr. Jēkabnieku pag.

142, 2721. Fricis Krēsliņš, dzird. Madonas apr. Beļavā, teic. Marija Maksteniece, dzim. Cēsu apr. Rankā.

61. Kādēļ briedim baltas strīpas zem vēdera.

Kādreiz dzīvoja kāds vīrs, kuņģis bija dikti slinks un neviņoja nepavisam strādāt, un tā kā viņš nestrādāja, tad viņam arī nebija ko ēst, un izbadējies viņš staigāja apkārt.

Kādu vakaru vīrs bija nolicies mežā apakš kāda koka un taisījās iet gulēt, kad pie viņa pienāca kāds vecs vīriņš un teica, lai viņš izliekot mežā lamatas, tad viņš taču noķersot kādu zvēru, ar ko varēšot kādu laiku pārtikt. Vīrs par tādu padomu gan nopukojies, bet gaļu galā viņš no lielas ēstgribas gājis arī izlikt lamatas. Kad vīrs lamatas bijis izlicis, viņš nogājis atkal pie koka un licies gulēt.

No rīta, kad vīrs atkal uzmodās, viņš gāja skatīties savas lamatas, un sev par brīnumu redzēja lamatās lielu smuku briedi. Viņš tūliņ steidzās briedim klāt, lai tam drīzāk novilkto ādu.

Viņš jau bija pāršķēlis brieža ādu uz vēdera, kad atkal pienāca vecais vīriņš un teica: „Nu redzi, vai es neteicu: izliec lamatas un palūdz Dievu, gan viņš tev dos.“ Bet sliņķis atbildēja: „Vai tad Dievs man briedi deva? Pats es izliku lamatas un pats noķēru briedi!“

Vecais vīriņš sapīka par tādu atbildi un piedūra ar nūju briedim. Briedis tūliņ uzlēca kājās un aizskrēja projām, ka viss mežs nošņāca.

Vīrs gan skrēja izplēstām rokām briedim pakaļ un teica: „Dievs tevi ir man devis, Dievs tevi ir man devis“, bet briedis nepiegrieza viņam nekādu vērību un ieskrēja meža biezoknī. Vīrs nodomāja: „To nu gan tā neatstāšu, sagērēšu par to vecam vīriņam to ādu. Viņš steidzās atpakaļ un sāka meklēt veco vīriņu, bet tas vairs nebija atrodams, bija kā zemē ielīdis.

Tikai tagad sliņķis saprata, ka vecais vīriņš ir bijis pats Dievs, kurš viņam briedi bij iedevis un atkal atņēmis.

Tā kā brieža āda uz vēdera bija pārgriezta, tad no tā laika sāka augt griezuma vietā baltas spalvas, un vēl tagad briedim zem vēdera ir redzamas baltas strīpas.

612, 285. Teodors Rāts, dzird. Aizputē, teic. Alfrēds Rāts. 52 g. v.

62. Kā vilks cēlies.

Pēc zemes radišanas tas [Dievs] radījis visus dzīvniekus. Kad kāds bijis izradīts, iepūtis dvašu un bijis dzīvs. Arī velns gribējis radīt. Viņš iesitis zemē četrus mietus, pārlicis kārti, uzvilcis uz tās maisu, iespraudis skujas asti un pūtis. Bet dzīvību nav varējis iepūst. Gājis pie Dieva prasīt padomu. Dievs prasījis: „Kā tu savu dzīvnieku sauksi?“ — „Par vilku,“ velns atbildējis. Dievs sacījis: „Noej pie sava iztaisītā dzīvnieka un saki: Vilks, puc velnu!“ un aizgājis. Velns nonācis pie sava vilka un saucis: „Vilk, puc Diev', vilk, puc Diev'!“ Bet nekas nav iznācis. Viņš domājis: „Pag', redzēsim, vai tas Dievs tik spēcīgs maz ir“. Velns aizgājis attālkā krūmā un tā klusām saucis: „Vilk, puc velnu!“ Tā uzreiz vilks sakustējies un meties velnam virsū. Laime, ka netālu bijis atvars, kur velns varējis paslēpties, citādi tas vilks savu radītāju būtu nokodis.

Vilkam esot stīvs mugurkauls. Tas atpakaļ galvu nevarot atlikt, jo mugurkaula vietā esot kārts.

76, 197-a. Veronika Piģene, dzird. Rīgā, teic. Zelma Sīpole, dzim. Valmierā.

Citi varianti:

196,10. E. Miķelsone, dzird. Madonas apr. Dzelzavas pag., teic. Elīna Maļinovska no Daugavpils apr. Dagdas pag.

477,12. Bronislavs Kudiks, dzird. Rēzeknes apr. Stirnienes pag., teic. Antons Kudiks.

479,957. J. Riekstiņš, dzird. Madonas apr. Sarķaņu pag., teic. Ede Raudupe.

479, 1611. J. Riekstiņš, dzird. Madonas apr. Lubānas pag., teic. Maija Pinka.

587,56. Ernests Kļaviņš, dzird. Valkas apr. Alūksnes pag.

617,2188. Al. Cimze, dzird. Cēsu apr. Sērmūkšu pag., teic. Ādams Simsons, dzim. Cēsu apr. Taurenas pag.

687,330. Fr. Apriķis, dzird. Aizputes apr. Nīkrāces pag., teic. Fr. Apriķis, ienāc. no Kuldīgas apr. Ezeres pag.

719,388. Konstantīns Blaus, dzird. Cēsu apr. Druvienas pag., teic. Ieva Sile.

Lerchis-Puškaitis:

VI, 292, Nr. 66—IV. Briedis Ērgļos, Rīg. Zin. Kom. kr.

63. Kāpēc vilks ēd jēlu gaļu.

Agrāk vilkam bijis jāiet ganos. Reiz vilks, pārnākdam no ganiem, prasīja saimniecei ēst, bet saimniece maizes vietā tam iegrūda lizi rīklē. Vilks gāja Dievam sūdzēt. Dievs sacījis, lai ēd no ganāmā pulka. Vilks prasījis, kā lai jēlu ēd. Bet Dievs sacīja, lai ieņem trīsreiz mutē un lai saka: „Te cepts, te vārīts, te cepts, te vārīts,“ tad gaļa būs mīksta.

Tā vilks darījis tad un dara vēl vienmēr.

17, 923, 251. Rīgas pilsētas 2. vidussk., uzr. A. Miglava, dzird. Rīgā.

Citi varianti:

207,402. Kārlis Skujiņš, teic. Marija Struņķe, dzird. Valkas apr. Cirgaļu pag.

528,100. J. Bērtulis, teic. māte, dzird. Valkas apr. Blomes pag.

556,1690. M. Bērziņš, dzird. Valmieras apr. Umurgas pag.

696, 393. A. Oškalns, dzird. Rīgas apr. Suntažu pag.

Lerchis - Puškaitis:

VI, 292, Nr. 66—V—b. Rīgas Zin. Kom. kr.

V, 78, Nr. 11¹. M. Ārons, Bērzaunē.

V, 79, Nr. 11⁴. Burkinu Augusts Naukšēnos.

64. Vilka zieds.

Zvēri apsūdzējuši vilku pie Dieva, ka tas esot ļoti rijīgs un visu, ko atrodot, arī noēdot. Dievs zvēru sūdzību ievērojis un pavēlējis vilkam no katra ēdiena atstāt ziediņu (mazu gabaliņu) priekš citiem zvēriem.

Šo Dieva pavēli vilks vēl tagad izpildot un nekad nenoeđot visu atrasto barību.

556,1140. M. Bērziņš, dzird. Valmieras apr. Umurgas pag.

65. Vilks un cilvēki.

Dievs katrā laikā vilkam neatļaujot cilvēkus ķert.

Kad aizliegtā laikā vilks satiekot cilvēku un to gribot ķert un kost, tad tas atplēšot muti, izlaižot mēli un gaidot atļautu laiku, kur tas arī uzkrītot cilvēkam un to nokožot.

556,1142. M. Bērziņš, dzird. Valmieras apr. Umurgas pag.

66. Vilki jālūdzas.

Ziemā cilvēks braucis pa Roperbeķu muižas mežu, kur ceļmalā tupējuši divi vilki. Vilkiem tas uzsaucis: „Jūs, pelavu deķi! Vai kustēsieties no ceļa?“ Vilki pieķērušies pie ragavu ilksīm un tik cieši turējuši, ka zirgs tos nav varējis pavilkt. Tagad braucējam bijis jāpielūdz vilki, tos nosaucot par Dieva sunīšiem, kur vilki tad viņu atlaiduši.

556,1138. M. Bērziņš, dzird. Valmieras apr. Umurgas pag.

67. Plikais vilks.

Vienreiz vienā lielā mežā dzīvoja kāds vilks, un kā jau visi vilki ir rijīgi, tā arī šis bija tāds pats. Vienreiz viņš kāpa debesīs pie Dieva prasīt ko ēst. Uzkāpis debesīs, viņš sacīja Dievam: „Ja tu esi mani radījis, tad arī dod man ko ēst.“ Dievs padomājis sacīja: „Nu ēd mežā celmus un vecus striķus.“

Vilks nokāpa zemē un nu sāka arī grauzt celmus. Bet tas bija egļu mežs, un celmi bija ļoti sveķaini. Vilks pamēģināja grauzt arī vecus pineklus, bet no tiem arī nekā nebija. Tad viņš kāpa otrreiz debesīs un sacīja Dievam, ka no celmiem un veciem striķiem viņš nevarot paēst.

Dievs domāja, domāja un nevarēja neko izdomāt, ko vilkam varētu dot ēst. Tad vilks viņam sacīja, ka meža malā kāds cilvēks pļaujot sienu, lai Dievs atļaujot to apēst. Dievs, kādu laiciņu padomājis, atbildēja, lai ēdot, ja varot.

Vilks nu tīri priecīgs skrien lejā. Agri no rīta viņš aiziet uz pļavu, un jā, patiesi, pļāvējs pļauj. Vilks, piegājis pie pļāvēja, tam saka: „Dievs man atvēlēja tevi apēst, un nu es tevi ēdišu.“

Pļāvējs redz, ka nu lieta vairs nav visai laba, bet te uzreiz viņam padoms rokā. Viņš saka vilkam: „Ko tu mani tādu netīru ēdīsi? Laid labāk mani papriekš nomazgāties.“ Vilks bija ar mieru. Pļāvējs upes malā nogrieza sev labu koku, palika to sev zem svārkiem, un aizgājis pie vilka, sacīja, ka nomazgājies nu viņš esot, neesot tikai kur noslaucīties.

Vilks gribēja jau tādu pašu slapju apēst, bet pļāvējs nebija mierā. Tad vilks sacīja, lai noslaukoties šā astē. Pļāvējs ātri aptina vilka asti ap kreiso roku un tad tik nu sāka vilku sist. Sita, sita. Vilks, nabadziņš, vaid un sten, bet pļāvējs nelaiž to tik ilgi vaļā, kamēr vilkam sāni tīri pliki palikuši. Vilku palaidis, viņš tam vēl nokliedz, lai nerādoties viņam acīs.

Vilks, aizskrējis uz mežu, izstāsta citiem vilkiem, kā viņu pādrošais pļāvējs apstrādājis. Visi nospriež, ka tā viņam to joku nevar palaist, un otrā dienā dodas uz pļavu. Pļāvējs, ieraudzījis tik lielu vilku baru, tīri nobīstas.

Bet par laimi turpat netālu auga augsta kupla egle. Pļāvējs ātri pie egles un zaru pa zaru uzkāpj pašā virsotnē. Vilki no dūsmām nezina ko darīt, bet beigās nospriež, ka egle jānograuž. Grauž, grauž, bet nekā, pielien tikai pilni zobi ar sveķiem.

Te uzreiz plikais vilks saka, ka vajagot kāpt vienam uz otra, gan jau tad pēdējais līdz pļāvējam tikšot. Plikais vilks nostājās apakšā, un citi kāpa viņam virsū. Tā nu viņi kāpa, un pļāvējs jau bija gandrīz aizsniegts, bet viņam uzreiz iešāvās labs padoms prātā, un viņš saka: „Lai būs, kam būs, bet plikajam jau nu būs.“

Nabadziņš — plikais vilks nobīstas un skrien mežā, un visa augstā vilku rinda nokrita. Dažs izmežģīja kāju, dažs sasīta degunu. Visi viņi ļoti sadusmojās uz pliko vilku, un ieskrējuši mežā, to apēda, bet pļāvējs dzīvo vēl šobaltdien, ja nav jau nomiris.

549,206. Jēkabpils vidussk., uzr. M. Grumondze.

Citi varianti:

581,10. B. Bisters, dzird. Daugavpils apr. Kalupes pag., teic. tēvs.

575,20. Mežinieku pamatskola, uzr. Izidors Livdāns, dzird. Daugavpils apr. Kapiņu pag.

Lerchis-Puškaitis:

I, Nr. 153. Džūkstē un Pienavā.

68. Par zaķi.

Agrāk zaķis esot bijis ļoti viltīgs, bet viņš gribējis būt vēl viltīgāks, aizgājis pie Dieva un lūdzis vairāk

viltības. Tad Dievs iedevis zaķim kurvi un teicis, lai to atnesot viņam pilnu ar putniem.

Zaķis aizgājis upes malā un gaidījis. Drīz salaidušies daudz putnu dzesēt slāpes un nomazgāties. Tad zaķis domājis: nu ir laiks. Putni arī to pamanījuši un prasījuši, ko šis likšot tai kurvī. Zaķis teicis, ka gribētu zināt, vai tur visi putni varēšot saiet tai kurvī, vai ne. Putni teikuši, ka varot, un visi salaidušies kurvī.

Zaķis aiztaisījis kurvim vāku un aiznesis pie Dieva. Dievs, redzēdams, cik zaķis ir viltīgs, atņēmis tam viltību un teicis: „Ja es tev vēl došu viltību, tad tu visu pasauli piekrāpsi.“

Tādēļ zaķis tagad esot tik bailīgs, jo baidoties, ka viņu kāds nepiekrāpjot, kā viņš to kādreiz darījis.

17, 469, 48. Rīgas pilsētas 2. vidussk., uzr. A. Borcherte, dzird. Rīgā.

69. Zaķa āda.

Zaķis sūdzējies Dievam, ka viņam esot plāna āda un ziemā tam cieši jāsalstot. Dievs paklausījis zaķa lūgumu un tam devis deviņas ādas.

Pēc dažiem nostāstiem Dievs devis zaķim septiņas ādas.

556, 1709. M. Bērziņš, dzird. Valmieras apr. Umurgas pag.

70. Kapēc zaķim pārplēsta lūpa.

Kādreiz velns bijis pieradījis uz zemes milzīgi daudz odu. No odiem nav varējis paglābties neviens

cilvēks, ne arī viens dzīvnieks. Dievs negribējis mocīt nabaga lopiņus un cilvēkus un saķēris visus odus un tos sabāzis maisā. Viņš ieraudzījis zaķi un saucis: „Ei, panāc šurp, zaķīt!“ Zaķis atnācis arī. Dievs iedevis zaķim visu maisu ar odiem un teicis, lai aiznesot uz upi, noslīcinot un piesienot akmeni. Dievs aizliedzis tām taisīt vaļā un skatīties, kas ir maisā.

Zaķis paņēmis maisu un skrējis uz ātrāko prom. Aizskrējis pie upes, sadabūjis akmeni, bet tad viņam iegribējies redzēt, kas ir maisā. Viņš ātri attaisījis maisu, un kā skatījies, kas ir maisā, tā viens ods ir ārā. Viņš nosviež ātri maisu zemē un sāk skriet odam pakaļ, bet nevar to noķert. Kamēr nu skrien atpakaļ pie cītiem, tikmēr tie jau ir visi ārā.

Ko nu nabaga zaķītis lai iesāk? Viņš aiz bailēm no Dieva gribējis noslīcināties un ielēcis upē, bet te to izbaidījusi kāda zivs, un viņš ātri izlēcis no ūdens un aizskrējis uz mežu un paslēpies biezoknī, jo tur Dievs viņu neredzēšot un viņš palikšot nesodīts, bet Dievs viņu tomēr sodījis.

Kad nu zaķītis pēc dienas grūtībām atpūties un bija aizmidzis, tad Dievs licis odam iekost viņam lūpā. No tā laika sākusi zaķim lūpa tūkt un beidzot pārplīsusi.

279, 1249. P. Bozis, dzird. Cēsu apr. Kosas pag., teic. P. Bozis, audzis Cēsu apr. Sērmūkšu pag.

Cits variants:

121, 1018. Jēkabs Drullis, dzird. Liepājas apr. Dunikas apg., teic. M. Drulle.

Lerchis-Puškaitis:

I, Nr. 163. Džūkstē un Pienavā.

71. Kāpēc zaķim pārplēsta lūpa.

Reiz zaķis gājis pie Dieva sūdzēties, ka šim esot grūta dzīve, jo no visiem esot jābaidoties, pat no nieka vardes. Šis labāk iešot slīcināties.

Dievs teicis tā: lai nu vēl nedarot, bet papriekš lai darot šitā: lai nogulstoties kaut kur krūmos, tuvu pie lauka, un lai gaidot, tikmēr šim piedzišot vuškas (aitas). Tad lecot vuškās un lai stipri kliezot.

Zaķis tā arī izdarījis. Līdz ko ielēcis aitās, tā tās visas aizbēgušas kur kuņā. Šis no priekiem sācis smieties, bet tik stipri smejojies nabagam pārplīsusi lūpa.

Tāpēc arī vēl šodien zaķis staigājot ar pāršķeltu lūpu.

707, 141. Jānis Bikše, dzird. Cēsu apr. Druvienas pag., teic. Emīlija Augstkalne.

72. Kādēļ kustoņi nerunā.

Senos vecos laikos visi kustoņi runājuši. Bet viņu sarunas nepatika cilvēkiem. Kustoņi sagāja visi kopā un norunāja, kuņam cilvēkam klausīt un kuņam neklausīt.

Tai laikā arī dzīvojis kāds zemnieks, kuņš lopus briesmīgi mocījis. Lopi visi sarunājuši un aizbēguši. Suņi palikuši ļoti bailīgi un blandījušies pa mežiem kā vilki.

Kādu dienu zemnieks braucis pirkt jaunus lopus. Viņam bijis jābrauc caur mežu. Viņš bijis sapircis daudz govju, aitu un zirgu. Braucot caur mežu, viņa bijušie lopi sarunājuši, nobadījuši un saplosījuši savu saimnieku.

Dievs palicis ļoti dusmīgs un atņēmis lopiem valodu. Vēl tikai Jāņu naktī var daži lopi sarunāties.

234, 50. Grenču pamatsk., uzr. Mirdza Jansone 12. g. v., dzird. Tukuma apr. Praviņu pag., teic. Lība Lagzdīņa, 76 g. v.

73. Kāpēc cūkai maz saru uz muguras.

Agrāk Dievs audzinājis avis, un velns cūkas. Reiz Dieviņš cirpis savas aitas un atgadījies arī velns, kuŗš prasījis, ko viņš darot. Dievs atbildēja, ka cērpot aitas un vilnu izlietošot drēbju aušanai. Velns, pārgājis mājās, cirpa arī savus lopus, bet nekā nevarēja nocirpt. Beidzot viņš cūkas iegrūdis muklājā un uzkliezdzis: „Liela brēka, maza vilna!“ Tādēļ no tā laika cūkai maz saru uz muguras.

17, 924, 252. Rīgas pilsētas 2. vidussk., uzr. A. Miglava Rīgā.

Cits variants:

145, 1471. Hugo Skujiņš, dzird. Valkas apr. Bilskas pag., teic. Anna Baltā, 73 g. v., dzīvojusi Valkas apr. Palsmaņa pag.

Lerchis-Puškaitis:

I, Nr. 167. Džūkstē un Pienavā.

74. Kādēļ cūka rok.

Agrāk, vecos laikos, kad zeme vēl nebijusi apsēta, Dievs pavēlējis visiem zvēriem to apsēt. Pēc sēšanas Dievs sarīkojis mielastu, uz kuŗu ieradušies visi zvēri, tik cūka ne.

Nu sāk klaudināt: „Kur cūka, kur cūka?“ Cūkas nav. Beidzot dzird cūku rukšķot nākam. Dievs, kā arī zvēri, brīnās, kur tad cūka tā esot aizkavējusies. Cūka atbild, ka viņa esot aizgulējusies. Tad jau cūka nevarot nākt pie mielasta, jo viņa jau neesot bijusi pie sēšanas.

Dievs saka: „Tad jau būs jāieceļ cūka revidentos.“ „Cūka revidentos, cūka revidentos!“ tā zvēri kliez cits caur citu, lai gan paši labi nezina, kas tas ir revidents.

Nu ieceļ cūku revidentos, tas ir: cūkai jārevidē visa pasaule, vai visur ir labi apsēta. Tādēļ cūka vēl tagad visur rok, lai varētu revidēt.

17, 2019, 1. Rīgas pilsētas 2. vidussk., uzr. Erika Krūmiņa, 13. g. v., dzird. Vecmīlgrāvī.

75. Kāpēc jēriņi no pirmās dienas staigā.

Agrāk Dievs stagājis pa zemes virsu. Viņš saticis bābu pagalmā un vaicājis parādīt ceļu. „Ej“, saka, „man nav vaļas ceļu rādīt“. Tad viņš pavaicājis puisim parādīt ceļu. Puisis parādījis.

Tad Dievs sakot bābai: „Dod, es bērniņu pārsviedīšu pār jumtu. Viņš tūliņ staigās kājām.“ Viņa nedevusi bērniņa un teikusi: „Lai mans bērns nestaigā seši mēneši, bet es nedošu.“ Tad Dievs saka: „Dod jēriņu“, šis pārsviedīšot. Bāba iedevusi jēriņu. Kā pārsvieda jēriņu, tā jēriņš no pirmās dienas staigā kājām, bet bērniņš pēc sešiem mēnešiem vēl neiet.

290, 466. Zelenku pamatskola, uzr. Antons Lītavniks, dzird. Rēzeknes apr. Andrupenes pag., teic. Aloizs Grīzāns, 13 g. v.

76. Kamdēļ suns tur vienu kāju paceltu.

Senos laikos visapkārt pasaulei bijusi aptaisīta augsta sēta. Zināms, ka tik augstu un lielu sētu nebijis Dievam iespējams uzturēt kārtībā, un tā vietām bijusi sašķiebusies.

Kāds suns piegājis tuvu sētai un nejauši piedūries. Sēta uzgāzusies sunim virsū un to nositusi. Citi suņi par to gājuši pie Dieva žēloties.

Dievs lietu uzklausījis visā nopietnībā un teicis, ka viņš suņiem tikai priekš tam esot devis četras kājas, lai ar vienu viņi varētu aizsargāties.

No tā laika sunim vienmēr viena kāja stāv pacelta, kā uz aizsargāšanos.

268, 251. Pēteris Ravizers Jēkabpils apr. Slates pag., dzird. Jēkabpilī, teic. P. Verners.

77. Gulbis.

Pasaules sākumā Dievs radījis putnus un katram piešķīris savu balsi. Ar savām balsīm tie visi slavējuši Dievu kā gudru radītāju, tik gulbis vien ne. Tas teicis, lai Dievs dodot viņam tikpat jauku balsi kā lakstīgalai, tad gan viņš tam pateikšoties. Dievs par to apskaities un gulbim noņēmis visas dziesmas, tik atstādam vienu, ar kuņu tas varētu apdziedāt savu nāvi pirms miršanas.

Vēl tagad visu mūžu gulbis pavadot klusumā, bet īsi pirms miršanas dziedot savas nāves dziesmu.

556, 1397. M. Bērziņš, dzird. Valmieras apr. Umurgas pag.

78. Par storku.

Senāk, kad Dievs staigāja pa zemi, viņš bija salasījis visu nejaukumu no zemes un iedeva meitai nest uz upi, tur ar visu maisu noslīcināt. Netālu no upes viņa paskatās vidū. Varde izlec ārā, un tā visu viņa izlaiž no maisa.

Dievs, sasirdījies par to, viņu palaida par starku, lai visu mūžu lasa tārpus un vardes no visām vietām. Kad viņa nebūtu palaidusi, tagad nebūtu to tārpu, ne varžu. Tāpēc tagad viņš lasa visu nejaukumu no visām malām.

312, 313. A. Vonogs, dzird. Ludzas apr. Mērdzenes pag., teic. Ignāts Vonogs.

Lerchis-Puškaitis:

V, 179, Nr. 69. Niedre Sērenē.

79. Par starku.

Dievs, redzēdams, ka pasaulē ir kukaiņu par daudz, savācis visus nederīgos kukaiņus, iebāzis maisā un devis starkam tos iemest upē. Bet starks aiz ziņkārības attaisījis maisu un gribējis paskatīties, kas maisā.

Te no maisa izlēkusi varde. Starks tai dzinies pakaļ. Kamēr viņš dzenas pakaļ vardei, pa to laiku no maisa izrāpušies un izskrējuši visi kukaiņi ārā.

Dievs par to noskaities. Viņš paņēmis deguli (apdedzinātu malkas pagali) un sitis starkam pa spārniem.

No tā laika starkam par sodu visu mūžu jāpārtiek no vardēm un jāstaigā ar melniem spārnu galiem.

69, 894. G. Polis, dzird. Jēkabpils apr. Mēmeles pag., teic. Osīņš.

Citi varianti:

480, 342. Ronalds Borkovskis Ludzas stac., teic. Veronika Gailāne, dzird. Ludzas apr. Mērdzenes pag.

740, 3814. Valsts Rēzeknes skolotāju institūts, uzr. M. Andžāne, dzird. Ludzas apr. Šķaunes pag.

Lerchis-Puškaitis:

VII, 1167, Nr. 11—I¹³. Skābais Ēdolē, D. L. etn. p. 1894.

80. Kāpēc starkam spārni melni.

Agrāk starks dzīvojis pie cilvēkiem, strādājis to pašu darbu un ēdis ar viņiem reizē. Viņam tā diezgan labi bijis, bet reiz tomēr sadomājis izdarīt tādus niķus.

Reiz gani pie avotiņa ēduši pusdienas. Starks arī tāpat ganījis lopus un ēdis tagad ar ganiem. Uz zemes starks atradis drupanu maizes. To viņš savēlis ar dūņām un iztaisījis lielu maizes gabalu. Ar to maizes gabalu nu viņš uzkāpis pie Dieva rādīt, kā gani mētā maizi, kā dubļos to vārta, lai ar to viņus apsūdzētu un ganiem atņemtu pavisam maizi.

Dievs starkam uzreiz neticējis un pateicis, lai pār-laužot to pa pusei. Starks gan negribējis, bet tomēr pār-lauzis. Pikas vidū bijusi tik maza drupana maizes. Dievs kā no dusmām grūdis atkārtin starku, tā tas nokritis atkārtin pie avotiņa stāvošajā deguta mucā.

Un tā šim vīram par apmelošanu spārni palikuši melni.

190, 727. C. Apšenieks, dzird. Jaunlatgales apr. Bērzpils pag., teic. Alma Griška, 55 g. v.

81. Kā apogi cēlušies.

Kad jau Dievs bija radījis zemi, zvērus un kokus, nodomājis radīt vēl putnus. Paņēmis zemes piciņu un iztaisījis no tās putnu. Tad paņēmis un ar cisiņu iepūtis tam pa muti savu dvašu. Putniņš cēlies un aizskrējis spārnos.

Bet velns noskatījies, ka Dievs paņēmis zemes piciņu, noslēpies aiz koka, vēries, ko viņš darīšot. Noskatījies, ka putns aizskrējis, tūliņ piecēlies, nozadzis no Dieva zemes piku un arī taisa putnu. Iztaisījis: pūš, pūš — nekust. Bet pūzdams bijis izpūtis lielu galvu un acis. Neko darīt. Sadomājis iet pie Dieva, lai tas pamāca.

Dievs, zināms, arī neatsacījies, paņēmis un iepūtis savu dvašu. Putns tūliņ cēlies un aizskrējis spārnos. Bet galva un acis tāpat palikušas lielas kā kaķam. Tāpēc tagad vēl apogam liela galva kā kaķam.

740, 2739. Valsts Rēzeknes skolotāju institūts, uzr. Jānis Čakšs, II. kl., Rēzeknes apr. Makašānu pag., teic. A. Kranceļa.

82. Par pūces spārnem.

Senāk pūcei bijuši īsi spārni. Tā laidusies ar lielu troksni un nav varējusi noķert nevienu putnu, ne zvēru. Tā sūdzējusi Dievam, ka viņas spārni liekot tai badu ciest, un lai Dievs tai dodot labākus spārnus.

Dievs paklausījis viņas lūgšanu un tai devis gaŗus un klusus spārnus. Putni, pūces jaunos spārnus ieraudzīdami, skrējuši tos viņai atņemt. Pūce ar spārnem iebēgusi meža biezoknī un tā izglābusi savus spārnus.

Vēl tagad pūce, glābdama savus spārnus, slēpjoties mežā, bet putni, pūci ieraudzīdami, skrienot tai atņemt jaunos spārnus.

556, 1271. M. Bērziņš, dzird. Valmieras apr. Umurgas pag.

83. Kā žagata taisnību meklēja.

Dievs apsēdies kalnā un licis visiem putniem un zvēriem pa pāriem iet tam gaŗām, lai dotu tiem vārdus. Kam viņa pusē gadījusies sieviete, tam viņš devis sieviešu vārdu: tā vārna, tā dzeguze, kam vīrietis — tam vīrieša vārdu.

Citi putni vēl nepratuši izšķirt vīrieti no sievietes, bet žagata jau pratusi. Tāpēc tā sākusi pukoties, kad Dievs teicis: „Tā — žagata.“ — „Žagata, žagata“, viņa sacījusi savam vīram. „Vai tad tu esi sieviete, ka tevi par žagatu sauc?“ — „Klusu, sirsnīņ,“ vīrs atteicis, „mēs jau abi viens“.

Bet žagata nebijusi apmierināta. Par šādu netaisnību viņa gribējusi iet pie ķeizara sūdzēties.

Skrējusi, skrējusi. Pret vakaru ielaidusies kādā eglē nakti pārgulēt. Apakšā sajājuši puīši pieguļā. Tie sarunājušies iet meitās. Atgriezušies tikai uz rīta pusi, bet zirgiem vajadzējis visu laiku stāvēt neēdušiem. Tas vēl vairāk sakaitinājis žagatu un viņa nospriedusi arī par to pasūdzēt ķeizaram.

Otrā dienā viņa laidusies tālāk. Vienā vietā ieraudzījusi krustu. Nodomājusi: te nu gan varēs atpūsties, te neviens netraucēs tādā svētā vietā. Nolaidusies arī.

Bet krusts, par nelaimi, bijis vējdzirnavu spārni. Drīz sacēlies vējš un spārni sākuši griezties. Žagatai vajadzējis laisties tālāk. Arī par to viņa gribējusi sūdzēties.

Tālāk laižoties, viņa ieraudzījusi ganu, kurš tupinājis jēriņu, teikdams: „Diti, diti! Ak tu klupi! Kat tevi velns tavaldinātu, kat tevi ditēt neval iemātīt!“ Žagata nodomājusi: tavu mocīšanu: jēriņš maziņš, cipiņas gurst, nevar nozicēt. Tas arī jāpasūdz. Skrējusi tālāk.

Bet kamēr līdz ķeizaram aizskrējusi, tā aiz uztraukuma nekā vairāk nevarējusi pateikt kā tikai: „Črr!“ Ne ķeizars ko sapratis, ne cits kāds.

Tālab arī vēl šodien žagatu sauc par žagatu, puīši iet meitās un vējdzirnavas griežas.

464, 5054. Rīgas pilsētas 4. vidussk., uzr. Mordaks.

84. Kā Dievs zvirbuli sapinis.

Tas bija vēl tais laikos, kad Dievs staigāja pa pasauli.

Reiz vārna noskatījās, ka uz ceļa ir piebiruši graudi. Viņai nepatika tos ēst pa vienam, un viņa nosprieda salasīt vairāk graudu un tad tos apēst. Viņa nesa un lika pa vienam graudam gubiņā (čupiņā).

Visu to noskatījās zvirbulis, un kamēr vārna skrēja pēc jauna grauda, šis metās pie graudu gubas un ēda. No sākuma vārna nekā nemanīja, jo zvirbulis, viņai tuvojoties, aizlaidās projām. Bet kad pamanīja zvirbuļa nedarbu, graudu jau tikpat kā nebija. Lasot un nesot graudus, vārna bija ļoti piekususi, un saprotams, bija ļoti dusmīga palikusi. Viņa gāja pie Dieva un izstāstīja tam zvirbuļa nedarbus.

Dievs stipri sadusmojies un līcis, par sodu zvirbuļam, to sapīt. Un līdz šim laikam zvirbulis lec kā sapīts un nevar kasīt mēslus, lai atrastu tur barību. Līdz šai dienai viņš pārtiek no tā, kas ir ar acīm saredzams.

490, 13. Nodevis A. Vestmanis Rīgā, uzr. P. Kalnāne, dzird. Rēzeknes apr. Vidsmuižas pag., teic. J. Zeps.

85. Vālodze.

Kad visi dzīvnieki raka upes un ezerus, vālodze sēdēja uz zara un svilpoja. Upes racēji gāja sūdzēties pie Dieva, ka vālodze traucējot citus darbā un pati nekā nestrādājot.

Dievs sadusmojās un teica, ka vālodzei par sodu jādzeļ ūdens vienīgi no koku lapām, citur nekur tā nedrīkst dzert.

Tādēļ arī vālodze kliedz: „Dievs, dod liet’, Dievs, dod liet’! Lietus nav par brīv’.“

76, 199. Veronika Piģene, dzird. Rīgas apr. Mār-
upes pag., teic. Jūla Tetere.

Citi varianti:

17, 379, 13. Rīgas pilsētas 2. vidusskola. Uzr.
Elvīra Ābole, dzird. Valkas apr. Vijciema pag.

23, 9787. K. Bukums, dzird. Valmierā, teic. Al-
vīna Rudzīte, dzim. un augusi Valmieras apr. Mujānu
pagastā.

145, 1973. H. Skujiņš, dzird. Valkas apr. Smilte-
nes pag., teic. P. Turķis.

145, 2024. H. Skujiņš, dzird. Valkas apr. Cir-
gaļu pag., teic. Emīlija Tralliņa.

556, 1688. M. Bērziņš, dzird. Valmieras apr.,
Umurgas pag.

86. Cīrulis.

Agrāk cīrulis dzīvojis mežā kā citi putni. Mežā
tas arī taisījis savu lizdiņu. Reiz vilki noēduši cīruļa
bērnus. Aiz žēluma par bērniem tas atstājis mežu un
gājis dzīvot tīrumā. Arī te tas ieraudzījis vilku.

Tagad cīrulis cita nav zinājis darīt, kā skriet pie
Dieva sūdzēt. Tas pacēlies augstu gaisā un saucis:
„Dzi, dzi, dzi, dzi! Vilks tīrumā!“

Vilks, to dzirdēdams, nokaunējies, nolaidis asti un
iegājis mežā. No tā laika viņš arī nav aizticis cīruļa
bērnus.

556, 1352. M. Bērziņš, dzird. Valmieras apr.
Umurgas pag.

87. Par lakstīgalu.

Kādai mātei bijušas divas meitas: īstā meita un pa-
meita. Īsto meitu tā ļoti mīļojusi, bet pameitu ne. Reiz tā
pameitu ļoti situsi. Tā aizskrējusi uz mežu un lūgusi

Dievu, lai Dievs viņu pārvēršot par mazu putniņu ar jauku un skaņu balsi, tad viņa priekš visiem dziedāšot. Dievs arī viņas lūgumu ievērojis un to pārvērtis par lakstīgalu.

Lakstīgala dziedādama arī piemin savu pamāti, saukdama: „Sit, sit, kam var, kam var! Sit, sit, cik grib, cik grib, man tik ne!“

556, 1413. M. Bērziņš, dzird. Valmieras apr. Umurgas pag.

Lerchis-Puškaitis:

VI, 195, Nr. 20. Milda Upciemū Skaidrīte Kosā, Rīg. Zin. Kom. kr.

88. Par Lakstīgalu.

Kad Dievs radījis putnus, viņš licis katram izvēlēties, kādu tas spalvu grib. Visi putni klieguši vienā balsī, kādu nu katrs grib, un pat kāvušies savā starpā, tikai lakstīgala stāvējusi viena pati pavisam klusu un nogaidījusi, kad beigsies tracis.

Kad pienākusi viņai rinda iet pie Dieva un teikt, kādu viņa vēlas spalvu, tad viņa teikusi: „Kādu man iedosi, būs labi!“ Dievam patikusi tāda atbilde, un viņš teicis, ka viņai būšot zelta spalvas, kādas nav nevienam putnam. Bet nu lakstīgalai bijis pavisam slikti. Visi mednieki tikai viņu vien ķēruši un slodzījuši būrītī.

Beidzot viņa aizgājusi pie Dieva un teikusi, lai dodot viņai labāk vienkāršu spalvu. Tad Dievs arī teicis: „Lai tev ir nesmuka pelēka spalva, bet skaista balss, par visiem putniem skaistākā. Ar savu balsi tu varēsi visus iepriecināt.“

17, 464, 23. Rīgas pilsētas 2. vidussk., uzr. A. Borcherte, dzird. Rīgā no mātes.

89. Par lakstīgalu.

Dievs radījis pirmos putnus pelēkus, kā lakstīgala. Putni skraidījuši pa pasauli un redzējuši, ka puķes ir raibas un jaukākas par viņiem. Tie gājuši pie Dieva arī sev lūgt raibu krāsu. Dievs putnu lūgšanu paklausījis un viņus izraibojis tādus, kādi viņi vēl tagad ir.

Lakstīgala nav gājusi pie Dieva, jo viņa gribējusi palikt pelēka. Šāda lakstīgalas zemība Dievam patīkusi un viņš tai devis jauku un skaņu balsi, lai lakstīgalu tieši atšķirtu no citiem putniem.

556, 1405. M. Bērziņš, dzird. Valmieras apr. Umurgas pag.

90. Cirsis.

Kad cirsis izaudzējis tik lielu dēlu kā pats, tad vaicājis Dievam: „Dievs, atmini, kuŗš tēvs, kuŗš dēls.“

Dievs saka: „Tas tēvs, kuŗam spoga deguna galā.“

Cirsis sācis slaucīt degunu.

Dievs no tā vien var zināt, kuŗš tēvs, kuŗš dēls.

467, 421. Vitālijs Bramanis, Daugavpils apr. Kalupes pag., teic. V. Bramane.

91. Putnu dziesmas.

Dievs bija radījis visus dzīvniekus un arī putnus, bet putni nemācēja dziedāt. Dievs sūtīja putnus, lai iet pie cilvēkiem dziedāt mācīties.

Tad nu arī katrs gāja. Dažs uz mājām pie saimniecēm, dažs uz tīrumu pie arājiem, kur katrs domāja smuku dziesmu iemācīties.

Vārna devās uz mājām. Līdz ko tā ielaidās sētā, saimniece bāra bērnu, kas bij no maizes nolaizījis biežpienu un maizi nemaz neēda. Viņa bārās un teica: „Kārs, kārs. Tu ir kārs. Ēd maizīti ar’.“

Vārna priecīga aizlaidās, jo domāja, ka šī nu gan vissmukāki dziedāšot. Viņa uzlaidās uz kārts un sāka dziedāt. Bet tā cita nekā vairs neatcerējās, kā: „Kārs, kārs, tu ir kārs.“

Arī bezdelīga devās uz māju dziedāt mācīties. Tā ielaidās mājās tad, kad mātei bij viesi sanākuši. Māte bij aizgājusi viesus aizvadīt. Bet bērni bij vieni palikuši. Tie bij uzdūruši gaļu uz iesma un cepināja krāsni, ka tauki vien ugunī tecēja.

Kad pārnāca māte, tā [bezdelīga] steidzās izstāstīt. Viņa uztupās uz sētas mieta un sauca: „Kamēr māte viesus vada, tikmēr bērni gaļu cep. Iztek tauki ugunī — vidžu, vidžu čirk.“

Māte sarājusi bērnus. Tas bezdelīgai ļoti paticis, jo bērni bij nogāzuši viņas lizdiņu. Tādēļ tā stāstījusi vairākas reizes no vietas, un arvienu tā mēdz bērnus sūdzēt.

Dzeguze aizlaidusies pie arāja un uzsaukusi, lai dziedot. Arājs bijis vecs un kurls un nav lāga dzirdējis. Tas uzprasījis: „Ko, ko tu teici?“ Dzeguze atkārtojusi, lai šis uzdziedot, bet arājs vēl nav dzirdējis un uzsaucis: „Ko, ko tu teici? Saki skaidrāki!“

Dzeguze sadusmojusies, sākusi mēdīt arāju, teikdama: „Kū-kū, kū-kū“. Bet arājs kā nav, tā nav dzirdējis.

Dzeguze aizlaidusies mēdīdamās: „Kū-kū, kū-kū“, un mēdās vēl arvienu.

Cielaviņa arī aizlaidusies pie arāja, godīgi nostājusies šim aiz muguras un gaidījusi, kad šis sākšot dziedāt. Arājs todien bijis saīdzis, jo bijis jāar ābolnājs, arkls pastāvīgi jāvelk no velēnas ārā un jādirā nost saknes, kas pielipušas. Cielaviņa uzklausījusies,

bet nav dzirdējusi to dziedot, vienīgi tas arklis čirkstējis, kad tas tās saknes nost grūdis.

Cielaviņa aizlaidusies un nu mēģinājusi pakaļ taisīt. Tā gājusi gāzelēdamās līdzīgi kā arājs un iečirkstējusies pa reizei kā arklis.

Dievs skatījies un smējies. Viņam labi tā paticis. Viņš nodomājis, lai viņa vienmēr tā gorās un čirkst. Tādēļ arī cielaviņai tā vienmēr jāstaigā gāzelējoties no vienas kājas uz otru un reizu pa reizei jāiečirkstas.

Lakstīgala aizlaidusies pie ganu meitas un palīdzējusi tai lopus ganīt. Ganu meitai tas labi paticis. Viņa dziedājusi visu cēlienu, un lakstīgala klausījusies. Tādēļ arī lakstīgala prot dažādus stiķus izdziedāt.

Strazds aizlaidies pie pušiem pieguļā. Bet [tie] tikai svilpējuši. Viņi ņēmuši visas dziesmas un pēc kārtas izsvilpējuši. Strazdam tas tīri labi paticis. Viņš sācis līdz svilpēt. Tādēļ arī strazds visas dziesmas izsvilpē.

Strazds no tās reizes palicis par pušu draugu. Tādēļ puši vēl tagad atceras veco draudzību un iztāisā tam pavasaros būrīšus.

Arī ķīvītes izmācījušās dziedāt. Bet kādreiz žagata atlaidusies no Rīgas un stāstījusi, ka strazda un lakstīgalas dziesmas visa Rīga slavējot. Ķīvītei palicis žēl. Tā sacījusi: „Ja manu vārdu neviens neatmin, tad atminēšu pati un saukšu arvienu: „Ķī-ivit, ķī-ivit“.

To arī viņa izpilda un sauc: „Ķī-ivit, ķī-ivit“.

Reiz lēlis ar lakstīgalu iesākuši strīdēties, kurš skaistāk dziedot. Lēlis teicis, ka viņš dziedot skaistāk, lakstīgala — ka viņa. Tā tie strīdējušies cauru dienu līdz vēlam vakaram un nav varējuši vienoties.

Te lakstīgalai iekritis labs padoms prātā. Viņa teikusi, ka tas, kas rītu pirmais uzcelsies un dziedās, tas būs uzvarētājs. Lēlis tam piekritis un abi aizgājuši gulēt.

Lēlis vēl gulējis saldā miegā, kad lakstīgala jau apdziedājusi arājus un ganus. Lakstīgala pašlaik apdziedājusi pļāvējus, kad lēlis piecēlies un saīdzis tikai dziedājis: „Br-tr-trrr.“ Un tā tas tam palicis paradumā.

76, 254—261. Veronika Piģene, dzird. Valmieras apr. Katvaru pag., Rīgas apr. Mārupes pag.

Citi varianti:

473, 106. Austra Rimdzūna, dzird. Bauskas apr. Rundāles pag.

280, 972. Jānis Laudanskis, dzird. Rīgas apr. Ķēču pag., teic. Anna Muceniece, 76 g. v., dzīvojusi Cēsu apr. Sērmūkšu pag.

556, 1270. M. Bērziņš, dzird. Valmieras apr. Umurgas pag.

556, 1300. M. Bērziņš, dzird. Valmieras apr. Umurgas pag.

Lerchis-Puškaitis:

V, 98, Nr. 28. M. Ārons Bērzaunē.

VI, 243, Nr. 34. Plaudu Jānis Dubultos, Rīg. Zin. Kom. kr.

VI, 243, Nr. 35. Paegļu Mārtiņš Lielvārdē, Rīg. Zin. Kom. kr.

92. Vārna un dzeguze.

Sensenajos laikos Svētais Jānis gāja pa mežu. Gāja, gāja un piekusa. Viņš atsēdās atpūsties. Te viņš ierauga mežā zirgu. Viņš paņēma, uzsēžas virsū zirgam un jā. Viņš jādams satiek Dievu. Dievs vaicā viņam: „Kur tu ņēmi šo zirgu?“ Viņš nesaka nekā. Dievs zina pats.

Dzeguze dzird, ka jau Jāņam slikti. Dzeguze saka: „Kupil, kupil.“ Vārna . . . , ka dzeguze melo. Vārna saka: „Kral, kral.“

Tamdēļ dzeguze kūko tikai līdz Jāņa dienai, bet vārna dzied vienādi.

250, 89. Kazimirs Plocins, dzird. Daugavpils apr. Kalupes pag., teic. Anna Makalāne, 54 g. v.

93. Dzīvnieki taisa ceļu.

Dievs sastellējis visus dzīvniekus, lai viņi iet ceļu taisīt.

Kurmis, zaltis un vēzis Dievam negribējuši paklausīt un negājuši pie ceļa taisīšanas. Dievs par to uz viņiem saskaities un pateicis, ka tad viņiem nav brīv pa ceļu iet, ko viņi negrib taisīt.

Un kā tikai nu kāds no viņiem pār ceļu pāriet, tas tūlīt nobeidzas.

647, 824. A. Korsaks, dzird. Liepājas apr. Nīgrandas pag. nespējnieku mājā, teic.: Madlēna Zemarāja, 82 g. v., Madlēna Kazlapska ap 100 g. v. un Ilze Balode 70 g. v. Dzīvojušas Liepājas apr. Nīgrandas un Ezeres pagastā.

Citi varianti:

523, 743. Konrāds Kvāls Jēkabpils apr. Seces pag., teic. Pēteris Vītols, 60 g. v.

279, 269. Pēteris Bozis, dzird. Cēsu apr. Kosas pag., teic. Pēteris Bozis, 57 g., dzīvojis Cēsu apr. Sērmūkšu pag.,

466, 260. Bātas pamatskola, Liepājas apr., uzr. V. Žimants, teic. V. Kaļinins.

94. Dzīvnieki rok upi.

Reiz visi zvēri rakuši Daugavu. Pie Daugavas rācējiem pienācis Dievs un prasījis, kur tad esot vēzis, ka tas nemaz nerokot. Dievs gan skatījies, bet vēža ne-

maz neredzējis, kaut gan vēzis bijis pie Daugavas rakšanas klāt. Vēzis, dzirdēdams, ka Dievs viņa neredz, ka viņš arī Daugavu rok, atteicis, vai šim acis pakaļā esot, ka šis neredzot. Šis tak še pat esot. Kā vēzis tā pateicis uz Dieva, tā viņam no tās pašas reizes atrodoties acis pakaļā.

Dievs nu kā paskatījies uz augšu, tā ieraudzījis, ka vālodze sēdējusi uz koka zara un nemaz nerakusi Daugavas. Dievs prasījis, kāpēc šī nerokot Daugavas. Vai šai dzert nemaz negribēšoties no viņas ūdens? Vālodze atbildējusi, ka šī no viņas ūdens nemaz nedzeršot. Šī jau varot iztikt no tās rāsas, kuŗa atrodoties uz apses koka lapām. Dievs no tās reizes arī nospriedis, ka vālodze nedrīkstot no citas vietas dzert, kā tikai no apses koka lapām viņai vajagot iztikt. Tā vālodze vēl šobaltdien dzerot tikai no apses koka lapām rāsas pilienus.

479, 641-a. J. Riekstiņš, dzird. Madonas apr. Sarkanu pag., teic. Ede Raudupe, 68 g. v.

Citi varianti:

617, 1453. Aleksandrs Cimze, dzird. Cēsu apr. Kosas pag., teic. Andrejs Cimze, dzīvo Kosas pag.

B. 30, 1701. Zelma Līduma, dzird. Jaunlatgales apr. Bērzpils pag., teic. Jōns Silajōns, 46 g. v.

Lerchis-Puškaitis:

VI, 192, Nr. 16. Milda Upciemū Skaidrīte Kosā, Rīg. Zin. Kom. kr.

95. Kāpēc vēzis ačgārni iet.

Kad Dievs sadalījis visiem dzīvniekiem darbus, tad vēzis bijis ielīdis kārklu krūmā un gulējis. Drīz pienākusi vēža kārta, un Dievs to saucis savā priekšā.

Vēzis jau nu nepretojies un izlīdis arī no krūma, bet nu bijis tāds apmiegojies un atpakaļ vien gribējis rāpties. Tas nu tikmēr stīvējies, stīvējies, kamēr nemanot nonācis pie upes un iekritis tur iekšā.

Dievs visu to redzējis un teicis: „Ja jau tu tāds atpakaļrāpulis esi, tad guli vien tai upē un rāpies visu mūžu atpakaļ.“ Tā nu no tā laika arī vēzim jārāpjas atpakaļ.

B. 22, 2762. K. Tīģeris, dzird. Kuldīgas apr. Lutrīņu pag., teic. Eda Smiļģe, 67 g. v.

Citi varianti:

72, 7122. Br. Riekstiņš, dzird. Madonas apr. Cesvaines pag., teic. Ilze Pamše.

76, 198. Veronika Piģene, dzird. Rīgā, teic. Zelma Sīpole.

145, 1956. H. Skujiņš Valkas apr. Smiltenes pag., teic. P. Turķis.

477, 32. Bronislavs Kudiks, dzird. Rēzeknes apr. Stirnienes pag., teic. Antons Kudiks.

96. Par vardi.

Reiz zemnieks, tīrumā rudzus pļaudams, nopļāvis vardei kāju. Varde par to saskaitusies un solijusies zemniekam atriebties.

Kad atnācis sējas laiks, varde izēdusi zemniekam visu iesēto sēklu. Tad zemnieks gājis Dievam sūdzēt.

Dievs uz vardi saskaities un teicis, ka tai būšot visu sējas laiku acīs ar plēvi pārvilkta.

Tas arī noticis.

464, 4242. Rīgas pilsētas 4. vidusskola, uzr. Daiņa Sūbre, II. kl., teic. Anna Ozole no Cēsu apr.

97. Kā radušās zivis un čūskas.

Vienreiz [gājuši] pa ceļam Dievs un velns. Iedami viņi atraduši striķi. Tad viņi paņēmuši striķīšam viens aiz viena gala, otrs aiz otra un sākuši vilkties. Velkoties viņiem striķītis pārtrūcis, un viens gals palicis Dievam, bet otrs velnam.

Tad Dievs savu striķīša [galu] sviedis atpakaļ ūdenī, un tā radušās zivis. Bet velns savu striķīša galu sviedis uz priekšu krūmos un tā radušās čūskas.

Bet tā kā velns savu striķa galu svieda uz priekšu, tad čūskas cilvēkam vienādi kož priekšā, bet ne no pakāļas.

483,5. Salimons Burlacāns, dzird. Rēzeknes apr. Silajāņu pag., teic. Salimons Burlacāns.

Citi varianti:

548,1982. Ludzas vidussk., uzr. Zemislava Bule, dzird. Ludzas apr. Nirzas pag.

548,4484. Ludzas vidussk., uzr. Zemislava Bule, dzird. Ludzas apr. Nirzas pag.

617,2187. Alekss Cimze, dzird. Cēsu apr. Sēr-
mūkšu pag., teic. Ādams Simsons, dzimis Cēsu apr. Tau-
renes pag.

Lerchis-Puškaitis:

VII, 1194, Nr. 11—XIII². Liepsalu Jēkabs Koknesē,
D. L. etn. p. 1894.

98. Zivju asakas.

Vecos laikos Dievam gadījies braukt gar kādu ezeru. Tur pašlaik nērsuši plauži un sataisījuši ezer-
malā tādu troksni, ka Dieva zirgi sabijušies un sākuši
trakot, pie kam pats Dievs izkritis no ratiem.

Par to Dievs palicis dusmīgs. Viņš nolauzis egles
zaru un ar to sācis pērt zivis. Skujas izlīdušas cauri
zivju ādai un tur pārvērtušās par asakām.

Tāpēc zivīm tagad daudz asaku.

72,9844. Bruno Riekstiņš, dzird. Cesvaines pag.
Madonas apr.

99. Par vēdzeli.

Sensenajos laikos visādas zivis bija, bet nebija tādas vēdzeles.

Velnam palika skumīgi, un viņš sāka taisīt zivis tādas pašas kā Dievam. Sataisīja no māla un sāka pūst dzīvības garu zivī. Zivs kā nekust, tā nekust. Gāja velns pie Dieva padoma prasīt. „Pasaki, brāl, kā iepūst zivij dzīvības garu.“ — „Pasaki zivij tā: kaut visu mūžu mani ķertu! Nu sāc!“ — „Labi“, pasacīja velns.

Velns nogāja pie savas uztaisītās zivs un sacīja: „Kaut visu mūžu tu Dievu ķertu! Nu sāc!“ Zivs kā nekust, tā nekust. Sadusmojās velns un klusu sacīja, lai zivs nedzirdētu: „Kaut visu mūžu tu mani ķertu! Nu sāc!“ Zivs velnam pakaļ. Velns ūdenī un pazuda.

Tāpēc vēdzeles vienmēr zem krasta sēž „buzā“ un sarga, kad velns pacelsies, lai tam varētu uzbrukt.

480,375. R. Borkovskis Ludzas apr., teic. Škirmants
agrāk dzīvojis Ludzas apr. Pildas pag.

100. Dievs un plekste.

Viņos laikos, kad vecais Dievs vēl staigājis zemes virsū, tas viendien gājis gaŗ jūrmalu. Smiltainē gulējusi plekste. Žēlodams Dievs teicis: „Plekste, nabadzīte, guļ jūŗas smiltainē!“

Plekste atkal dusmīga bijusi: sagriezusi muti šķībi un mēdījusi: „Jā, pļekstīte, nabadzīte, guļ jūŗas smiltainē.“

„Nu, lai tev ar paliek tāda šķība mute,“ Dievs teicis, un no tā laika plekstei šķība mute.

386,106. Ieva Didrichsone, dzird. Krustpilī. .

Citi varianti:

70,52. Staļģenes pamatskola Jelgavas apr.

647,1403. Al. Korsaks Rīgā, teic. D. Driba.

B. 19, 3111. Al. Korsaks, dzird. Ventspils apr.
Dundagas pag., teic. Damberga.

17, 2059, 6. Rīgas pilsētas 2. vidussk., uzr. L.
Štūlmane, I. kl., teic. tēvs, 45 g. v., no Jelgavas apr. Do-
beles pag.

101. Bite.

Kad Dievs radīja biti, viņš tai sacīja: „Tu kodīsi.“

„Kam kodīšu, tam zarnas ārā,“ atsacīja bite.

„Labāk, lai arī tev ārā,“ sacīja Dievs.

Tā arī notika. Līdz ko bite iekož cilvēkam, viņa
pati tūliņ nomirst.

740,3858. Valsts Rēzeknes skolotāju institūts, uzr.
M. Andžāne, dzird. Ludzas apr. Šķaunes pag.

102. Kā zirneklis gribējis ganu apmelot.

Reiz viens vīrs staigādams atradis diegu no debesīm
līdz pat zemei karājamies un ar mezglēm visgažām
nosietu.

Tūlīt viņš kāpis pa diegu augšā. Šis kāpis jau vienu
dienu, bet vēl nebijis augšā, jo šim maz esot vedies uz
priekšu tikt. Otrā dienā viņš uzkāpis augšpus debešiem,
un tur bijis gaužam auksts laiks. Nu bijis pavisam slikti,
jo šim bijis te pa nakti jāguļ, un tik auksts laiks.

Bet te par laimi, tas atradis krūtīs iespraustu mazu
koka adatiņu. Tas tūlīt to saskaldījis malkā, uzkūris
uguni un tā esot labi izgulējies pa nakti. Rītā viņš jau
laikā ticis debesīs.

Vīrs uzkāpis debesīs, piegājis pie durvīm un dzirdējis, ka zirneklis esot Dievam stāstījis, ka zemes virsū Dieva mīlību gaužam nicinot: gans ņemot maizi no kūles un berot druskas zemē. Kad suņam dodot, tad maizi sviežot pa zemi.

Vīrs, to padzirdējis, tūlīt drāžas pa durvīm iekšā taisnoties. Viņš dusmīgi teicis, ka zirneklim esot viegli apmelot, bet ko tad lai ganiņš īsti darot, jo tam neesot galda līdz, un suņam arī nevarot citādi dot, jo tas arī vienmēr pie zemes ēdot.

Tad Dievs saskaities un zirneklim iesitis pa muguru. lai otrreiz pie viņa vairs ar tādiem niekiem nerādotos. Zirneklis nu nokritis zemē, un no kritiena viņš esot dabūjis kumpumu mugurā.

Tāpēc vēl šobaltdien zirneklis aužot tīklus, pavedienus, lai pa viņiem tiktu augšā pie Dieva, bet ar savu kumpo muguru tas vairs nekā nevar uztikt.

687, 342. Fr. Apriķis, dzird. Aizputes apr. Nīkrāces pag., teic. Late Apriķe.

Citi varianti:

B. 13,1515-a. J. Bērziņš Valmierā, teic. Kristīna Jansone, dzird. Valmieras apr. Burtnieku pag.

283,161. J. Kraulis, dzird. Rēzeknes apr. Andrupenes pag., teic. Franciska Kraule, 115 g. v.

Lerchis-Puškaitis:

VI, 289, Nr. 64. Jānis Ābels Valkas apkaimē, 1864. g. Dr. A. Bīlensteina kr.

103. Kāpēc ods barojas ar visu asinīm.

No reizes ods dzīvojis tāpat ar visiem kopā un dzēris no visiem asinis. Reiz pienācis laiks, kad Dievs licis izšķirties, ar kā asinīm viņš labāk grib baroties.

Ods pamēģinājis zirgam, govij un citiem, bet tiem tādas sāļas, pamēģinājis cilvēkiem, tiem pavisam labas, tādas saldās asinis.

Ods nolēmis baroties ar cilvēka asinīm un skrējis to paziņot Dievam.

Bezdelīga, to redzēdama, kā jau māju dzīvnieks, norāvusi odam mēli. Tas tik pasacījās: „Bī-ī,“ un vairāk nekā Dievam nevarējis pateikt.

Tā ir pa šam laikam ods barojas ar visu asinīm.

190,728. C. Apšenieks, dzird. Jaunlatgales apr. Bērzpils pag., teic. Alma Griška, 55 g. v.

104. Sods par cilvēku netīrību.

Agrāk jau cilvēkiem utis un blusas nemaz nebijušas. Un tad jau arī cilvēki dzīvojuši galīgā netīrībā, ka riebjas taisni skatīties. Dievs arī toreiz staigājis pa zemes virsu un visu redzējis, kādi tie cilvēki ir. Viņš domājis, ko lai dara, ka viņi tikai strādā vien un sevi nemaz neapkopjas. Tā viņš iedomājies, ka viņiem vajag uzlaist utis, tad viņi sāks sevi apkopties. Paņēmis utis un nes uzbērt cilvēkiem. Skatās, ka velns arī paņēmis un kaut ko tur nes. Tā prasījis velnam, ko tad viņš tur nes. Velns atkal prasa Dievam, lai viņš pateic pirmais, ko tad viņš tur nes. Dievs pateicis, ka viņš nes cilvēkiem uzlaist utis, ka viņi nemaz savu miesu neapkopj. Velns teicis, ka viņš atkal nes uzlaist cilvēkiem blusas, lai viņi savas drēbes arī apkopj.

647,1508. A. Korsaks, dzird. Liepājas apr. Nīgrandas pag. nespējnieku patversmē, teic. Ilze Balode, 70 g. v., dzīv. Liepājas apr. Nīgrandas pag.

105. Kāpēc koki nerunā.

Agrāk koki runājuši. Kad cilvēks piegājis to cirst, tas lūdzies, lai viņu necērt. Cilvēks gājis pie Dieva žēloties, ka nevar nocirst ne būvkokus, ne malku. Dievs atņēmis kokiem valodu un teicis: „Ej, cērt!“

No tā laika arī koki vairs nerunājot.

23,5385. Kārlis Bukums Rīgā, teic. Kristīna Ozoliņa, 30 g. v., dzīvo Cēsu apr. Raunas pag.

Citi varianti:

72,13734. Bruno Riekstiņš, teic. E. Upesleja, dzird. Madonas apr. Patkules pag.

234,40. Grenču pamatskola Tukuma apr., uzr. Mirdza Jansone, teic. Lība Lagzdiņa, dzīvo Tukuma apr. Praviņos.

312,318. Antons Vonogs, dzird. Ludzas apr. Mērdzenes pag.

283, 162. Jēzups Krauļš, dzird. Rēzeknes apr., Andrupenes pag., teic. Odums Krauļš.

416,1. Aloizs Samovičs, dzird. Viļēnos, teic. Tekla Samoviča.

740,3841. Valsts Rēzeknes skolotāju institūts, uzr. M. Andžāne, dzird. Ludzas apr. Šķaunes pag.

545, 136. Adolfs Broks, dzird. Daugavpils apr. Varakļānos, teic. Tekla Broka un Staņislavs Broks.

566,81. Jons Vaivods, dzīvo Rēzeknes apr. Kaunatā.

657,60. A. Kiršteins, dzīvo Talsu apr. Mērsragā, teic. S. Celma, dzird. Talsu apr. Lubezerē.

717,297. V. Gulbe, dzird, Valkas apr.

Lerchis-Puškaitis:

V, 108, Nr. 35. J. Bajāris Kliģeniešos.

106. Kāpēc koki nerunā.

Agrāk koki runājuši tāpat kā cilvēki. Bet tad posts bijis, nevarējuši nekā malku dabūt. Ja gribi cirst, lūdzas tik žēli, ka pat akmens sirds vietā paliktu mīksts.

Kāda saimnieka sievai piedzimst bērns, bet ir tik auksts, ka bērns salst vai nost.

Cita nekā, vīrs iet uz mežu pēc malkas, ar ko krāsni iekurināt: vai tad nu ļausi bērnam nosalt? Vīrs pieiet pie jauna koka un cirtīs zemē. Koks sāk lūgties: „Nņem nu vēl mani, vēl es jauns, gribaš padzīvot, ej tur pie vecāka.“

Vīrs iet pie vecāka, šis atkal: „Kas nu tev no manis būs? Esmu vecs, man jau vidus tukšs. Cik tev nu no manis tās malkas tiks? Bet ej tur pie tā likā koka, viņš jau tāpat nekam neder.“

Vīrs aiziet pie likā koka, bet šis atkal lūgties: „Necērt nu mani. Kas tev nu no manis būs? Esmu liks un sīksts. Ne nu varēsi vezumā iekraut, ne arī pārplēst. Ej labāk tur pie taisnā.“

Vīrs iet pie taisnā — tas pats dievs: lai un vēl necērtot. Kad paaugšot, būšot labs lietas koks.

Vīrs cita nekā, iet Dievam sūdzēt. Tā un tā, bērns salst, malkas nevar dabūt.

No tā laika Dievs aizliedzis kokiem runāt, un cilvēki varējuši malku cirst, cik uziet.

179,1306. J. Nīders, dzird. Valmieras apr. Bejas pag., teic. Jānis Itcaks, 68 g. v.

107. Kāpēc tārpa zālei nav virsotnes.

Dievs, radījis čūsku — tārpu, sacīja: „Tu cirtīsi.“

„Es visus apcirtīšu,“ sacīja tārps.

„Es zāles audzēšu,“ sacīja Dievs.

„Es nocirtīšu,““ atsacīja tārps.
„Es atvases izlaidīšu,“ sacīja viņam Dievs.
Tāpēc tagad tārpa zāles aug bez virsotnes.

740,3859. Valsts Rēzeknes skolotāju institūts, uzr.
M. Andžāne, dzird. Ludzas apr. Šķaunes pag., teic. Ag-
nese Andžāne.

108. Kāpēc rudziem viena vārpa.

Vecos laikos rudzi auguši ar septiņām vārpām uz viena stiebra. Cilvēks bijis slinks un nevēzojis novākt visu labību: bijis ļoti daudz graudu. Dievs to redzējis un teicis: „Ja tu nevēžos novākt labību, lai tad neaug vairs nemaz rudzi.“

Rudzi neauguši. Tad aizgājis pie Dieva suns un lūdzies: „Ja nu tu negribi dot cilvēkiem labību, tad dod kaut vienu vārpu uz stiebra. Tā būs mana tiesa.“ Dievs arī atļāvis sunim suņa tiesu.

No tā laika cilvēki iztiek ar suņa tiesu.

153,664. Jānis Jansons, dzird. Rīgas apr. Babītes pag., teic. Trīna Jansone, 52 g. v.

109. Rudzu vārpas gaņums.

Senāk, kad rudzi auguši, vārpa augusi jau no apakšas un bijusi salma gaņumā. Maizes bijis papildnam. Reiz kāda dumja māte noslaucījusi ar maizes gabalu bērnam pakaļu. Dieviņš par to ne ļusmojies un pāris gadu nedēvis nemaz maizītes.

Tad sunītis, mēlīti izkāris, gājis pie Dieva lūgties, lai dodot kaut vai tik gaņu vārpiņu, cik viņa mēlīte gaņa. Dieviņš devis arī.

Un tā ir suņa tiesa, ko mēs ēdam, un grēks ir sunī-
tim nedot maizi.

450, 1037. Alma Medne Rīgā, teic. Anna Studente,
49 g. v., dzird. Madonas apr. Patkules pag.

Citi varianti:

393,20. Roberts Bērziņš, dzīvo Rīgas apr. Sē-
jas pag.

69,1444. Gothards Polis, dzird. Ilūkstes apr., teic.
Kate Salnāja.

505,220. Kārlis Preiss, dzird. Madonas apr. Vec-
gulbenes pag., teic. Mīne Zvirgzdiņa, 79 g. v.

509, 95. Varakļānu vidusskola Rēzeknes apr., uzr.
T. Nāgele.

566,101. J. Vaivods, dzīvo Rēzeknes apr. Kauna-
tas pag.

630,3. N. Kalniņš, dzird. Rīgas apr. Kastrānes pag.,
teic. māte.

696,161. Andrievs Oškalns, dzīvo Rīgas apr. Sun-
tažu pag.

740,3842. Valsts Rēzeknes skolotāju institūts, uzr.
M. Andžāne, dzird. Ludzas apr. Šķaunes pag.

554,276. Līdzēnu pamatskola Valmieras apr., uzr.
Vera Zaua.

Lerchis-Puškaitis:

V, 84, Nr. 20. M. Ārons.

110. Kā mežs pie puķēm ticis.

Dievs radījis puķes un atļāvis katrai puķītei dzīvot,
kur tai patīk. Dažas puķītes gājušas kalnā, dažas lejā
dzīvot, bet mežā neviena. Kad maijpuķīte iezvanījusi
ziedoni, tad visi kalni un lejas apklājušies ar ziediem,
bet mežs bijis tukšs. Mežs par to noskumis un sūdzējis
Dievam.

Dievs teicis, lai pielūdzot puķītes, tad jau kāda arī iešot pie viņa. Mežs tā darījis un vēl apsolījis tās glābt no lietus un aukstuma.

Maijkuķītei, kuŗa augusi klajumā, bijusi žēlīga sirds. Tā pirmā vilkusi savas kājiņas no zemes un gājusi uz meža pusi. Viņas draudzenes, negribēdamas laukā vienas palikt, arī gājušas uz mežu. Tā mežs piepildījies ar puķītēm. Par pateicību mežs vēl tagad slēpj maijpuķīti, ka to grūti ieraudzīt.

556,1121. M. Bērziņš, dzird. Valmieras apr. Umurgas pag.

111. Par ziemcietīti.

Ziema sūdzējusi Dievam, ka vasarai esot visas puķes un viņai nevienas. Dievs ilgi skatījies uz puķēm un nav zinājis, ko darīt. Pēdīgi tas paņēmis ziemcietīti, dalījis to divās daļās, ziedos un lapās. Ziedus tas atdevis ziemai, bet lapas vasarai.

No tā laika ziemcietītis zied ziemā, kad tas ir vēl bez lapām, bet viņa lapas aug vasarā, kad ziedi jau noziedējuši.

556,1119. M. Bērziņš dzird. Valmieras apr. Umurgas pag.

112. Neaizmirstele.

Kad Dievs visām puķēm, kokiem un zālei bija devis vārdu, kāda ziliem ziediem puķīte gājusi pie Dieva un teikusi, ka viņa aizmirsusi, kāds viņai vārds.

Dievs teicis: „Kā tu savu vārdu esi aizmirsusi, tev dodu jaunu vārdu, ko tu vairs neaizmirsīsi. No šīs dienas tevi saukšu par neaizmirsteli.“ Neaizmirstelīte no-

kaunējusies, aizgājusi upes malā, ielīdusi zālē, lai to neredz.

Tādēļ arī neaizmirsteles augot paslepu zem zālēm un slapjās vietās.

23, 9789. Kārlis Bukums Rīgā, teic. Alvīna Rudzīte, 40 g. v., dzird. Valmieras apr. Mujānu pag.

Cits variants:

556,1120. M. Bērziņš, dzīvo Umurgas pag. Valmieras apr.

113. Par aizmirsto vēju.

Reiz vecos laikos dzīvojis dārznieks. Viņam augļi padevušies ļoti slikti. Dārznieks nodomājis iet pie Dieva un lūgt tādu laiku, kādu viņš pats grib.

Labi. Aiziet arī. Dievs prasa, ko vēloties. Dārznieks: Ko vēloties? Vēloties, lai Dievs dotu tādu laiku, kādu dārznieks grib.

Dievs arī apsola laiku pēc patikas, bet tikai uz vienu gadu.

Pienāk pavasaris. Dārznieks sastāda augus. Paiet dažas dienas. Dārznieks prasa lietu — lietus tūliņ līst. Prasa pēc tam saulainu laiku — spīd saule. Pienāk rudens. Dārznieks sāk novākt augļus. Novāc lielāko daļu, nogaršo. Visi rūgti.

Ak tu nelabais jods, kas tos tādus padarījis? Viņš taču laiku izvēlējies pats.

Velns, to dzirdējis, klāt. Ko vajagot? Dārznieks domā, ko teikt. Pēdīgi atjēdzas un prasa salnu. Salna tūliņ pārklāj zemi. To redzēdams, velns lūdzas, lai atstājot dzīvu. „Nekā puisīt, maksā naudu,“ atbild dārznieks. Velns dod sieku naudas. Nekā — sieks par maz. Nu divi sieki sola velns. Dārznieks prasa septiņi sieki. Velns pēdīgi dod arī. Dārznieks saņem naudu, un velns aiziet kā vējš.

Noņem pēdējos augļus, arī tie rūgti. Brīnums!
Dārznieks aiziet pie Dieva un prasa, kāpēc augļi rūgti,
jo viņš vēlējies laiku pēc patikas. Dievs saka: „Vienu
lietu tu esi aizmirsis prasīt, tas ir: vēju.“

Nu Dievs saka, ka labāk esot atļauts Dievam no-
teikt laiku, tad augļi nebūšot rūgti. Cilvēka prāts esot
par vāju to iespēt. No tā laika Dievs spēj dot un noteikt
laiku, bet ne cilvēks.

Bet dārznieks dzīvojis ar velna zeltu bagātīgi un
laimīgi.

715,1. P. Antonevičs, Ilūkstes apr. Asares pag.

IV. DIEVS UN CILVĒKI.

114. Kādēļ ļaudis ķildojas.

Senāk cilvēki bijuši saauguši ar mugurām kopā. Tā viņiem bijis dikti grūti. Tad Dieviņš pāršķīris uz pusēm. Un tā tagad vienmēr vienai pusei otra jāmeklē. Ja atrod, dzīvo labi un laimīgi, ja ne — tad nekā.

450, 1050. Alma Medne Rīgā, teic. Anņa Studente, 49 g. v., dzird. Madonas apr. Patkules pag.

115. Kādēļ ļaudis ķildojas.

Kad Dievs bija radījis debesi, zemi, Ādamu un Ievu, tad viņš redzēja, ka vēl nepietiek cilvēku. Dievs paņēma sieku ābolu, pārgrieza katru uz pusēm un tos izkaisīja pa zemi, pārvērdams par cilvēkiem un teikdams, lai katrs meklē otru pusi. Tā vēl šodien cilvēki meklē otru pusi. Tā tad tie cilvēki, kas no viena ābola, dzīvo saticīgi, bet tie, kas nav no viena ābola, strīdas un pat plēšas.

116,705. Rencēnu pamatsk. Valmieras apr., uzr. Antons Ciķelis.

116. Kā Dievs sievieti rada.

Kad Dievs izņēma Ādamam ribu un to nolika zemē, kamēr aizšuj robu Ādama sānos, tikmēr velns piestēdzas un paķer ribu un aizskrien. Dievs dzinies pakaļ un

notvēris velnu aiz astes un to izrāvis, bet velns ar ribu aizskrējis. Dievs apskatījis asti — nekas, gluži labs lietas koks, un no tās iztaisījis Ievu. Tādēļ arī sievietes esot vairāk plāpīgas un viltīgas, kā jau no tāda ļauna materiāla.

23,2451. K. Bukums Rīgā, dzird. Valmieras apr. Koku, Podzēnu, Vaidavas, Ķieģeļu, Mujānu pag. un Valmierā.

Citi varianti:

76, 204. Veronika Piģene, dzird. Rīgas apr. Mārupes pag. (?), teic. Jūla Tetere.

267,31. Konstantīns Belovs, dzird. Valmierā, teic. Prokofijs Belovs.

153,190. Jānis Jansons, dzird. Rīgas apr. Piņķu pag., teic. Trīna Jansone.

41, 163. Otto Timāns, dzird. Valkas apr. Alsviķa pag.

208,163. P. Leitāns, dzird. Cēsu apr. Skujenes pag., teic. Jānis Heidoks un Pēteris Puliers.

740,2740. Valsts Rēzeknes skolot. institūts, uzr. Jānis Čakšs, dzird. Rēzeknes apr. Makašānu pag., teic. J. Ludbārdis.

B. 22,2670. K. Tīģeris, dzird. Kuldīgas apr. Skrundas pag., teic. J. Vanags.

142,1998. Fr. Krēsliņš, dzird. Madonas apr. Beļavas pag. un Vecgulbenes pag.

117. Galvu samainīšana.

Kādā lauku krogū bija apmetušies uz dzīvi velni. Pie viņiem ciemā gājušas arī meitas, un tā visi dzīvojuši, spēlējuši un dancojuši.

Gar krogu gadījies braukt Dievam ar Pēteri. Tā kā bija jau vēla nakts, Dievs gribēja krogū pārgulēt.

Viņš teicis uz Pēteri, ka tādā troksnī guļa nav, lai iet un viņus apmierina. Pēteris arī iegājis, bet velni nav viņu klausījuši. Pēteris paņēma zobenu, nocirta visiem velniem un meitām galvas, un krogus bija kluss.

Pēteris izgāja, un Dievs jautā: „Vai apmierināji?“ — „Jā, kungs, apmierināju.“ — „Bet kā? jautā Dievs. „Nocirtu galvas.“ — „Tas ir liels grēks, ej un dari tos dzīvus,“ teica Dievs.

Pēteris gan negribēja iet un tomēr gāja un darīja: ņēma tik galvas, kādas tik gadījās, un pielika, kuņam gadījās. Tādēļ arī daudzas sievietes bija ar velna galvām un daži velni ar sievietes galvām.

Tās nekrietnās sievas, kas gadās vīriem, esot tās ar velna galvu, un ir arī godīgi velni.

23, 6388. Kārlis Bukums Rīgā, teic. Marta Cibere, 32 g. v., dzird. Valmieras pag.

Lerchis-Puškaitis:

V, 51, Nr. 7. Jānis Kungs Ezerē.

118. Bērnu aukle.

Kāda māte bērnu auklēja. Dievs pienāca klāt un teica: „Laid to bērnu zemē, lai staigā!“ Māte atteica: „Ej tu, mulķkais veci, tik mazu bērnu lai nu zemē laiž!“ Dieviņš atteica: „Ka ne, ne, tad auklē veselu gadu.“

No tā laika bērni jāauklē veselu gadu.

202,625. Īslīces pamatskola, uzr. Jānis Kažēns, dzird. Bauskas apr. Īslīces pag., teic. māte, 65 g. v.

Lerchis-Puškaitis:

I, Nr. 151. Džūkstē un Pienavā.

119. Kālab mazi bērni nestaigā.

Vecos laikos bērni tūliņ pēc piedzimšanas staigājuši.

Kādai slinkai sievai piedzimis bērns. Kādā ziemas vakarā sieva dzirdējusi, ka pie durvīm kāds dauzās. Šī pati bijusi tik slinka, ka nav viņojusi iet attaisīt durvis, bet sūtījusi mazo bērnu.

Nu ienācis vecs vecs vīriņš ar gaļu baltu bārdu. Tas sievai teicis: „Tālab, ka tu esi tik slinka, uz priekšu vairs mazie bērni nestaigās!“ To teicis, viņš pazudis.

No tā laika bērni vairs tūliņ pēc piedzimšanas nestaigā.

720,2. Fr. Kurāts, dzird. Talsu apr. Valgales pag., teic. Minna Kurāte, 45 g. v.

120. Šķavas.

Kādai sievai piedzima bērns. Velns, to dabūjis zināt, aizsteidzies uz krogu pie vīra un prasa: „Atdod man to, ko tu mājā nezini.“ Vīrs domā: „Kas tas varētu būt, ko es nezinu?“ Vīrs arī apsola.

Velns tūliņ uz mājām pie sievas. Velns gribējis ņemt. Dievs par to iežēlojās un lika bērnam šķaudīt. Bērns šķaudīja. Dievs teica: „Dievs palīdz, mazo bērniņ!“ Velns no bailēm aizskrēja prom.

No tā laika bērni sāka šķaudīt.

202,623. Īslīces pamatskola Bauskas apr., uzr. žanis Kažēns, III. kl., teic. māte, 65 g. v., dzīvo Īslīces pag.

121. Cilvēka vēders.

Dzīvoja viens cilvēks. Viņš bija bēdīgs, un [tam] nebija ko ēst. Tā [viņš] nogāja meklēt pasaules galu. Gāja

un redz: pie ceļa aug krūmi. Bet cilvēkam bija ļoti iegribējies ēst. Tad cilvēks domāja: „Kam vēders ir vajadzīgs? Tik lieks grūtums un ēst gribas.“ Paņēma un iesvieda krūmos.

Tagad viņam ēst negribas un ļoti viegli iet. Iet, iet un nomaldījās, tā ka atnāca uz to vietu, kur vēderu pameta. Vēders apgrauza krūmus, un vairāk nav ko ēst, tā ka palika pavisam vājš.

Cilvēkam [to] ieraudzījušam, palika žēl sava vēdera, paņēma, atkal ielika. Tā viņam uzreiz palika grūti un gribējās ēst.

Bet nu satiek Dievu. Dievs sāka sacīt, kam viņš paņēma vēderu. Tagad visu mūžu vajadzēs nēsāt un tik priekš viņa vajadzēs strādāt.

Tā cilvēks strādā tik priekš vēdera.

327, 23. V. Sargūna, dzird. Daugavpils apr. Izvalta pag., teic. A. Seglers.

122. Ēstgriba.

Sensenajos laikos dzīvoja viens nabags. Viņam daudzreiz vajadzēja neēdušam vai arī puspaēdušam iet gulēt. Iet viņš kādreiz pa mežu un domā, cik tagad būtu labi, ka nevajadzētu ēst. Te ierauga viņš sev priekšā sirnu vecīti: „Kad tu, dēliņ, gribi, lai tev nevajadzētu ēst, tad ej, apej tam krūmam trīsreiz apkārt, tad tev nekad negribēsies ēst.“

Nabags paklausīja vecīti, bet tas vecītis bija Dievs, un apgājis trīsreiz, mierīgs aizgāja uz sētu. Sētā viņam vairs negribējās ēst. Ar laiku viņš palika bagāts, bet ēst tomēr nekā nevarēja un negribējās. Aiziet citreiz uz saviem kaimiņiem viesos. Visi viesi ēd, dzer, bet viņš tikai sēž un skatās. Ar laiku viņam tāda dzīve galīgi apnika.

Kādreiz viņš iet atkal uz mežu un skumīgs domā, cik labi tagad būtu, ja varētu ēst maizes papildnam. Tikko viņš tā nodomā, te redz, viņam priekšā vecītis. Tas, piegājis pie viņa, vaicā: „Kāpēc tu, dēliņ, tāds skumīgs?“ — „Bet, lūk,“ saka, „man tagad gribētos ēst tāpat kā citiem cilvēkiem.“ — „Ko tad tev bēdāt? Apej ap šo krūmu trīsreiz, uzreiz gribēsi ēst.“

Tā arī izdara. Tūliņ grib ēst. Aizgājis uz sētu, jau pa gabalu klieudz: „Siev, nes ēst!“ Tai liels brīnums, kāpēc vīrs agrāk ne par ko neēda un tagad tik ļoti grib ēst. Viņa ātri sagatavo pusdienas, un vīrs paēdis priecīgs aiziet gulēt.

317,38. Uzr. Jāzeps Gavračs, dzird. Rēzeknes apr. Rēzinas pag., teic. M. Ramane, 70 g. v.

123. Cilvēka gadi.

Cilvēkam bija dots no Dieva tikai dzīvot 25 gadi. Cilvēkam tas bija par maz. Bet mērkaķam un zirgam 50 gadu.

Vienreiz aiziet pie Dieva mērkaķis un saka: „Kāpēc man jādzīvo 50 gadu? Man tik slikti dzīvot. Cik reizes vajag būt neēdušam un vajag lēkalēt pa kokiem! Noņem no manis 25 gadi, lai tik dzīvoju 25 gadi, un man gan, bet tos 25 gadi atdod cilvēkam. Viņam ir laba dzīve.“ Tā viņš nodzīvoja tik 25 gadi un nomira.

Zirgs arī aizgāja un tā saka Dievam: „Noņem no manis 25 gadi dzīves, lai tik dzīvoju 25 gadus. Man grūti jāstrādā un katrreiz dabūju sitienus no cilvēka. Gan man dzīvot tik 25 gadi.“ Nodzīvoja 25 gadi un zirgs nosprāga.

Tā cilvēkam salasījās dzīvot 75 gadi: savi 25 gadi, mērkaķa 25 un zirga 25 gadi.

327,13. Vera Sargūna, dzird. Daugavpils apr.
izvalta pag.

124. Kā cilvēki mirst.

Citreiz ganījis ganiņš. Pie viņa atnācis kāds vecs vecītis, Dievs, bet ganiņš to nav zinājis, un teicis: „Skrej, puisīt, tur viens cilvēks mirst!“

Jā, šis aizskrien un redz, ka tas cilvēks ilgi mirst. Viņš redz, ka tas nomirst un atkal atdzīvojas. Dvēselei grūti šķirties. Tā nobučo kājas, rokas un tad tikai aiziet. Viņš redz arī, ka to pavada daudz eņģeļu, bet citi bērnieki to neredz.

Kad nu viņš aiziet atkal ganos, vecītis prasa: „Nu ko tad tu redzēji?“ — „Vai, cik smuki! Dvēsele nobučoja kājas, rokas un tad tikai aizgāja.“

Pēc kāda laika atnāk atkal vecītis un prasa: „Nu, vai gribi vēl redzēt, kā cilvēks mirst?“ — „Jā!“ — „Nu, tad ej! Es tās govīs tavā vietā pagānīšu.“

Aizgājis redz, atkal cilvēks mirst, bet šoreiz ienāk velns un izrauj dvēseli ar visām asinīm, un skriedams prom, pat visu sienu notašķījis. Bet citi bērnieki to neredz, tie saka: „Vai, cik tas viegli aizgāja! Nemaz nemocījās tā kā tas pagājušo reizi.“

Bet puika saka: „Eita nu eita! Pagājušo reizi bija tik smuki. Eņģeļi pavadīja dvēseli. Bet šoreiz, kad ņēma velns, tā izrāva dvēseli ar visām asinīm, ka visa siena asinaina tika.“

Cilvēki sāk nu arī skatīties un ierauga, ir arī! Šie sāk prasīt: „Kā tad tu to visu vari redzēt?“ — „Jā, es redzu!“

Nu puiselis aiziet atkal ganos. Vecītis atkal prasa: „Bet puisel, kam tad tu stāstīji to, ko redzēji? Tas nav labi!“ Un tā vairāk viņu nekad nav laidis mirējus iet skatīties.

694,125. Uzd. Bertilla Zariņa, dzird. Jelgavas apr. Vadakstes pag., teic. Malvīna Rekaša, dzird. Lietavā Akmens pag.

Lerchis-Puškaitis:

V, 214, Nr. 98. Pogu Jānis-Bechmanis Brambergniekos, Liepiņš Engurē.

125. Kādēļ cilvēki nezina savas miršanas dienas.

Reiz kāds vecītis taisījis sētu. Kārtis starp mietiem tas iestiprinājies ar salmu grīztēm. Salmu grīztes viņš lietojis tāpēc, ka zinājis, ka viņam drīz jāmirst.

Garām gājis sirms vecītis (Dievs). Tas vaicājis, kādēļ viņš nelietojot stiprākas grīztes. Sētas taisītājs atbildējis, ka šā mūžam pietikšot.

Nu Dievs sadusmojies un nolīcis, lai neviens cilvēks nezina savas miršanas dienas.

2,466. Cesvaines vidusskola, uzr. M. Dunkule, dzird. Madonas apr.

126. Kādēļ cilvēki nezina savas miršanas dienas.

Agrākos laikos dzimstot cilvēkiem tūlīņ bijis zināms, kad viņiem jāmirst. Tanīs laikos vēl Dievs stāigājis apkārt pa mājām.

Un tā cilvēki, savām pēdējām dienām tuvojoties, vairs nestrādājuši, dzēruši un palikuši gluži izvirtīgi.

Vienreiz Dievs, tā staigādams, ieraudzījis, ka saimnieks jauc pašreiz riju. Dievs prasījis, kāpēc viņš tā darot. Saimnieks atteicis, ka viņš miršot rītu un sieva parītu, tāpēc vairs negribot braukt uz mežu pēc malkas.

Dievs palicis varen dusmīgs un teicis uz saimnieku, ka nemiršot vis viņš rītu un sieva parītu, bet dzīvošot vēl ilgi un savas miršanas dienas arī vairs nezināšot.

Tā no šī gadījuma cilvēki arī vairs nezinot savas miršanas dienas.

17, 2008. Rīgas pilsētas 2. vidusskola, uzr. M. Līdurta, teic. K. Līdurta, dzird. Cēsu apr. Jaunpiebalgas pag.

Lerchis-Puškaitis:

VI, 195, Nr. 21. Milda Upciemū Skaidrīte Annēniešos, Rīg. Zin. Kom. kr.

127. Kā Dievs izglāba cilvēkus no plūdiem.

Cilvēkiem uznāca lieli ūdensplūdi. Viņi nezināja vairs, kur glābties. Kāpa uz jumtiem, koku virsotnēs, augstos kalnos, viss par velti. Ūdens kā apreibis dzinās pakaļ un slīcināja.

Cilvēki domāja: kur gan Dievs būs palicis, ka neglābj viņus no ūdens. Un Dievs ar saviem eņģeļiem grauza riekstus. Te viens eņģelītis iesaucās: „Cilvēki slikt!“ Dievs veŗas, ka ūdens pārplūdis pār visiem augstiem kalniem, cilvēki apslīkuši. Palicis tik viens vīrietis koka virsotnē. Dievs mudri nosvieda viņam lielo rieksta čaulu. Cilvēks iekāpa čaulā un ilgi peldēja pa ūdens virsu. Čaulā bija palicis puskodola. Ar to viņš baŗojās.

Čaula nesa, nesa viņu pa ūdens virsu, atnesa uz liela klajuma. Pa to klajumu tecēja liela upe, pa upes krasiem auga kupli koki, zaŗoja labība, bet nebija neviena cilvēka, visi bija apslīkuši. Čaula iepeldēja upē. Cilvēks izkāpa no čaulas, pavēŗas visapkārt un lūdza, ka Dievs atdotu viņam šo zemi.

Un Dievs viņam sacīja: „Šitā zeme ir tukša. Ko tu viens te darīsi?“ Tad cilvēks lūdza, ka Dievs dotu viņam draugus. Dievs pasacīja: „Kad tev nepatīk dzīvot vienam, meklē pats sev draugu. Meža vidū ir veca sieksta. Cik reizes pārlīdīsi pār to siekstu, tik tev būs dēlu un meitu.“

Cilvēks paklausīja, gāja uz mežu, uzmeklēja veco siekstu un sāka caur viņu ložņāt.

Kā pārlien, tā skaists pāritis nostājas pret viņu, kā pārlien, tā pāritis. Tā viņš līda daudz reižu.

Beigās Dievs viņam sacīja: „Gan!“ Un cilvēks vairs nelīda. Pavēries uz jauniem pāriem, viņš domāja: „Redz', cik drīzi un lēti dabūju sev līdzcilvēkus! Gan tas Dievs ir gudrs padomu devējs.“ Un Dievam par godu visus jaunos nosauca par lēšu cilti.

No tām lēšu ciltīm ceļas tagadējie leiši un latvieši.

574,24. R. Tabīne, Daugavpils apr. Kapiņu pag., teic. Jēzups Tabunovs, dzird. no mātes Moras Voitkānes — leitietes.

128. Kā cilvēki pa pasauli izplatījās.

Sensenajos laikos dzīvoja viens dēds ar bābu. Viņiem bija vairāk kā simts bērnu. Dēds iesēja pupu, bāba zirni. Pupa un zirnis izauga līdz pašām debesīm. Dēds ar bābu sarunāja kāpt debesīs. Dēds pa pupu, bāba pa zirni. Dēds visus bērnus sabāza ūzās, un viņi kāpa. Pusceļā dēdam pārplīsa ūzas. Visi bērni viņam izbira no ūzām. Viņi krita zemē. Cits nokrita Āzijā, cits Eiropā, cits Āfrikā, cits Austrālijā. Cits še, cits tur. Kur kurais nokrita, tur tas izauga liels un nodibināja savu valsti, pats būdams par ķeizaru. Tā tie cilvēki izplatījās pa visu pasauli.

740,3860. Valsts Rēzeknes skolotāju institūts, uzr.
M. Andžāne, dzird. Ludzas apr. Šķaunes pag., teic.
Hedviga Andžāne.

129. Tautu vārdi.

Kad Dievs bija radījis pasauli un tautas, vārdu tautām nebija. Viņš teicis, ka katrai tautai vajagot sava vārda, bet nav zinājis, kādu vārdu katrai tautai dot. Viņš teica, ka vārīšot ūdens katlu, tad zināšot, kā katru tautu saukšot.

Pirmie atnākuši čigāni. Ūdeni vārot, ūdens čīkstējis. Dievs teicis: „Jūs sauks par čigāniem.“

Latvieši bijuši beidzami. Ūdens bijis izvārīts. Viņš teicis, kad metīšot putas zemē, tad redzēšot, kas būšot. Putām zemē krītot, iznācis: „Laks!“ Dievs teicis: „Jūs sauks par latviešiem.“

Tā Dievs iedevis katrai tautai savu vārdu.

584,1207. Valmieras pilsētas 2. pamatsk, uzr. L.
Zvirbulis, IV. kl.

130. Valodu vārišana Zilajā kalnā.

Kāds vecis Zilajā kalnā vārījis valodas. Dūmi, kas cēlās uz augšu, aptinās ap kalnu, un tādēļ vēl tagad izliekas, it kā kalns būtu tīts zilā mīglā.

Putra (valodas) jau bijusi gandrīz gatava, kad pienājis krievs. Putra vārījusies: „Blar-blar-blar.“

Pienācis vācietis. Tā kā putra jau bijusi gluži gatava, tad izklausiņās, it kā tā teiktu: „Saksa, maksa, deič, peič.“

Pēdīgi putra bija jāņem nost no uguns. Te pienāca vēl viens vīrs. Putru sviežot zemē, tā teica: „Lač.“ No tā laika šo pēdīgi pienākušo vīru sauc pat latvieti.

17,1854,26. Rīgas pilsētas 2. vidusskola, uzr. A. Melnbikse.

Citi varianti:

23,10418. K. Bukums, dzird. Valmierā, teic. Karlīna Vitmane no Valmieras apr. Ķieģeļu pag.

72,10039. Br. Riekstiņš, dzird. Cesvaines apkaimē.

131. Paļas.

Dievs iegājis istabā. Tur sievietes sprēdušas un ne vārda nerunājušas.

Dievs prasījis: „Par ko nerunājiet?“ Sievietes atteikušas, ka neesot par ko runāt. „Nu tad runājiet cita par citu,“ Dievs novēlējis.

No tā laika sākušās paļas.

435, 1214. Jānis Ragainis, dzird. Madonas apr. Bērzaunes pag., teic. Anna Lankmane, 80 g. v., dzim. Madonas apr. Bērzaunes pag.

132. Mati un nagi.

Sievietes ieskāja galvu viena otrai un par to maksāja ar cimdu pāri. Dievs sacījis tā: par ko tā darot? Sievietes atbildējušas: „Par utu kaušanu!“ Dievs novēlējis, lai tikai paldies pasakot.

435,1217.

Dievs prasījis cilvēkam: „Kur tu matus liec, kas noiet no galvas?“ Cilvēks atbildēja: „Sadedzinu, lai vairs

pastardienā nedeg.“ Dievs prasīja cilvēkam: „Kur tu nagus liec?“ Cilvēks nagus atsviedis atpakaļ un teicis: „Pakaļ nāk!“

435,1218. Jānis Ragainis, dzird. Madonas apr. Bērzaunes pag., teic. Anna Lankmane, 80 g. v.

133. Saimnieču nevaļa .

Saimniece cepusi maizi, kad iegājis Dievs. Lai at-sēžoties, parunāšoties. Saimniece atcirtusi: „Man nav vaļas, man maize jāmīca.“

Dievs novēlējis: „Lai tad tev arī nav vaļas!“

Un tā arī šobaltdien saimniecei nav vaļas.

435,1213. Jānis Ragainis, dzird. Madonas apr. Bērzaunes pag., teic. Anna Lankmane, 80 g. v., dzim. Madonas apr. Bērzaunes pag.

134. Kāpēc meitām darba netrūkst.

Tas bijis sensenos laikos, kad Dieviņš vēl pa zemes virsu staigājis un runājis ar cilvēkiem. Tad viņš zinājis vienā vietā ļoti slinkas meitas.

Nu viņš reiz ienācis pie viņām, it kā ceļa nezinā-dams, prasīt, lai parāda uz turieni un turieni viņam ceļu. Viena meita iznākusi un ar kāju parādījusi: „Tur!“

Dieviņš par to sadusmojies un nolīcis, lai meitām nekad netrūktu darba.

Un, patiesi, meitām darba nekad netrūkst, un viņas strādā un strādā, bet nespēj padarīt.

190, 726. C. Apšenieks, teic. Alma Griška no Jaunlatgales apr. Bērzpils pag.

135. Kāpēc meitas nejāj precībās.

Agrāk esot visi jājuši, vai vīrieši, vai sievietes. Tāpat arī tautu meitas varējušas bildināt savu uzdomāto.

Reiz agrā svētdienas rītā gribējusi jāt precībās kāda bajāra meita viena pati. Apsēglojusi lielu baltu zirgu, pati uzgērbusies ļoti grezni un jājusi ļoti ātri. Nav nekā ievērojusi, kas ir uz ceļa.

Te vienā vietā ceļā sēdējis vecs vīriņš. Bajāra meita dzinusi nost. Tas negājis un nevarējis noiet, jo bijis ļoti vājš. Bajāra meita nav vis jājusi apkārt, bet jājusi [pāri]. Tas vīriņš bijis Dievs. Par tādu meitas nekaunību viņš nosodījis, ka vairs neviena nedrīkst jāt precībās.

No tās reizes var bildināt tikai tautu dēls.

17,1734,36. Rīgas pilsētas 2. vidusskola, uzr. Elvīra Sestule, dzird. Madonas apr. Bērzaunes pag.

Cits variants:

17,2384,1539. Rīgas pils. 2. vidusskola, uzr. V. Biļķene, dzird. Rīgas apr. Doles pag., teic. E. Biļķene.

136. Kāpēc meitas nejāj precībās.

Agrākos laikos bijis gluži otrādi: tagad puīši ņemot sievas, bet tad meitas ņēmušas vīrus.

Bet ko nu, reiz iznācis šitā. Meitas nevarējušas vien izvēlēties. Dieva zirdziņu nodzinušas putās, caurām naktīm jādamas vīra raudzīties. Dieviņš par to noskaities, ka meitas bijušas tik iedomīgas, neviena puīša bez vainas nevarējušas izvēlēties un vēl zirdziņu nodzinušas.

Tad Dieviņš iekārtojis tā, ka puīši meklējuši sev sievu, bet meitām bijis jāiet pie tāda, kāds gadījies. Tā Dieviņš meitām atriebies par sava zirdziņa didīšanu.

B. 40, 622. K. Strautiņš, dzird. Madonas apr. Mēdzūlas pag., teic. Marija Ģērmāne, 60 g. v.

137. Par slinko puisi un čaklo meitu.

Reiz kādās mājās dzīvojis slinks, slinks puisis un čakla meita. Puisis gulējis uz krāsns, bet meita vērpusi.

Ienācis vecs vecs vecītis, tas bijis pats Dieviņš, un prasījis ceļu. Puisis no krāsnsaugšas izstiepis lielu, gaļu kāju un ar to parādījis Dieviņam ceļu, teikšams: „vei, vei, uz to pusi, lai šis ejot.”

Meita nokaunējusies, ka puisis ar kāju ceļu rādījis, paņēmusi Dieviņu aiz rokas, izvedusi ārā un tad ar roku parādījusi, uz kuņu pusi jāejot.

Tad Dieviņš meitai teicis, ka šai tas slinkais puisis esot jāprecējot, citādi viņam nebūšot apgādnieka, un tas varot vēl nomirt badā.

No tā laika esot tā, ka slinkie puisi precējoties ar čaklām meitām un čaklie puisi ar slinkām meitām.

B. 40,611. K. Strautiņš, dzird. Madonas apr. Mēdzūlas pag., teic. Marija Ģērmāne, 60 g. v.

Citi varianti:

302,4571. Seces pamatskolas Latvijas Sarkanā Kruša pulciņš, uzr. Jānis Dūdiņš, dzird. Jēkabpils apr. Secē, teic. Anna Lindenblate, dzīvo Jēkabpils apr. Seces pag.

Lerchis-Puškaitis:

III, 102, Nr. 64, A. L. P. Džūkstē.

138. Sliņķis.

Dzīvoja senajos laikos vecs vecs dēds, briesmīgi liels netiklis. Jau no netiklības viņam nebija nekā ēst, bet strādāt negribējās. Uzlīda viņš uz cepla, atgūlās un domāja: „Kaut nu man nosviedis Dievs no debesīm bulku, lūk, būtu labi!” Skatās, karājas bulka pie griestiem, taisni viņam virsū, bet paņemt bulkas negribējās. Viņš domāja: „Kaut šī bulka man mutē iekritusi!” Atsaucās

balss: „Kaut šī bulka tev uz deguna!“ Tad bulka uz-
krita uz deguna un pieauga, ka nevarēja vairs atraut.

548,4234. Ludzas vidussk., uzr. Antonīna Ruška
Ludzas apr. Zvirgzdienes pag.

139. Dievs atļauj arājam atpūsties.

Dievs piegājis pie arāja un prasījis, par ko šis vie-
nādi arot. Lai atpūtinot zirgu un uzpīpējot.

Tā arī arājs šobaltdien darot.

435,1211. Jānis Ragainis, dzird. Madonas apr.
Bērzaunes pag., teic. Anna Lankmane, 80 g. v.

140. Dievs grib nomazgātas mutes.

Saime aizgājusi siena pļaut. Viņi ēduši brokastis
nemazgātām mutēm. Pienācis Dievs un prasījis, par ko
ēdot brokastis nemazgātām mutēm. Ļaudis teikuši, ka
neesot ūdens.

Dievs teicis, ka varot arī rasā nomazgāt, un no tā
laika katru rītu devis rasu.

435,1215.

Dievs piegājis pie arājiem. Viņi ēduši brokastis ne-
mazgātām mutēm. Dievs nu prasījis, par ko ēdot bro-
kastis nemazgātām mutēm. Ļaudis teikuši, ka neesot
ūdens. Dievs teicis: „Smiltis gan nevar mutes nomaz-
gāt,“ un atļāvis tiem ēst ar nemazgātām mutēm.

435,1216. Jānis Ragainis, dzird. Madonas apr.
Bērzaunes pag., teic. Anna Lankmane, 80 g. v.

141. Kādēļ žīds neēd cūkas gaļu.

Kāds žīds redzējis, ka Dievs nāk. Žīds pabāzis savu sievu apakš vannas. Vai Dievs uzminēs, kas apakš vannas?

Dievs ienāca istabā. Dievs prasīja: „Kas tur apakšā?“ Žīds atteica: „Cūka ar sivēniem.“

Dievs izgāja ārā. Žīds piegāja pie vannas un pacēla vannu. Žīds ieraudzīja cūku ar sivēniem.

No tā laika žīdi neēd cūkas gaļu.

202,624. Īslīces pamatsk. Bauskas apr., uzr. žanis Kažēns, III. kl., teic. māte, 65 g. v., dzīvo Īslīces pag.

142. Piens.

Vecos laikos Dieviņš staigājis apkārt kā vecītis.

Kādreiz sieva nākusi no kūts ar apsegtu piena trauku un tai pretī gājis vecītis un prasījis, ko viņa nes. Sieva teikusi: „Ko tad nu nesu? Sūkalas nesu.“ — „Kad jau sūkalas, tad sūkalas. Nes ar' tad, nes!“

No tā laika vairs neesot tik biezs, ar kociņu piens.

23,8973. K. Bukums Valmierā, teic. Liene Folkrota, dzīv. Valmieras apr. Ternejas pag.

Citi varianti:

1,74,72. Bauņu Mīlītes pamatskola, uzr. Vanda Millere, Bauņu pag. Valmieras apr.

525,52. Uzr. Aleksandra Belova, dzird. Valmieras apr.

143. Putra.

Saimniece vārījusi putru. Ielējusi mazu lāsīti, bet piekūsējis pilns katls. Vārījusi otrā dienā. Ielējusi mazu lāsīti, bet atkal piekūsējis pilns katliņš.

Viņa teikusi: „Lai tev tukšā! Es tak tik vien vārīju, kā vienai reizei!“ Dievs, to izdzirdis, saskaities un teicis: „Lai tev tik vien putras, cik ūdens!“

Un tā tas notiek arī šobaltdien.

435, 1212. Jānis Ragainis, dzird. Madonas apr. Bērzaunes pag., teic. Anna Lankmane, 80 g. v.

144. Alus.

Reiz senajos laikos, kad Dievs staigāja vēl pa zemi, viens zemnieks darīja alu. Viņš bija tā aizņemts ar savu darbu, ka maz vēroja, kas notiek apkārt. Pie viņa piegāja Dievs un sacīja: „Dievs palīdz!“ Bet zemnieks, būdams aizņemts, nekā neatbildēja.

Dievs aizgāja projām. Pēc neilga laiciņa viņš atkal piegāja klāt un atkārtoja to pašu, bet arī šoreiz atbildes nedabūja. Piegāja Dievs arī trešoreiz un sacīja: „Dievs palīdz!“ Šoreiz zemnieks tomēr atbildēja: „Paldies!“

Tad Dievs sacīja: „Par [to], ka tu tik trešoreiz man atbildēji, tev būs jānes trīsreiz vairāk ūdens, nekā tur iznāks alus,“ un aizgāja projām.

Patiesi tagad pie alus darīšanas vajag patērēt apmērām trīsreiz vairāk ūdens nekā iznāk alus.

318, 20. Jāzeps Bricis, dzird. Daugavpils apr. Jāsmuižas pag.

145. Zagta maize.

Dievs vienreiz noskatījies, ka viens vīrs nozog maizes gabalu. Dievs nu labi novēro, ko tas vīrs darīs: vai viņš gribēs tikai mantu sev raut, vai arī viņš ir dikti izsalcis un grib tikai maizes kumosu apēst.

Reiz vakarā kāds kladzināja pie būdiņas durvīm. Klīsts piecēlās tās atvērt. Te ienāca vecs vīriņš un lūdza naktsmājas. Klīsts viņu mīļi uzņēma un padeva vakariņas, pēc tam visi apgūlās. No rīta Klīsts ar savu sievu pamodās skaistā pili. Vecais vīriņš bija pazudis. Klīsts nu bija laimīgākais un bagātākais tai apgabalā.

Pagāja vairāki gadi, kad kādā vakarā, kad pili visi gulēja, kāds vecītis piekļāvēja pie pils vārtiem. Vārtu sargs žāvādamies pamodās un vaicāja, kas tur esot. Vecītis atbildēja: „Kāds vecs vīriņš meklē naktsmāju.“ Vārtu sargs modināja ganus, gani sulaiņus, sulaiņi kungu (Klīstu). Beidzot visi aizmiga.

Velti vecītis kladzināja otrreiz. Nu ņēmās gani to apsmiet. Vecītis pacēla savu cepuri, kādu dāvanu lūgdams. Tad gani tam pielēja pilnu cepuri un acis ar dubļiem. Vecītis ar svārku stūri izslaucīja acis, un dubļus iz cepures liedams, aplēja visu pili. Rūkdama nogāja bezdibenī lepnā pils ar visiem mieguļiem, un dubļains ūdens piepildīja to vietu, kur agrāk Klīsta pils stāvējusi.

Tā izcēlās Akla akacis un Klīsta upe.

70,313. Staļģenes pamatskola Jelgavas apr., uzr. L. Launadziņš.

Cits variants:

302,1362. Seces pamatskolas Latvijas Sarkanā Krusta pulciņš, dzird. Jēkabpils apr. Seces pag., teic. Pēteris Lazdiņš, dzird. Seces pag.

148. Par Akli.

Kādreiz tur, kur tagad atrodas Akļa ezers, bijusi varena ķēniņa pils. Pili reiz ienācis vecs ubags un lūdzis dāvanas. Ķēniņš sūtījis ubagu pie pavāra, lai tas ieļejot putru. Pavārs prasījis: kādā traukā lai tas ie-

lejoj. Ubags atbildējis: „Ielej tepat cepurē, cita trauka man nav.“ Pavārs ņēmis liet. Viņš lējis, kamēr pils nogrimusi.

302, 1332. Seces pamatskola Jēkabpils apr. dzird. Jēkabpils apr. Seces pag., teic. M. Ezerroze, 78 g. v.

Cits variants:

523,298. Konrāds Kvāls, dzird. Jēkabpils apr. Seces pag., teic. Lība Platkāja.

149. Kā Alūksnes ezers cēlies.

Senos laikos, tur kur tagad atrodas Alūksnes ezers, esot bijusi auglīga ieleja. Ielejā dzīvojuši divi brāļi, pie kam viens bijis pārlietu bagāts, otrs turpretim tikko, cilvēks, garu vilcis, cik nabags bijis.

Reiz Dieviņš kā vecs vīriņš gājis pasauli apskatīt, kā tad nu šie labi dzīvo. Vienam otram lāga vecītis devis gudrus padomus un palīdzējis, kur vien varēdams. Nonācis arī pie bagātā brāļa, bet tas vecīti ar suņiem aizrīdījis, noturēdams to par nabagu. Tāpat vecītis iegriezies arī pie nabagā brāļa, bet tas, cilvēks, uzņēmis, kā nu vien mācēdams. Tā nu Dievs tur visus apciemojis, un katru novērojis, atkal aizgājis.

Drīz pēc tam bagātā brāļa dēlam bijušas kāzas. Dzīru vakarā pie nabagā brāļa atnācis tas pats vecītis, paņēmis to pie rokas un aizvedis uz kādu pakalnu. Tūlīt pie debesīm parādījusies liela tūce (mākonis) un nokritusi ielejā, pārvērdama to par viļņojošu ezeru, kurš vēl tagad redzams. Pakalns, uz kuŗa stāvējis nabagais brālis, palicis sauss un kļuvis par lielu salu. (Uz šīs salas ir redzamas pilsdrupas no bruņniecības laikiem). Uz šīs salas tad nu arī nabagais nometies uz dzīvi, kur pavadījis laimīgas mūža dienas mierā un pārpilnībā.

Bagātais brālis līdz ar kāzniekiem noslēcis, tikai brūtes šķidrauts un brūtgāna cepure uzpeldējusi virs ūdens, no kā cēlusies Gaŗā saliņa un Cepurīte.

Rāmā laikā, sevišķi vasaras dienvidos, varot redzēt ezera dibenā mājas. Pat arkls vēl esot kā sliets pie sienas un sienā iecirsts cirvis.

179,661. J. Nīders, dzird. Valkas apr. Alūksnes pag., teic. Zuze Branka.

150. Dievs soda bargu kungu.

Senāk Pampāļos dzīvojis briesmīgi nežēlīgs kungs. Viņš savus ļaudis dažādi spīdzinājis. Par cietējiem iezēlojies pats Dievs. Pampāļu dīķī ir sala un uz tās salas liels akmens. Zem akmens esot ala, pa kuŗu Dievs iebāzis ļauno kungu ellē.

Kas akmeni no alas novelšot, tas kungu atsvabināšot.

B. 19,907. A. Korsaks, dzird. Kuldīgas apr. Ezeres pag., teic. Zelma Klube.

151. Dievs vēlas mieru.

Kādā ziemsvētku vakarā krogū bijusi balle. Visi dancojuši. Pulkstenis bijis apmēram 12 naktī. Ienācis vecs vīriņš un teicis, lai nu metot mieru. Visi viņu izsmējuši. Viņš nācis vēl divreiz, bet nav paklausīts. Trešoreiz viņš teicis: „Nu tad dancojiet arī, līdz jums pienāks nāve!“

Un tā arī bijis.

Dancojuši, dancojuši, palikuši kā ēnas, izkaltuši, bet apstāties nevarējuši, līdz viens pēc otra pakrituši un nomiruši.

Vecītis bijis Dievs.

32,619. Irma Medne Rīgā.

152. Dievs soda par darbu svētdienā.

Kāda sieviete gājusi pie dievgalda. No baznīcas uz māju ejot, tā sagriezusi slotai žagarus, ko nesusi sev līdz. Ceļā tā satikusi vecu, baltu vīriņu, kuŗš bijis pats Dievs.

Tas teicis: „Šodien tu esi darījusi lielu grēku, par ko tev jācieš bargs sods. Tagad pati no diviem sodiem izvēlies vienu: veselu gadu sēdēt cietumā, vai veselu gadu zīdīt divus bērnus.“

Sieviete atbildējusi, ka viņa vēloties veselu gadu zīdīt divus bērnus.

Vecītis uz viņas muguras uzlicis divas lielas čūskas, kuŗas sievieti arī zīdušas veselu gadu. Pēc gada vecītis ieradies pie sievietes, noņēmis čūskas un ar visām nozudis.

Pa šo laiku sieviete bijusi tā nozīsta, ka aiz nespēka nav varējusi pakustināt nevienu rokas pirkstu. Kad sieviete būtu vēlējusies cietumu, tad viņa zaudētu redzi uz vienu gadu.

556,2249. M. Bērziņš, dzird. Valmieras apr. Umurgas pag., teic. Viķis.

Cits variants:

215, 1804. Valsts Līvānu pamatskola Daugavpils apr., uzr. Alberts Kliņģeris, teic. Līze Kliņģere, dzird. Jēkabpils apr. Dignājas pag.

153. Čūska par kakla krellēm.

Senos laikos, kad pasaule vēl nebijusi tik ļauna, Dievs daudzreiz kā vecs vecītis staigājis pa zemes virsu, lai redzētu, kā cilvēki dzīvo, un vai tie Kristu klausā un tā baušļus tur.

Tā kādā jaukā saulainā svētdienā Dievs iegājis mežā, kur divas ogotājas ogojušas. Piegājis pie ogotājām, Dievs prasījis, kāpēc tās svētdienā ogo. Bet kad pirmā ogotāja teikusi, ka tā gribot iekrāt naudu, ko nopirkt Dieva grāmatu, tad tai neteicis nekā.

Tomēr, kad otra ogotāja uz jautājumu: kāpēc tā svētdienā ogo, teikusi, ka tā gribot dabūt naudu, ko sev krelles nopirkt, tad paņēmis no ciņa čūsku un aplicis to jaunajai ogotājai ap kaklu, sacīdams: „Še tev būs labas krelles!“ un aizgājis prom.

675, 159. Jānis Rozenbergs, dzird. Rīgas aprīņķī
Kēču pag.

154. Par skopo bēgātņieku.

Dzīvoja viens cieši bagāts, bet skops cilvēks. Viņš nekad nedeļa nekā ubagiem. Pienāca viņam nāve, un viņš nomira. Nomiris viņš redz tur daudz pazīstamos, kuri tāpat bija nomiruši, bet dzīvodami viņi bija daudz devuši ubadziņiem. Tagad viņi, sēdēdami katrs pie sava [galda], ēda un dzēra. Uz viņa galda nebija ne maizes garoziņas. Redz viņš, ka nekā tā nebūs, un paprasās Dievam atkal uz šo pasauli, lai šis ejot nopelnīt sev maizes un citu ēdienu, ko paņemt mirstot. Dievs viņu palaiž.

Atnācis atkal uz šo pasauli, viņš izrok kapos dziļu dobi. Tad ved ar vezmiem un beļ tai dobē ir maīzi, ir dzērienus, ir visādus ēdienus. Tā sagraūž viņš tai dobē trīs vezmi visādu ēdienu. Vedot ceturto vezmu, nokrīt viņam no vezma viens mazs kukulītis un iekrīt dubļos.

Te viņš redz, ka iet taisni tad ubadziņš. Viņš pasauc viņu un atdod to kukulīti ubadziņam. Pēc tam atkal viņš nomirst.

Nu tagad tad būs, domā, viņam visa kā papildnam. Veras, ka uz viņa galda atkal nav nekā, tik viens tas dubļos saviļātais maizes kukulītis, kuŗu viņš iedevis bija ubadziņam. Tagad viņš uzzināja, ko vajadzēja darīt, lai uz viņa galdiņa būtu ēdieni un dzērieni. Prasās atkal Dievam, lai palaiž šo vēl virs zemes papelnīt, bet Dievs vairs nelaiž.

344, 1607. Jānis Utināns, dzird. Daugavpils apr. Preiļu pag., teic. Madaļa Prikule, 55 g. v., dzim. Daugavpils apr. Preiļu pag.

155. Par pīpnieku.

Dzīvojis viens cilvēks. Viņš nekad nedevis nekā ot-ram, bet pats visu prasījis un pīpējis cita tabaku. Nēmis, piebāzis pīpi ar cita tabaku un aizgājis pa ceļu, paldies nepasacījis.

Pienācis viņam mirt. Atnākusi pie viņa nāve un paņēmusi viņu. Tā viņš nomiris, bet Dievs viņu nelaiž debesīs, par to ka nedabūjis, dzīvodams uz pasaules, ne no viena paldies. — Iet būšot tev vēl atpakaļ uz pasauli, kad dabūšot no kā paldies vārdu, tad atnākt. Šis tevi ielaidiņot debesīs.

Tā viņam nekā darīt: jāiet vēl uz šo pasauli. At-nācis atpakaļ uz šo pasauli, viņš piepērk tabaku, aiziet uz krustceļa un sēž. Kas tik iet gar viņu, tam viņš dod tabaku. Bet neviens vis viņam nesaka paldies.

Tā nosēž viņš uz tā paša krustceļa trīs gadi, bet pa visi trīs gadi nedabū ne no viena paldies vārda.

Ceturtnā gadā iet viens ubadziņš. Viņš iedod viņam tabaku. Piebāzis pīpīti, ubadziņš saka: „Paldies tev,

dēlīn, paldies!“ Lūk, šis tā tik gaidījis. „Paldies arī tev, par to, ka tu šo atlaidis.“

Tā viņš nomirst atkal, un Dievs paņem viņu debesīs.

344,1603. Jānis Utināns, dzird. Daugavpils apr. Preiļu pag., teic. Agate Utināne.

156. Kā Dievs darbiniekiem palīdzējis.

Vienā muižā dzīvojis traki bezdievīgs lielkungs. Viņš saviem darbiniekiem (klausu ļaudīm) nedevis ne nakti, ne dienu miera. Vienā sestdienas vakarā lielkungs nelaidis darbiniekus uz māju, bet licis tiem svētdienas rītā izkult riju un tad tik šie (darbinieki) varēšot mājā tikt. Darbinieki bijuši par to traki bēdīgi un visu dienu nosaukušies uz bezdievīgo lielkungu.

Pievakarē rijā ienācis vecs vecītis un lūdies, lai ļaujot tam apsildīties. Vecītis apsēdies uz rijas krāsnbredres malas un darbinieki tam stāstījuši, cik bezdievīgs esot viņu lielkungs. Vecītis noklausījies, bet nekā neteicis. Kad darbinieki gājuši pie miera, tad arī vecītis nolicies uz salmiem un apgūlies.

Kad visi darbinieki bijuši apgulušies, tad svešais vecītis piecēlies un paņēmis no cepla skalu. Viņš sācis ar skalu bikstīt seru, kuņš bijis uz ārdiem sabāzts. Nu sers pats no sevis nācis no rijas ārā un meties piederībā lielā metienā. Kad rija bijusi tukša, vecītis izgājis palieveni un bikstījis tur sadzīto labību. Rija atkal pati no sevis piesērusies pilna līdz pēdējai lāvai. Nu vecītis iegājis piederībā. Vecītis sācis bikstīt ar skalu piederībā izklāto metienu. Kur vecītis piebikstījis, tur cēlušās zilas ugunis un kūlušas metienu. Bet vecītis tik gājis ap metienu, bikstījis ar skalu un pie sevis skaitījis: „Salaman! Salaman!“ Tas bijis tik viens redzējiens, kad metiens bijis nokults un salmi, pelavas, graudi atdalīti katrs savā vietā.

Kad nu vagars priekš gaiļiem cēlis darbiniekus augšā, lai tie sāk riju kult, tad rija jau bijusi izkulta un ar seru piesērtā. Visi darbinieki brīnījušies bez gala, bet neviens nezinājis, kas riju izkūlis. Bet svešā vecīša arī vairs rijā nebijis.

Nu darbinieki tikuši jau labi priekš saules mājā, jo todien vairāk nebijis ko kult.

Velns noskatījies, ka vecītis (tas bijis pats Dievs) rudzu riju izkūlis, kamēr darbinieki gulējuši. Viņš aizskrējis pie bezdievīgā lielkunga un apsolījis viens pats izkult rudzu riju, jo viņa (lielkunga) darbinieki esot pagalam laiski un tiem vajagot pārmācības. Kungs spļāvis vai ugunis no lielām dusmām, ka darbinieki laisko un apsolījis tos ontelīgi pārmācīt. Tad velns ar lielkungu aizgājuši uz riju.

Velns sācis viens pats rudzu riju kult. Viņš iegājis rijā un paņēmis sera bakstāmo dalbu. Ar to nu velns sācis bikstīt seru un tas nācis ārā piedarbā un klājies metienā. Tad velns atkal tāpat kā Dievs piesēris riju un gājis piedarbā. Nu viņš sācis ar dalbu bikstīt metienu un tūliņ sarkanās ugunis cēlušās no metiena. Velns gājis tik ap metienu, bikstījis ar dalbu un skaitījis: „Riksīt! Riksīt! Riksīt!“ Ugunis cēlušās tik augstāk un apņēmušas visu piederību. Rija sākusi degt un velns ar lielām mokām izsprucis no piederības sveikā. Bet bezdievīgais lielkungs neticis no rijas ārā un sadedzis.

145,433. H. Skujiņš, dzird. Valkas apr. Cirgaļu pagastā.

Cits variants:

361,68. Antons Valainis, dzird. Daugavpils apr. Kapiņu pag., teic. Kristīna Valaine, 70 g. v.

157. Par Dievu un diviem zemniekiem.

Reiz Dievs gājis pa ceļu. Viņam bijuši pelēki svārki, arī bikses bijušas pelēkas un gaŗa, balta bārda.

Vecītis gājis un saticis vienu zemnieku, kuŗš sējis rudzus. Vecītis teicis: „Dievs palīdz!“ — „Paldies!“ atbildējis zemnieks. Vecītis jautājis, kā nu labi ejot, vai labība labi augot. Zemnieks atteicis: „Man jau gan neaug, bet kad Dievs palīdz, tad tāpat drusciņ padodas.“ Vecītis pateicis ardievu un aizgājis.

Iedams tas saticis otru zemnieku, kuŗš tāpat sējis kā pirmais. Vecītis teicis: „Dievs palīdz!“ — „Paldies!“ atbildējis zemnieks. Vecītis jautājis, kā nu labi ejot, vai labība arī augot. Zemnieks atteicis: „Man jau nu gan rudzi labi padodas, vai Dievs palīdz, vai ne.“ Vecītis pateicis ardievu un aizgājis.

Otrā rudenī nabagajam zemniekam izauguši labi rudzi, bet bagātajam neuzaudzis it nekas.

Šis vecītis bijis Dievs.

302, 5435. Seces pamatskolas L. J. S. Krusta pulciņš, uzr. Arnolds Lablaiks, dzird. Jēkabpils apr. Seces pag., teic. Made Vītole, 70 g. v.

Lerchis-Puškaitis:

V, 109, Nr. 37. M. Ārons, Bērzaunē.

158. Dievs apdāvina atraitni.

Vecos laikos dzīvoja atraitne ar bērniem. Vienu vakaru pie viņas ieiet vecītis un lūdz naktsmājas. Vakarā paēduši visi aiziņi gulēt un arī vecītis.

Rītā vecītis piecēlies grib iet projām, bet atraitne tā nelaiž, saka: „Es izvilkšu no cepla rudzus, samalšu un izvārīšu putru. Paēdīsi un aiziesi.“ Bet vecītis negribēja. Viņš saka: „Ēd vien vesela ar saviem bērniem!“

Bet brīnums: atraitne velk, velk no cepla rudzus ārā un nevar izvilkēt. Piebēra pilnus maisus rudzu un vēl ceplī palika.

Tas vecītis bija Dievs.

740,3908. Valsts Rēzeknes skolotāju institūts, uzr.
A. Augustāne, dzird. Jaunlatgales apr. Viļakas pag.

Cits variants:

B. 17,1165. Uzr. B. Kasars, dzird. Madonas apr.
Saikavas pag.

159. Kā kalpa puisis ticis bagāts.

Reiz braucis kāds nabaga kalpa puisis no tirgus
uz mājām. Ceļā tas satika vecu vecīti, kuŗš lūdzās, lai
viņu pavada.

Vecītim pie bārdas bija ūdens lāse. Vecītis lūdza
puisi, lai tas viņam ūdens lāsi noslauka no bārdas. Pui-
sis domāja, kā lai to izdara, un ar dūri noslaucīja vecītim
bārdu.

Tūlīt rati piebira pilni ar zelta naudu un pats ve-
cītis nozuda. Kalpa puisis pārbrauca mājās, un no tā
laika puisis pats bija kungs un ļoti bagāts.

384,1818. Slokas pamatsk. Rīgas apr., uzr. Ar-
vīds Remess, V. kl., Slokā.

160. Dievs palīdz nabagiem.

Dievs daudzreiz nācis uz zemes virsu, parādīda-
mies veca vīriņa veidā, un arī strādājis visādus darbus.

Reiz Dievs atnācis pie leišiem. Kādā tirgus dienā
vedis ar mazām ragaviņām vienu pūru rudzu pārdot.
Tas pārdevis kādam nabagam par četrdesmit kapeikām.

Tirgus sargs, to redzēdams, pienācis un sacījis:
„Nu jūs nu gan esat tos rudzus zaguši, ka varat tik lēti
pārdot.“

Dievs par to noskaities un iesitis pļauku sargam, bet visi pieci pirksti nobiruši un palikuši sargam vaigā, un tur tie esot redzami vēl šobaltdien. Vecītis tūlīn nozudis.

B. 36,154. Kārlis Vītols, dzird. Valmieras apr. Burtnieku pag., teic. Fridrichs Vacholders, 76 g. v.

161. Par vecāku cienīšanu .

Viens cilvēks gājis pa ceļu. Vēries, viņam pa priekšu veļoties mucīņa pilna zelta. Viņš viņu ķēris, ķēris, bet mucīņa tikai bēgot. Kā cilvēks drīzāk dzenas pakaļ, tā mucīņa drīzāk bēgot pa ceļu. Tā viņi skrējuši visu dienu.

Vakarā mucīņa ieskrējusi vienā sētā, kur dzīvojuši divi brāļi. Tie paņēmuši mucīņu un ienesuši istabā. Bet tas cilvēks vēries, vēries. Saka, ka šim arī vajagot daļas. Šis visu ceļu dzinies viņai pakaļ. Daļas gan šie tev nedošot, bet naktsmājas gan varēšot dabūt, atsacījuši brāļi.

Tas cilvēks iegājis istabā, paēdis un vēries. Bijusi sestdiena. Vēries, brāļi nocēlušī no cepļa vecu vecu vecīti, satinuši kažokos, aiznesuši uz pirti, izmazgājuši un atkal atnesuši atpakaļ un nolikuši turpat. Tāpat nocēlušī atkal vecu vecu vecenīti un ar to tāpat izdarijuši kā ar veci. Tā izdarijuši, tad paši gājuši uz pirti.

Otrā rītā tas cilvēks cēlies, paēdis un gājis tālāk pa ceļu. Iedams viņš satīcis vecu ubagu. Tas vaicājis: „Kur tad tu biji?“ Bet tas cilvēks izstāstījis, kā viņam bijis, ka nedabūjis naudas. Bet ubags vaicājis, vai redzējis, kā viņi savu tēvu un māti tur. Cilvēks atsacījis, ka redzējis. „Nu, bet kā tu turi savu tēvu ar māti?“ vaicājis ubags. „Tādēļ tu naudas ir nedabūji.“

Cilvēks sakaunējies un aizgājis, tāpēc ka viņš savu tēvu ar māti neturējis labi. No tā laika viņš savu tēvu un māti sācis labāk turēt.

493,336. Uzr. Aleksandrs Sprudžs, teic. Tekla Reinīka, 40 g. v., dzīvo Rēzeknes apr. Sakstāgalas pag.

162. Zirņu vārītājas.

Reiz senos vecos laikos Dievs staigājis apkārt, pārģērbies par vecu, skrandainu nabagu.

Reiz nabags iegājis vienā mājā. Tur meita pašlaik bērusi zirņus katlā. Zirņi izmirkuši mīksti, apaļi, ka prieks redzēt. Meita grābusi no ūdens ārā un bērusi katlā. Katlā metot, viņai daudz zirņu biruši pa zemi. Nabags, to redzēdams, teicis: „Vai meitiņ, kā tu tā kaisi zirņus pa zemi? Tā jau visa Dieva dāvaniņa.“ Meita atteikusi: „Ko nu, vecais, tā — saimnieka manta! Būtu manas pašas, tad cita lieta.“ Nabags vairs nekā neteicis, noskatījies, nopūties un gājis tālāk.

Iegājis citās mājās. Atkal viena meita bērusi zirņus katlā. Tā katru zirnīti, kas nokritis, pacēlusi. Nabags noskatījies un teicis: „Ko tad tu, meitiņ, katra nieka zirnīša dēļ liecies pie zemes?“ Šī atteikusi: „Ko nu tu, vecais, zini? Tie jau mani zirņi. Būtu saimnieka, tad jau lai iet vai pa gaisu.“ Nabags noskatījies, nopūties un gājis tālāk.

Iegājis trešajās mājās. Tur atkal meita bērusi zirņus katlā. Bērusi lēnām, bet ja kāds zirnītis nokritis, pacēlusi, noskalojusi un iemetusi katlā. To redzēdams, nabags teicis: „Tie gan, laikam, tavi zirņi, meitiņ?“ — „Nē, vectēv, tie saimnieces zirņi. Kā tad jūs domājat, ka mani?“ — „Nu, ka tu katru zirnīti tā uzlasi.“ — „Dieva dāvaniņu jau zemē nevar atstāt, vectēv.“

Nabags noskatījies vēl kādu brīdi, tad gājis prom. Pie durvīm tas vēl atgriezies un teicis: „Tas labi, meit! Tev tavā mūžā nekad netrūks Dieva svētības.“

Un tā arī bijis.

130,1. Emīlija Auniņa, dzīvo Tukumā, teic. vecāmāte.

163. Nauda.

Tas bijis vēl senos laikos, kad vēl Dievs staigājis pa zemi. Reiz gājuši pa ceļu trīs brāļi, kuŗi ļoti saderīgi dzīvojuši savā starpā. Te viņi redz, ka kāds cilvēks sēž uz krustceļa un raud. Viņi vaicā, ko viņš raud. Tas izstāsta, kā gan šim neraudāt, ka esot atradis uz ceļa nelaimi.

Brāļi prasa pastāstīt, kādu nelaimi tad galu galā viņš esot atradis. Tas sāk stāstīt, ka šis esot gājis un atradis uz ceļa lielu naudas skrīni. Tā esot cilvēkam vislielākā nelaime, un tāpēc arī šis nezinot, kur naudas skrīni likt. Brāļi tik pasmejas un pasauc svešnieku par muļķi. Bet svešais iegalvo, ka atradums patiešām esot nelaime un viņš nezinot, kur tagad viņu likt.

Brāļi saka: „Ka jau tu nezini, kur likt, tad atdod mums, un mēs zināsim, kas ar viņu ir darāms.“ Svešais tikai steidz stāstīt, ka lai labāk neņemot, jo tā esot nelaime, bet kad brāļi nav uz to pierunājami, tam netic, svešais atdod arī brāļiem naudas skrīni. Tie saņēmuši priecīgi dodas uz sētu.

Aizgājuši tur, viņi nodomā par to laimi tūlī iedzert, un tāpēc pasūta uz krogu vienu brāli, lai atnes brandvīnu. Tas aiziet arī, bet iedams pa ceļu domā, ka būtu taču daudz labāk, ka tā nauda būtu viņam vienam pašam. Lai tā notiktu arī, viņš paņem un pie brandvīna piemaisa trucekni, domādams, kā tie brāļi šo iedzērs, tā būs pagalam, un viņam paliks visa nauda. Labi.

Bet arī divi sētā palikušie brāļi pārrunā, ka taču daudz labāk būtu, ja šī visa nauda būtu viņiem diviem vien. Lai to panāktu, viņi norunā savu brāli, kad viņš ies no kroga sētā, nosist un tādā veidā iegūt viņa naudas daļu. Patiesi, viņi nostājas pie vārtiem ar mietiem rokās un gaida. Kā tikai brālis iet no kroga, tā viņi to paņem un nosit arī.

Nu viņi sāk savā starpā dalīt naudu un galu galā par kādu grasi saķildojas. Strīdi pieņemamas asumā un

noiet tik tālu, ka arī šie brāļi sāk kauties un viens otru galu galā nosit.

Nu atnāk pie viņiem sētā tas pats vecītis, kuŗš uz krustceļiem bija atradis naudu un pieceļ nosistos brāļus. Nu viņš prasa tiem: „Vai taisnība, ka nauda ir nelaime cilvēkam?“ — „Jā, taisnība,“ brāļi atbild visi vienā balsī. Tad viņi paņem to naudu atkal, aizved uz krustceļiem, un vecītis, kuŗš bija pats Dieviņš, aiziet savu ceļu, bet brāļi no tā laika dzīvo atkal saderīgi savā starpā.

316,23. Jōns Nīdra, dzird. Jaunlatgales apr. Balvu pag.

164. Kā vecītis Dievu nesis.

Kādreiz izrunājuši, ka kādā baznīcā nākošā svētdienā būšot pats Dievs. Tai dienā ļaudis bariem vien devušies uz baznīcu.

Dzīvojis kāds vecītis, kuŗš bijis stipri dievbijīgs un gribējis arī aiziet uz baznīcu. Diena bijusi ļoti karsta. Ceļā viņš saticis vecu tētiņu, kuŗš lēnām gājis uz to pusi. Viņš sācis apjautāties, uz kuriem tā iešot. Viņš ejot uz baznīcu. Tētiņš atbildējis, ka arī gribot tur tikt, bet esot stipri noguris, un nezin', vai laikā nonākšot. Vai viņš nevarot panest?

Kaut gan pats bijis stipri noguris, tomēr ņēmis vecīti uz muguras un nesis. Netālu no baznīcas nolaidis zemē, un tētiņš teicis, lai tas, kad ejot baznīcā, taisni ejot uz kanceļi un lai dodot tam, kas pašreiz kancelē, vienu pliķi pa ausi un lai prasot: „Saki, kur ir Dievs.“ Viņš teicis, ka to ņemšot cieti, bet viņš apstiprinājis, ka neviens to nedarišot, un lai tikai nebīstoties nemaz.

Viņam arī radusies dūša, ka tas jādara. Iegājis baznīcā un redzējis kancelē vienu melnu kungu, kas pašreiz pacēlis rokas un draudzi svētījis. Šis izdarījis pēc

vecīša padoma. Kā iesitis, tā melnais kungs no kanceles pazudis un tik vien atbildējis: „Tu pats Dievu nesi.“

Viņš atskatījies un ieraudzījis pie durvīm to pašu vecīti. Parādījis arī citiem, bet tie tikko spējuši pamanīt, kad arī jau vecītis pazudis.

B. 32, 5. Marija Miezone, teic. Ilze Miezone, 60 g. v., dzird. Madonas apr. Sarkanu pag.

Cits variants:

508,2448. Uzr. A. Smagars, dzird. Jelgavas apr. Reņģē.

LETTISCHE SAGEN VON GOTT.

Aus der Sammlung des lettischen Folklorearchivs.

Inhaltsübersicht.

Abkürzungen:

Aa-Th Mt: Aarne-Thompson, Types of the Folktale FFC 74.

Aa FUS: A. Aarne, Verzeichnis der finnischen Ursprungssagen. FFC 8.

Aa EMt, ES, EUS: A. Aarne, Estnische Märchen- und Sagenvarianten FFC 25.

L Mt, S, US: O. Loorits, Livische Märchen- und Sagenvarianten FFC 66.

Dähnh.: O. Dähnhardt, Natursagen I—IV, Leipzig 1907—12.

Eis.: M. J. Eisen, Miks? Tartu 1913.

BP.: Anmerkungen zu den Kinder- und Hausmärchen der Brüder Grimm I—III, Leipzig 1913—18.

I. Gott und Welt.

1. Wie Flüsse und Seen entstanden sind. Gott gibt den noch weichen Erdball dem Teufel zu halten. Die Spuren seiner Taten sind die Ozeane, die Striche seiner Haare die Flüsse.

2. Der Rat des Igels. Gott kann die Erde nicht unter den Himmel stecken. Der Igel rät sie ein wenig zusammenzudrücken.

Aa FUS 2, EUS 3, 4, Dähnh. I, 128, Eis. Nr. 3.

3. Wie die Berge entstanden sind. Gott sät Sand, der Teufel wirft auch eine Handvoll hin, woraus die Berge entstehen.

Vgl. Nr. 4.

4. Wie die Berge entstanden sind. Der Teufel will Gott die Erde stehlen, isst die Hälfte davon auf. Die Erde gährt in seinem Magen, er muss sie ausspeien.

A FUS 1, EUS 1, L US 1, Dähnh. I, 52—58.

5. Wie die Berge entstanden sind. Der Teufel verbirgt im Munde etwas von dem Staube, aus dem Gott die Welt erschaffen will. Muss ihn ausspeien.

S. Nr. 4.

6. Wie die Berge entstanden sind. Der Teufel holt auf Gottes Befehl Steine aus der Hölle, versteckt einen halben Stein im Munde, muss ihn ausspeien.

S. Nr. 4.

7. Wie die Berge entstanden sind. Der Wind, auf Gott erzürnt, trägt Sand und Steine mit sich. Gott bittet ihn umzukehren; die Steine stürzen auf die Erde nieder.

8. Warum die Steine nicht mehr wachsen. Gott sät Steine, lässt sie drei Tage wachsen, sagt dann Amen.

Aa FUS 3, L US 4.

9. Warum die Steine hart sind. Weil der Teufel sie angerührt hat.

10. Warum die Steine hart sind. Gott bestreut die Erde mit Stäublingen, der Teufel tritt darauf, sie werden zu Steinen.

11. Warum die Steine von verschiedener Grösse sind. Der Teufel sät auf der Erde Steine, die sehr schnell wachsen. Gott sendet Frost.

Vgl. Nr. 8.

12. Vom Fuchsberg und vom bösen Berg. Der Teufel sammelt Steine vom bösen Berge, hängt sie an einen Baum, damit sie wachsen. Gott reisst

den Steinbaum aus der Erde, die Steine fallen auf den Fuchsberg (Ortsname).

13. Die Uhr des Teufels. Der Teufel ist bei Gott zu Besuch; hat eine Uhr — einen Stein. Als der Hahn kräht, wirft der Teufel sie im Schrecken auf die Erde.

14. Vom Monde. Gott verwünscht einen Mann mit einem Reisigbündel auf den Mond.

L US 9; vgl. Dähnh. I, 254—256.

15. Wie der schiefe Wagen (ein Sternbild) entstanden ist.

L US 11.

16. Vom Regenbogen. Der Teufel will Gottes Paradies besehen, fällt vom Himmel herunter. Sein Weg ist der Regenbogen.

17. Der Regenbogen. Je nachdem Gott einen oder mehr von seinen drei Hämmern hebt, zeigen sich ein, zwei, drei Regenbogen.

18. Wie der Regenbogen entstanden ist. Gott und Teufel schicken abwechselnd der eine die Sonne, der andere den Regen. Der Teufel missbraucht seine Gewalt. Gott sendet sehr starke Strahlen, deren Widerschein an den Wolken der Regenbogen ist.

19. Vom See, den Gott heruntergeworfen hat. Der See ist früher an einem andern Orte gewesen.

Aa ES 89, L S 243.

20. Wie der Pusensee entstanden ist. Ein Greis warnt die Leute vor einem See, wischt den Schweiss seines Pferdes mit einer Handvoll Heu ab. Die Stinte in dem heruntergefallenen See haben Schweissgeruch.

S. Nr. 19.

21. Dorbensee. Zwei Wäscherinnen fliehen nicht vor dem See, man hört sie noch in der Tiefe mit dem Waschbleuel schlagen.

S. Nr. 19.

22. Warum der Katwarsee viele Verzweigungen hat. Der Teufel reißt in die Uferzacken hinein.

23. Die Schwalbe stiehlt dem Teufel das Feuer. Versengt mit dem brennenden Holzscheit ihren Hals. Der Sperling reißt ihr einige Federn aus dem Schwanze.

Dähnh. I, 143—145.

24. Die Schwalbe stiehlt dem Schmiede das Feuer. Der Schmied reißt ihr mit der Zange in den Schwanz eine Kerbe. Gott schenkt ihr rote Federn am Halse.

S. Nr. 23.

25. Das im Eisen und Stein versteckte Feuer. Gott schlägt Stäublinge in seiner Badestube. Der Teufel denkt, es sei Feuerrauch, verrät das Versteck des Feuers.

Dähnh. I, 144.

II. Gott und Teufel.

26. Der Meermensch. Ein Meermensch erschafft die Erde aus einem Stein. Gott lässt Pflanzen darauf wachsen. Während der Meermensch schläft, mäht Gott den Roggen ab und treibt die Kühe in seinen Stall.

27. Gott und Teufel kämpfen. Gott unterliegt und flieht. Der Teufel wirft ihm eine Wurst nach, die in die Erde eine Grube reißt, welche sich mit Schweiss anfüllt und zu einem See wird.

28. Teufelskübel. Der Teufel bringt einem Ritter Geld. Gott erschlägt ihn mit dem Donner. Dar- aus entsteht in der Düna ein Strudel — Teufelskübel.

29. Gottes Brunnen. Der Teufel lacht, als Gott einen Brunnen gräbt, darf daraus nicht trinken.

Vgl. Nr. 95.

30. Gott verflucht den Krebs. Gott hängt einen Sack mit den Bremsen und Mücken an einen Baum. Der Teufel überredet den Krebs den Sack durchzukneifen. Der Krebs klettert rückwärts den Baum herunter, wird verurteilt in der Angst immer so zu fliehen. Die Bremsen stechen Gottes Kühe, sie laufen in den Stall des Teufels, zerschneiden ihre Füße an einer Sense, bekommen Pflöcke als Hörner in die Stirn.

Zum 1. Teil vgl. Nr. 78, zum 2. Teil Nr. 31.

31. Gott nimmt dem Teufel die Kühe. Der Teufel hat schwarze Kühe. Gott baut sich Ställe und lässt die Bremsen die Kühe hineintreiben. Sense an der Schwelle. Gott bemahlt die Kühe bunt, dass der Teufel sie nicht erkennt.

Aa EUS 47, L US 63, Dähnh. I, 189—191, Eis. Nr. 40.

32. Gott nimmt dem Teufel die Kühe. Schwarzspecht als Hirt des Teufels.

S. Nr. 31; L US 80.

33. Des Teufels Pferde. Der Teufel pflügt mit einem Hasen, koppelt ihm die Füße zusammen, der Hase entläuft. Der Teufel will auf einem Spechte reiten, dieser ist zu schwach ihn zu tragen, wird blutig geschlagen.

L US 80.

34. Gott und Teufel tauschen die Pferde. Gott hat einen Specht, der Teufel ein Pferd. Während der Teufel schläft, pflügt Gott mit seinem Pferde ein grosses Stück Land. Der Teufel tauscht mit ihm.

Dähnh. I, 193.

35. Gott und Teufel tauschen die Pferde. Gott bewegt den Teufel sein Pferd gegen einen Hasen umzutauschen.

Dähnh. I, 192.

36. Gott und Teufel weiden ihre Pferde. Gott hat ein weisses, der Teufel ein

schwarzes Pferd. Gott lobt das seinige, weil man es in der Nacht auf der Weide gut sehen könne. Der Teufel tauscht, muss jede Nacht sein Pferd vor den Dieben bewachen.

37. Wie die Vögel entstanden sind. Der Teufel spuckt auf Gott. Dieser lässt den Speichel zu Vögeln werden.

38. Der Teufel isst Gottes Käse auf, zwei Stück von den dreien, während Gott schläft. An einem Ameisenhaufen sagt dieser, das sei Geld und gehöre dem, der den Käse gegessen hat. Der Teufel steckt die Ameisen zu sich, sie stechen ihn.

Vgl. Aa-Th 785.

39. Gott schickt dem Teufel die Flöhe auf den Hals, als dieser ihn mit Mücken plagen wollte. Der Teufel zündet nach Gottes Vorbild ein grosses Feuer an, muss jedoch fliehen. Um seinen Schuh anzubinden, stellt er seinen Fuss auf einen Stein, wo die Spur noch zu sehen ist.

40. Gott und Teufel beieinander zum Besuch. Der Teufel will seinen Gast von Mäusen auffressen lassen. Gott verwandelt seinen Handschuh in eine Katze. Gott sendet auf den Teufel Flöhe, die der Teufel nicht loswerden kann.

Vgl. Dähnh. I, 175, 273—275.

41. Wie Gott drei Teufel überwunden hat. Diese wollen einem Manne sein Pferd nicht wiedergeben, bis er ihnen zum Abendbrot einen Ochsen, eine Tonne Blut und einen Sack Mehl gibt. Drohen den Mann aufzufressen. Gott verwandelt die Teufel in eine Katze, eine Wanze und eine Ratte.

Aa EUS 71.

42. Warum die Eiche gezackte Blätter hat. Gott verspricht dem Teufel seine Wette zu erfüllen, wenn die Eiche ihre Blätter abwirft, befiehlt ihr diese zu behalten. Der Teufel reisst aus Zorn Zacken in den Blättern.

Aa EUS 79, Dähnh. I, 178—185, BP III, 200.

43. Wie die Bäume Äste bekommen haben. Gott und Teufel mähen um die Wette. Der Teufel vertauscht seine Sense mit Gottes Meissel, wirft aus Zorn den Meissel an einen Baum, wodurch die Äste entstehen.

44. Gott und Teufel streiten, wer mehr Blut hat. Gott giesst das Blut des Teufels auf die Espe, die aus Verdruss zu zittern anfängt.

Vgl. Dähnh. I, 147 ff.

45. Gott und Teufel mähen um die Wette. In einem Walde fällt Gott mit dem Meissel grosse Bäume, der Teufel kann mit seiner Sense nichts ausrichten. Tauscht. Auf der Wiese verlacht die Elster den Teufel, dieser hackt ihr mit dem Meissel die Spitze des Schwanzes ab.

Dähnh. I, 193.

46. Gott und Teufel mähen um die Wette. Vgl. Nr. 45.

47. Gott und Teufel streiten um den Menschen. Der Teufel bespuckt diesen. Gott kehrt dem Menschen die Aussenseite nach innen, wodurch die Eingeweide entstehen.

Dähnh. I, 95—107.

48. Gott und Teufel streiten, wen von ihnen die Menschen am meisten erwähnen. Wenn man mit der Holzscheibe das Ziel trifft, erwähnt man den Teufel, als einem aber die Stirn verwundet wird, rufen alle Gott an.

49. Wen die Menschen erwähnen. Eine Kuh verletzt sich den Fuss, die Bäuerin flucht.

50. Der Teufel hebt eine Fuhre auf, die Gott umgeworfen hat; trotzdem wird die Schuld am Unfall ihm zugeschrieben.

Aa ES 49.

51. Der Teufel wird verwünscht. Aa ES 49 + der Teufel rettet das Heu vom Winde.

52. Gott besiegt den Teufel in der Riege. Der Teufel quält die Leute, die in der Riege schlafen. Gott steckt ihn in den Ofen, gibt den Leuten Geld, damit sie sich ein Haus bauen.

53. Der Hut des Teufels. Der Teufel macht sich einen Hut mit einem Schirm, weil er schlechtes Gewissen hat und Gott nicht in die Augen sehen kann. Der Hut fällt auf die Erde, wird von den Menschen nachgemacht.

54. Gott und Teufel zählen um die Wette bis zehn.

55. Gott und Teufel zählen um die Wette (vgl. Nr. 54).

56. Gott und Teufel ersteigen um die Wette einen Berg.

57. Gott und Teufel versuchen einander zu erschrecken. Der Teufel schickt ein Gewitter. Gott wickelt sich in Birkenrinde und trommelt darauf. Der Teufel erschrickt vor diesem Lärm.

Dähnh. I, 347 f.

58. Gott fesselt den Teufel, weil er einen Teich voll Wasser ausgetrunken hat. Nach drei Jahren freigelassen, trinkt er wieder einen Teich voll Bier aus, entflieht aus dem Gefängnis, lehrt die Menschen Bier zu brauen. Auf Gottes Befehl lockt ein Bär den Teufel in die Schlinge, doch es gelingt ihm sich zu befreien.

Aa FUS 31, Aa EUS 22, L US 54, Dähnh. I, 184 f., 258 ff., Eis. Nr. 26.

59. Der gefesselte Teufel. Wenn jemand das Messer mit der scharfen Seite nach oben legt, so nutzt sich die Kette ab, womit Gott den Teufel gefesselt hat.

Vgl. Aa-Th 803, Aa EMt 803*, Eis. Nr. 27.

III. Gott und Natur.

60. Wie der Bärenstande ist. Gott verwandelt einen Geizhals in einen Bären, weil er als Bär verkleidet Gott erschrecken will.

Aa EUS 41, Dähnh. II, 99—101, Eis. Nr. 51.

61. Warum der Hirsch weisse Streifen an dem Bauche hat. Ein fauler Mann fängt in seiner Falle einen Hirsch, will Gott dafür nicht danken. Der Hirsch läuft mit am Bauche aufgeschnittenen Fell weg.

Aa-Th 830, Aa EMt 830*, Dähnh. III, 87 f., Eis. Nr. 50.

62. Wie der Wolf erschaffen wurde.

Aa EUS 39, Dähnh. I, 147—153; III, 296—298, Eis. Nr. 53.

63. Warum der Wolf rohes Fleisch isst. Ein Weib stösst eine Brotschaufel anstatt Brot in den Rachen des Wolfes. Gott erlaubt ihm selbst sein Futter zu nehmen und es roh zu essen.

Aa EUS 40, L US 76, Dähnh. III, 295—299.

64. Das Opfer des Wolfes. Gott bestimmt, dass der Wolf immer etwas von seinem Raube den anderen Tieren lassen soll.

65. Der Wolf und die Menschen. Der Wolf darf nur zu bestimmter Zeit die Menschen überfallen.

66. Man muss die Wölfe bitten. Ein Mann schimpft auf zwei Wölfe am Wege. Diese halten sein Gespann fest, bis er sie Gottes Hunde nennt.

67. Der nackte Wolf. Gott erlaubt einem hungrigen Wolfe einen Mann aufzufressen. Dieser schlägt ihn, ihn am Schwanz haltend. Der Wolf will sich rächen, der Mann steigt auf einen Baum.

Aa-Th Mt 121, Dähnh. III, 43 f., BP II, 530³.

68. Vom Hasen. Der Hase bittet Gott ihm noch mehr Schlaueit zu geben. Gott befiehlt dem

Hasen einen Korb voll Vögel zu bringen. Der Hase tut das. Gott nimmt ihm seine Schlaueit, damit er nicht die ganze Welt betrüge.

69. Das Fell des Hasen. Der Hase klagt Gott, dass er friere, bekommt neun (auch sieben) Häute.

70. Warum das Maul des Hasen gespalten ist. Der Hase muss die Mücken ertränken, öffnet den Sack, die Mücken fliegen heraus. Eine beisst ihn auf Gottes Befehl in die Lippe, welche schwillt und platzt.

Vgl. Nr. 79, sowie zum Schlussmotiv Nr. 71.

71. Warum das Maul des Hasen gespalten ist.

Aa-Th Mt 70, Aa EUS 35, L US 71, Aa FUS 69, Dähnh. III, 22—24, IV, 97—103, Eis. Nr. 56.

72. Warum die Tiere nicht mehr sprechen. Beschliessen einen schlechten Hausherrn zu töten. Gott nimmt ihnen die Sprache.

73. Warum das Schwein wenig Borsten auf dem Rücken hat. Der Teufel wollte es ebenso scheren, wie Gott seine Schafe.

Aa-Th 1037, Dähnh. I, 192.

74. Warum das Schwein gräbt. Nachdem die Tiere die Erde besät haben, richtet Gott einen Schmaus an. Das Schwein hat sich verschlafen. Gott legt dem Schweine die Pflicht auf zu revidieren, ob die Erde gut besät sei.

75. Warum kann das Lamm von dem ersten Tage an gehen. Gott wirft ein neugeborenes Lamm übers Dach, es kann gleich gehen.

L US 36.

76. Warum der Hund ein Bein gehoben hält. Der Weltzaun ist an manchen Stellen alt und brüchig; ein Hund wird von ihm erschlagen. Gott befiehlt den Hunden ein Bein zum Schutz gehoben zu halten.

Dähnh. III, 261 f.

77. Der Schwan singt Gott keinen Lobgesang, weil er eine ebensoschöne Stimme haben will, wie die Nachtigall. Gott nimmt ihm alle Lieder, eins ausgenommen, mit dem er seinen Tod besingen könne.

78. Vom Storch. Gott befiehlt einem Mädchen alle Frösche und Kriechtiere zu ertränken. Es lässt sie aus dem Sack heraus, wird in einen Storch verwandelt.

S. Nr. 79.

79. Vom Storch. Gott sammelt alles nutzlose Getier in einen Sack, gibt ihn dem Storch, damit er ihn in den Fluss werfe. Ein Frosch entschlüpft, nach ihm die andern. Gott schlägt den Storch mit einem verkohlten Holzscheit, davon hat er schwarze Flügel und muss Frösche sammeln.

L US 104, Dähnh. I, 191, III, 284—288, Eis. Nr. 72.

80. Warum der Storch schwarze Flügel hat. Verleumdet vor Gott die Hirten, als werfen sie mit Brotstücken um sich. Gott stösst ihn vom Himmel, er fällt in eine Teertonne.

Vgl. Nr. 102.

81. Wie das Käuzchen entstanden ist. Das Käuzchen hat einen grossen Kopf und grosse Augen, weil der Teufel es angeblasen hat.

82. Von den Flügeln der Eule. Die kurzen Flügel der Eule machen viel Lärm, Gott gibt ihr längere und stille. Um sie vor den neidischen Vögeln zu schützen, versteckt sie sich im Dickicht.

83. Wie die Elster die Gerechtigkeit suchte. Der Elster gefällt ihr Name nicht, sie fliegt zum Kaiser darüber zu klagen. Unterwegs begegnet sie Burschen, welche über den Mädchen ihre Pferde vernachlässigen, hält die Flügel einer Windmühle für ein Kreuz, kann darauf nicht ausruhen, sieht einen Hirtenjungen, der ein Lämmchen sitzen lehrt, will darüber auch dem Kaiser klagen, doch bringt sie in ihrer Erregung nichts heraus.

84. Warum Gott dem Sperling die Füße zusammengesperrt hat. Weil er der Krähe ihren Kornvorrat stahl.

85. Die Goldamsel. Warum sie nicht aus dem Flusse trinken darf.

Aa US 54, L US 83, Dähnh. III, 312—323, Eis. Nr. 88.

86. Die Lerche. Die Wölfe fressen der Lerche im Walde die Kinder auf, sie zieht aufs Feld, trifft aber auch hier den Wolf, klagt Gott darüber.

87. Von der Nachtigall. Die Stieftochter wird in eine Nachtigall verwandelt.

L US 78, Dähnh. III, 399; vgl. Aa EUS 52.

88. Von der Nachtigall. Als Gott unter den Vögeln die Federn verteilt, ist die Nachtigall die Bescheidenste von allen, bekommt deshalb goldene Federn. Doch alle Jäger verfolgen sie, und Gott gibt ihr ihr graues Gefieder zurück, verleiht ihr aber dafür eine schöne Stimme.

89. Von der Nachtigall. Die Vögel sind alle grau, bitten Gott ihnen schöneres Gefieder zu geben. Die Nachtigall ist mit ihrem Kleide zufrieden, Gott verleiht ihr eine schöne Stimme.

90. Der Zaunkönig. Hat einen grossen Sohn. Gott soll erraten, wer von den beiden der Vater sei. (Wer einen Tropfen an der Nase hat).

91. Die Stimmen der Vögel. Wie die Krähe, die Schwalbe, der Kuckuck, die Bachstelze, die Nachtigall, die Schwarzdrossel, der Kiebitz ihre Lieder erlernt haben.

Aa FUS 92, EUS 51, 53, L US 85—88, Dähnh. III, 357—364, Eis. Nr. 86—88.

92. Die Krähe und der Kuckuck. St. Johannes reitet auf einem fremden Pferde. Auf die Frage Gottes, wo er das Pferd bekommen habe, antwortet für ihn der Kuckuck russisch: kupil (kaufte), aber die Krähe sagt: ukral (stahl).

93. Die Tiere bauen einen Weg. Der Maulwurf, die Natter und der Krebs nehmen daran nicht teil, dürfen den Weg nicht betreten.

Aa-Th 55, Aa FUS 80, Dähnh. III, 323 f.

94. Vom Frosch. Ein Bauer mäht einem Frosch den Fuss ab. Der Frosch frisst ihm aus Rache die Saat auf. Gott bestraft ihn damit, dass er die ganze Saatzeit hindurch eine Haut auf den Augen haben muss.

Dähnh. III, 260 f.

95. Die Tiere graben einen Fluss. Warum der Krebs die Augen hinten hat und warum die Goldamsel nicht aus der Düna trinken darf.

Aa EUS 74 + Aa EUS 54, L US 83, Dähnh. III, 179—182, 312—323, 516, Eis. Nr. 88.

96. Warum der Krebs rückwärts geht. Schläft, während die anderen Tiere arbeiten, kriecht schläfrig rückwärts, als Gott ihn ruft, bis er in den Fluss fällt.

Vgl. Nr. 95.

97. Wie die Fische und Schlangen entstanden sind. Gott und Teufel ziehen an einem Strick, bis dieser reisst. Gott erschafft aus dem einen Ende einen Fisch, der Teufel aus dem andern eine Schlange.

Aa EUS 62, L US 89, Dähnh. I, 218, II, 281 f., III, 20 f.

98. Die Gräten der Fische. Die Fische erschrecken die Pferde Gottes, der sie mit einem Tannenreis züchtigt. Die Nadeln dringen durch die Haut der Fische.

99. Von der Quappe. Der Teufel belebt sein Fisch durch den Spruch Gottes: „Verfolge mich das ganze Leben!“ Seitdem jagt die Quappe dem Teufel nach.

Vgl. Nr. 62.

100. Gott und die Butte. Diese verhöhnt Gott, der ihr den Mund auf die Seite schlägt.

Aa FUS 117, L US 92, Dähnh. II, 252 f., Eis. Nr. 62, BP III, 284 f.

101. Die Biene. Droht zu stechen, dass die Eingeweide herauskommen. Gott kehrt ihren Wunsch gegen sie selbst.

102. Wie die Spinne den Hirten verleumdete. Gott wirft sie vom Himmel herab, sie bekommt vom Falle einen Buckel.

Aa FUS 124, EUS 65, Dähnh. III, 36—41, Eis. Nr. 70.

103. Warum die Mücke sich vom Blut aller Wesen nährt. Sie möchte sich vom Blut des Menschen nähren, aber die Schwalbe reisst ihr die Zunge aus, damit sie das nicht Gott sagen könne.

Dähnh. I, 279—282.

104. Die Strafe für die Unsauberkeit der Menschen. Gott sendet Läuse, der Teufel die Flöhe auf sie, damit sie ihren Leib und ihre Kleider rein halten.

Aa EUS 70, L US 103, Dähnh. II, 111—117, Eis. Nr. 76.

105. Warum die Bäume nicht mehr sprechen.

Aa EUS 75, L US 107, Dähnh. I, 221 f., Eis. Nr. 70.

106. Warum die Bäume nicht mehr sprechen. Ein Bauer geht in den Wald nach Holz, um die Stube für sein neugeborenes Kind zu erwärmen.

S. Nr. 105.

107. Warum das Schlangenkraut keine Spitze hat. Die Schlange beisst sie ihm ab.

108. Warum der Roggen nur eine Ähre hat. Gott nimmt dem Menschen wegen seiner Faulheit das Korn weg. Der Hund bittet um seinen Teil, Gott lässt eine Ähre von den sieben auf dem Halme zurück.

S. Nr. 109.

109. Die Länge der Roggenähre. Gott lässt von ihr nur soviel übrig, wie die Zunge des Hundes lang ist.

Aa FUS 49, EUS 28.

110. Wie der Wald Blumen bekommen hat. Auf Gottes Rat bittet er die Blumen zu sich; das Maiglöckchen kommt als erstes, die andern folgen.

111. Das Wintergrün. Auf die Klage des Winters, dass er keine Blumen habe, teilt Gott das Wintergrün in zwei Teile: die Blüten dem Winter, die Blätter dem Sommer.

112. Das Vergissmeinnicht. Hat seinen Namen vergessen.

113. Der vergessene Wind.

Aa-Th Mt 752 B, L Mt 758'.

IV. Gott und Menschen.

114. Warum die Menschen sich zanken. Waren zu zweien mit dem Rücken zusammengewachsen, Gott teilt sie; ein jeder sucht seine andere Hälfte, zankt sich, wenn er nicht die rechte gefunden hat.

115. Warum die Menschen sich zanken. Gott teilt Äpfel in zwei Teile, verwandelt sie in Menschen. Jeder muss seine andere Hälfte suchen. Wer sie nicht findet, zankt sich sein Leben lang.

116. Wie Gott das Weib erschafft. Aus einem Teufelsschwanz.

Aa FUS 11, EUS 10, L US 17, Dähnh. I, 114—122.

117. Das Verwechseln der Köpfe. Um die Mädchen und Teufel, die miteinander tanzen, zur Ruhe zu bringen, haut St. Petrus ihnen die Köpfe ab. Gott befiehlt ihm sie wieder zu beleben. Petrus vertauscht dabei einige Köpfe.

118. Die Kinderwärterin. Eine Mutter hört nicht auf Gottes Rat, ihr kleines Kind gehen zu lassen. Seitdem müssen die Kinder ein ganzes Jahr lang gewartet werden.

Vgl. Nr. 75.

119. Warum kleine Kinder nicht gehen können. Eine faule Frau schickt ihr neugeborenes Kind die Tür zu öffnen. Gott bestimmt, dass kleine Kinder nicht gleich gehen können.

Dähnh. II, 87. Vgl. Nr. 75, 118.

120. Das Niesen. Ein Mann verspricht dem Teufel das, was er zu Hause nicht weiss — sein neugeborenes Kind. Gott lässt es niesen und sagt: Hilf Gott. Der Teufel verschwindet.

Vgl. Aa ES 22, L S 108.

121. Der Magen des Menschen. Der Mensch wirft seinen Magen weg, weil er immer essen will, nimmt ihn später wieder zu sich, muss ihn seitdem immer mit sich tragen und für ihn arbeiten.

122. Der Appetit. Gott liess einen armen Mann, der nichts zu essen hatte, dreimal um einen Strauch gehen, da verlor er seinen Appetit. Später bat er ihn sich zurück, weil das Leben ohne Essen langweilig war.

123. Die Lebensjahre des Menschen. Gott bestimmt dem Menschen 25, dem Affen und dem Pferde je 50 Jahre Lebens. Die letzteren klagen Gott, dass es für sie zu viel sei. Gott nimmt jedem die Hälfte und gibt diese Jahre dem Menschen.

BP III, 290—293.

124. Wie die Menschen sterben. Einem Hirtenjungen zeigt Gott, wie der Gute schwer stirbt, weil die Seele von ihm nicht scheiden will. Dem Schlechten reisst der Teufel sehr schnell die Seele aus dem Leib.

125. Warum die Menschen ihren Sterbetag nicht wissen. Das Binden des Zaunes mit Stroh.

Aa EUS 19, L US 37.

126. Warum die Menschen ihren Sterbetag nicht wissen. Die Korndarre wird niedergerissen, um sie als Brennholz zu verwenden.

Vgl. Nr. 125.

127. Wie Gott die Menschen vor der Wasserflut gerettet hat. Er wirft einem Menschen eine Nusschale zu, in der dieser an einem menschenleeren Ufer landet. Gott lässt ihn über einen Holzblock springen, und mit jedem Sprunge erscheint ein Menschenpaar. (Litauische Sage).

128. Wie die Menschen sich auf der Welt verbreitet haben. Ein Greis steckt seine mehr als hundert Kinder in seine Hosen und steigt an einer Bohne zum Himmel hinauf. Die Hosen platzen, und die Kinder fallen auf die verschiedenen Erdteile herunter.

129. Die Namen der Völker. Das Kochen der Namen.

Aa EUS 25, L US 40, Eis. Nr. 10.

130. Das Kochen der Sprachen auf dem blauen Berge.

Vgl. Nr. 129.

131. Der Klatsch. Gott erlaubt den Weibern beim Spinnen übereinander zu reden, um nicht stumm zu sitzen.

132. Das Haar und die Nägel. Für das Lausen soll man nicht zahlen, sondern nur danken. Das herausgefallene Haar wird verbrannt, die abgeschnittenen Nägel hinter sich geworfen.

133. Der Zeitmangel der Hausfrauen. Gott bestimmt, dass sie niemals Zeit haben sollen, weil eine sich mit ihm zu reden weigert.

S. Nr. 134.

134. Warum die Mädchen keine Zeit haben. Weil ein faules Mädchen Gott mit dem Fusse den Weg weist.

Dähnh. II, 93, 284, Eis. Nr. 15.

135. Warum die Mädchen nicht mehr freien. Eins, auf die Freite reitend, treibt einen alten Mann (Gott) vom Wege weg.

Aa EUS 18, Eis. Nr. 14.

136. Warum die Mädchen nicht mehr freien. Quälen zu sehr Gottes Pferd ab.

Vgl. Nr. 135.

137. Von dem faulen Burschen und dem fleissigen Mädchen.

Aa-Th 822, Aa EMT 770*, Dähnh. II, 115 f.

138. Der Faulpelz. Ein Mann ist zu faul sich zu erheben um Brot zu holen; das Brotstück fällt ihm auf die Nase und sitzt fest.

139. Gott erlaubt dem Pflüger sich zu erholen.

140. Gott will gewaschene Gesichter. Gibt den Heumähern Tau dafür, erlaubt dem Pflüger ungewaschen zu frühstücken.

141. Warum die Juden kein Schweinefleisch essen.

Aa EUS 23, L US 42—68, Dähnh. II, 102—107, 279—281, Eis. Nr. 23.

142. Die Milch. Eine Frau, welche Milch aus dem Kuhstall bringt, antwortet Gott, dass sie Molken trage. Seitdem ist die Milch sehr dünn.

Dähnh. II, 98, Eis. Nr. 38.

143. Der Brei. Gott bestimmt als Strafe für eine unzufriedene Hausfrau, dass es beim Kochen nur soviel Brei werden soll, als Wasser hinzugegossen ist.

144. Das Bier. Ein Bauer dankt beim Bierbrauen Gott nur für den dritten Gruss. Gott bestimmt, dass er dreimal weniger Bier haben soll, als Wasser dazu verbraucht wird.

145. Das gestohlene Brot. Gott rechtfertigt einen Mann, der ein Stück Brot gestohlen hat, um seinen Hunger zu stillen.

146. Von Werwölfen. Gott verwandelt in Werwölfe Hochzeitsleute, die einem alten Mann das Nachtlager verweigern.

Aa FUS 75, Aa EUS 38, S. 73; L S 160, Dähnh. III, Nr. 454.

147. Vom Blindensee und dem Schlosse des Kleisten. (Eigennamen). Ein armer Mann, welcher einen alten Bettler gastfreundlich aufnimmt, wird mit einem Schlosse beschenkt. Später giessen die Bedienten des Schlossherrn einem Bettler in die Mütze Schmutz. Das Schloß versinkt.

Vgl. Dähnh. II, 133—140, BP II, 210—229.

148. Vom Blindensee. Einem Bettler, der in einem Königsschlosse um Almosen bittet, giest der Koch die Grütze in den Hut. Das Schloß versinkt.

Vgl. Nr. 147.

149. Wie der Marienburger See entstanden ist. Der reiche Bruder jagt Gott — einen alten Mann — mit Hunden weg, der arme nimmt ihn freundlich auf. Gott führt ihn auf einen Hügel und ertränkt das Haus des Reichen mit allen Gästen während der Hochzeit seines Sohnes.

Vgl. Nr. 147.

150. Gott bestraft einen bösen Herrn, der seine Arbeiter quält: er steckt ihn unter einen Stein.

151. Gott will Ruhe haben. Ein alter Mann befiehlt den Tänzern am Weihnachtsabend Ruhe zu halten. Als sie nicht folgen, müssen sie sich zu Tode tanzen.

152. Gott straft fürs Arbeiten am Sonntag. Einer Frau, die Sonntags Besenreiser schneidet, legt Gott auf den Rücken zwei Schlangen, welche ein Jahr lang an ihr saugen.

Aa-Th Mt 751 B; vgl. auch BP III, 167—169.

153. Eine Schlange als Halsband. Einer Frau, die am Sonntag Beeren sammelt, um eine

Halskette zu kaufen, wirft Gott eine Schlange um den Hals.

Vgl. Nr. 152.

154. Vom Geizhals. Einen Geizhals, der im Himmel auf seinem Tische nichts zu essen hat, schickt Gott auf die Erde zurück. Er bringt einige Wagen Vorräte in sein Grab. Einem Bettler gibt er einen kleinen, in den Kot gefallenem Brotlaib, den er allein im Himmel wiederfindet.

155. Vom Raucher, der von keinem Dank bekommen hat. Gott lässt ihn drei Jahre lang auf dem Kreuzwege Tabak anbieten, bis ein Bettler ihm dankt, worauf er endlich in den Himmel kommen darf.

156. Wie Gott den Frohnarbeitern geholfen hat. Sondert durch Feuer die Spreu vom Korn. Der Teufel will das nachmachen, stiftet Feuerschaden an.

Aa-Th Mt 752 A; BP III, 451¹.

157. Von Gott und zwei Bauern. Der eine dankt für Gottes Gruss und hofft mit Gottes Hilfe etwas zu ernten, der andere sagt, dass ihm das Korn auch ohne Gottes Hilfe gedeihe; erntet im Herbst nichts.

158. Gott beschenkt eine Witwe, welche ihm Nachtlager gegeben hat, damit, dass sie einen ganzen Tag Korn aus dem Ofen in Säcke schütten kann.

Aa-Th 750 A, Dähnh. II, 140—153, BP II, 214—218.

159. Wie ein Knecht reich wurde. Er nimmt einen müden Mann in seinen Wagen, wischt ihm vom Bart einen Wassertropfen ab, wonach in den Wagen Gold rieselt.

160. Gott hilft armen Leuten. Verkauft auf dem Markte einem Bettler sehr billig Roggen. Der Marktwächter beschuldigt ihn des Diebstahls, Gott gibt ihm eine gewaltige Ohrfeige.

161. Von der Ehrfurcht gegen die Eltern. Ein Mann kann auf der Strasse eine Tonne

mit Geld nicht erhaschen, weil diese zu solchen Leuten rollt, welche ihre Eltern gut pflegen.

162. Von den Mädchen die Erbsen kochen. Gott sieht, wie das eine, während es die Erbsen in den Kessel schüttet, viele auf die Erde fallen lässt, weil sie nicht ihr gehören, ein zweites hebt von ihren eignen jede verschüttete auf, nur ein drittes Mädchen ist sorgsam auch mit dem Gute ihres Dienstherrn. Gott segnet sie im Leben.

163. Geld. Drei Brüder bekommen eine Kiste Geld, töten einander.

Aa-Th 763, L Mt 763', BP II, 154.

164. Wie ein Greis Gott getragen hat. In einer Kirche wird Gottes Besuch erwartet. Auf dem Wege dahin trägt ein Greis auf dem Rücken einen alten müden Mann, der ihn dem Pfarrer (Teufel) eine Ohrfeige geben heisst.



Satura rādītājs.

Prickšvārdi teiku krājējiem	lapp. 3
---------------------------------------	------------

I. DIEVS UN PASAULE.

1. Kā upes un jūras cēlušās	5
2. Eža padoms	5
3. Kā kalni cēlušies	6
4. Kā kalni cēlušies	7
5. Kā kalni cēlušies	7
6. Kā kalni cēlušies	8
7. Kā kalni cēlušies	8
8. Kādēļ akmeņi vairs neaug	9
9. Kā akmeņi palikuši cieti	9
10. Kā akmeņi cēlušies	10
11. Kādēļ akmeņi dažāda lieluma	10
12. Par Lapsu kalnu un Ļauno kalnu	10
13. Velna pulkstenis	11
14. Par mēnesi	12
15. Kā cēlušies greizie rati	12
16. Par vařavīksni	13
17. Vařavīksnes	13
18. Kā cēlušies vařavīksne	14
19. Par Dieva nomesto ezeru	15
20. Kā Puzes ezers cēlies	15
21. Par Durbes ezeru	16
22. Kāpēc Katvaru ezeram daudz atzařu	16
23. Bezdelīga nozog velnam uguni	17
24. Bezdelīga nozog kalējam uguni	17
25. Dzelzi un akmeņi apslēptā uguns	19

II. DIEVS UN VELNS.

26. Jūras cilvēks	20
27. Dievs ar velnu cīnās	21
28. Velna kubuls	21
29. Dieva aka	22
30. Dieva un velna govīs	22

	lapp.
31. Dievs atņem velnam govīs	24
32. Dievs atņem velnam govīs	24
33. Velna zirgi	27
34. Dievs mijas ar velnu zirgiem	27
35. Dievs mijas ar velnu zirgiem	28
36. Dievs ar velnu gana zirgus	28
37. Kā putni radušies	29
38. Velns apēd Dieva sierus	29
39. Dievs uzsūta velnam blusas	30
40. Dievs un velns viesos	31
41. Kā Dievs trīs velnus pārvarējis	32
42. Kāpēc ozoliem robainas lapas	33
43. Kā kokiem zari radušies	34
44. Dievs ar velnu mērojas asinīm	35
45. Kā Dievs ar velnu gājuši pļauties	35
46. Kā velns ar Dievu gājuši pļauties	36
47. Dievs ar velnu strīdas par cilvēku	38
48. Dievs ar velnu strīdas	38
49. Ko cilvēki piemin	39
50. Velns uzceļ vīra vezumu	40
51. Velnu lādē	40
52. Kā Dievs rijā velnu pārspējis	42
53. Velna cepure	43
54. Kā Dievs ar velnu skaitījušies	43
55. Kā Dievs ar velnu skaitījušies	44
56. Dievs ar velnu kāpjas kalnā	44
57. Kā Dievs ar velnu biedējušies	45
58. Dievs saista velnu	46
59. Saistītais velns	47

III. DIEVS UN DABA.

60. Kā lācis cēlies	49
61. Kādēļ briedim baltas strīpas zem vēdera	49
62. Kā vilks cēlies	51
63. Kāpēc vilks ēd jēlu gaļu	52
64. Vilka zieds	53
65. Vilks un cilvēki	53
66. Vilki jālūdzas	53
67. Plikaiss vilks	54
68. Par zaķi	55
69. Zaķa āda	56
70. Kāpēc zaķim pārplēsta lūpa	56

71. Kāpēc zaķim pārplēsta lūpa	57
72. Kādēļ kustoņi nerunā	58
73. Kāpēc cūkai maz saru uz muguras	59
74. Kādēļ cūka rok	59
75. Kāpēc jēriņi no pirmās dienas staigā	60
76. Kamdēļ suns tur vienu kāju paceltu	60
77. Gulbis	61
78. Par starku	61
79. Par starku	62
80. Kāpēc starkam spārni melni	63
81. Kā apogi cēlušies	63
82. Par pūces spārnēm	64
83. Kā žagata taisnību meklēja	64
84. Kā Dievs zvirbuli sapinis	66
85. Vālodze	66
86. Cīrulis	67
87. Par lakstīgalu	67
88. Par lakstīgalu	68
89. Par lakstīgalu	69
90. Cīrsis	69
91. Putnu dziesmas	69
92. Vārna un dzeguze	72
93. Dzīvnieki taisa ceļu	73
94. Dzīvnieki rok upi	73
95. Kāpēc vēzis ačgārni iet	74
96. Par vardi	75
97. Kā radušās zivis un čūskas	76
98. Zivju asakas	76
99. Par vēdzeli	77
100. Dievs un plekste	77
101. Bite	78
102. Kā zirneklis gribējis ganu apmelot	78
103. Kāpēc ods baņojas ar visu asinīm	79
104. Sods par cilvēku netīrību	80
105. Kāpēc koki nerunā	81
106. Kāpēc koki nerunā	82
107. Kāpēc tārpa zālei nav virsotnes	82
108. Kāpēc rudziem viena vārpa	83
109. Rudzu vārpas gaņums	83
110. Kā mežs pie puķēm ticis	84
111. Par ziemcietīti	85
112. Neaizmirstele	85
113. Par aizmirsto vēju	86

IV. DIEVS UN CILVĒKI.

114.	Kādēļ laudis ķildojas	88
115.	Kādēļ laudis ķildojas	88
116.	Kā Dievs sievieti rada	88
117.	Galvu samainīšana	89
118.	Bērnu aukle	90
119.	Kālab mazi bērni nestaigā	91
120.	Šķavas	91
121.	Cilvēka vēders	91
122.	Ēstgriba	92
123.	Cilvēka gadi	93
124.	Kā cilvēki mirst	94
125.	Kādēļ cilvēki nezina savas miršanas dienas	95
126.	Kādēļ cilvēki nezina savas miršanas dienas	95
127.	Kā Dievs izglāba cilvēkus no plūdiem	96
128.	Kā cilvēki pa pasauli izplatījās	97
129.	Tautu vārdi	98
130.	Valodu vārīšana Zilajā kalnā	98
131.	Paļās	99
132.	Matī un nagi	99
133.	Saimnieču nevaļa	100
134.	Kāpēc meitām darba netrūkst	100
135.	Kāpēc meitas nejāj precībās	101
136.	Kāpēc meitas nejāj precībās	101
137.	Par slinko puisī un čaklo meitu	102
138.	Sliņķis	102
139.	Dievs atļauj arājam atpūsties	103
140.	Dievs grib nomazgātas mutes	103
141.	Kādēļ žīds neēd cūkas gaļu	104
142.	Piens	104
143.	Putra	104
144.	Alus	105
145.	Zagta maize	105
146.	Par vilkačiem	106
147.	Par Akļa akaci un Klīsta pili	106
148.	Par Akli	107
149.	Kā Alūksnes ezers cēlies	108
150.	Dievs soda bargu kungu	109
151.	Dievs vēlas mieru	109
152.	Dievs soda par darbu svētdienā	110
153.	Čūska par kakla krellēm	111
154.	Par skopo bagātnieku	111
155.	Par pīpnieku	112

	lapp.
156. Kā Dievs darbiniekiem palīdzējis	113
157. Par Dievu un diviem zemniekiem	114
158. Dievs apdāvina atraitni	115
159. Kā kalpa puisis ticis bagāts	116
160. Dievs palīdz nabagiem	116
161. Par vecāku cienīšanu	117
162. Zirņu vārītājas	118
163. Nauda	119
164. Kā vecītis Dievu nesis	120
 Lettische Sagen von Gott. Inhaltsübersicht	 122

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA



0309068943

23. MAI 1929